

**በአማራ ክልል የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ምንነት
እና ማህበራዊ ፋይዳ**

በ

ጠይባ አንመት

**በኢትዮጵያ ቋንቋዎች እና ስነጽሁፍ-አማርኛ ትምህርት ክፍል
በተግባራዊ ስነልሰንና ባህል መርሃግብር የሁለተኛ ዲግሪ ለማግኘት
ከሚያስፈልጉ ግዴታዎች ከፊሉን ለማሟላት የቀረበ ጥናት**

ጅማ ዩኒቨርሲቲ

ሶሻል ሳይንስና ሒዩማኒቲስ ኮሌጅ

የኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሁፍ-አማርኛ ትምህርት ክፍል

ጥቅምት 2011ዓ.ም.

ጅማ ዩኒቨርሲቲ

**በአማራ ክልል የሳርካ ነዋሪ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም
ምንነት እና ማህበራዊ ፋይዳ**

በ

ጠይባ አንሙት

ዋና አማካሪ: ማንያለው አባተ (ዶ/ር)

ረዳት አማካሪ: ሐብታሙ እንግዳው

**በኢትዮጵያ ቋንቋዎች እና ስነጽሁፍ አማርኛ ትምህርት ክፍል
በተግባራዊ ስነልሳንና ባህል መርሃግብር የሁለተኛ ዲግሪ ለማግኘት
ከሚያስፈልጉ ግዴታዎች ከፊሉን ለማሟላት የቀረበ ጥናት**

ጅም ዩኒቨርሲቲ

ሶሻል ሳይንስና ሒዩማኒቲስ ኮሌጅ

የኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሁፍ-አማርኛ ትምህርት ክፍል

ጥቅምት 2011ዓ.ም.

ጅም ዩኒቨርሲቲ

የማረጋገጫና የጥናቱ አጽዳቂዎች ውሳኔ መስጫ

የጥናቱ ርዕስ:- በአማራ ክልል የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ምንነትና ማህበራዊ ፋይዳ

ማረጋገጫ:-

እኔ ከዚህ በታች የፈረምኩ ይህ በአማርኛ ቋንቋ እና ስነጽሁፍ በተግባራዊ ስነልሳን እና ባህል የድህረ-ምረቃ ትምህርት መርሃ-ግብር ለሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናት የራሴ የጥናት ውጤት የሆነ፤ ከዚህ ቀደም በየትኛውም ዩኒቨርሲቲ ለመመረቂያ ጽሁፍነት ያልቀረበ፤ በጥናቱ ውስጥ የተካተቱ ምንጮች ሁሉ በተገቢው «አክኖውሌጅ» ተደርገው የቀረቡ መሆናቸውን አረጋግጣለሁ።

ጠይባ አንሙት _____

የጥናቱ አጽዳቂዎች ውሳኔ

የጥናቱ ዋና አማካሪ

ዶ/ር ማንያለው አባተ _____

አቶ ሃብታሙ እንግዳው _____

ስም _____ ፊርማ _____ ቀን _____

የጥናቱ ገምጋሚዎች

_____ ስም _____ ፊርማ _____ ቀን _____

_____ ስም _____ ፊርማ _____ ቀን _____

_____ ስም _____ ፊርማ _____ ቀን _____

ምስጋና

ይህን ጥናት በተሳካ ሁኔታ ከዳር ለማድረስ በየጊዜው ክትትል በማድረግ፣ ግድፈቶቹን በማቃናትና አቅጣጫ በማሳየት የረዱኝን የጥናት አማካሪዎቹን ዶ/ር ማንያለው አባተንና አቶ ሐብታሙ እንግዳውን እጅግ በጣም ከልብ አመሰግናለሁ።

ይህን ጥናት በመስክ ተገኝቼ በማካሂድበት ወቅት በሰሜን ጎንደር ዞን አለፋ ወረዳ ሴቶች ጉዳይ ተጠሪ፣ የወረዳው ባህልና ኢንፎርሜሽን ጽህፈት ቤት ሃላፊዎች ድጋፍ ለስራዬ መቃናት አግዞኛል። የሳርካ ሴት አዛውንቶች፣ እናቶች፣ የቤት እመቤቶችና ልጃገረዶች በቃለመጠይቅና በክዋኔ አውዶች ጭምር በመሳተፍ ላሳዩኝ ቀና ትብብር ከልብ አመሰግናለሁ።

መረጃዎችን በተሳካ ሁኔታ እንድሰበስብ ምቹ ሁኔታዎችን በመፍጠር ጊዜዎንና ገንዘብን ሳይቀር በመክፈል ብርቱ ድጋፍ ለሰጠኝ እናቴም አባቴም ለሆነችው ለውዲ ማሬ ሁሴን የከበረ ምስጋናዬ ይደረጋል።

ከእናት ማግኝ የሚገባቸውን አንክብካቤና ፍቅር ወደጎን ትተው በተቃራኒው ያን እንክብካቤና ፍቅር ለነኔበመስጠትና እኔን ላለመረበሽ ድምጻቸውን ላለማውጣት ተጨናንቀውና ጊዜአቸውን ሰጥተው እዚህ ላደረሱኝ ልጆቹ ኢክራም አብዱላዚዝና ነቢላ አብዱላዚዝ የከበረ ምስጋናዬ ይደረጋል።

በመጨረሻም ለዚህ ጥናት መሳካት ብቻ ሳይሆን ከዚያም በፊት በነበሩት የትምህርት ጊዜያቶቹ በሞራልም በማቴሪያልም ከጎኔ በመቆምና የሴትነት ኃላፊነቶቹን ጭምር በመሸፈን ላደረገልኝ ብርቱ ድጋፍ ባለቤቴ ከፍ ያለ ምስጋናዬ ይደረሰው።

አጠቃሎ

ይህ ጥናት ያተኮረው በአማራ ክልል በሰሜን ጎንደር ዞን አለፋ ወረዳ የሚገኙት የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ምንነትና ማህበራዊ ፋይዳ ትንተና ላይ ነው። ጥናቱን በተሳካ ሁኔታ ከዳር ለማድረስ የተከተለው ዘዴ ገላጭ ተንታኝ ጥናታዊ ስልት ነው። አጥኝዎ ናሙናዎችን ለመምረጥ የተጠቀመችው አላማ ተኮር የናሙና ዘዴንና ጓድ ጠቆም ዘዴ (ቶብዎችሽሻበበ ባቁቸቁቦቀ) ናቸው። ጓድ ጠቆም ዘዴ ስለምስጢራዊ ቋንቋ ጠለቅ ያለ እውቀት ያላቸውንና በምስጢራዊ ቋንቋ ተጠቃሚ የሆኑ ሴቶችን ለማግኘት ከአንድ ጠቋሚ በመነሳት ወደሌላዎ በመሸጋገር ለጥናቱ አስፈላጊ የሆነ መረጃ ለማግኘት ሲባል የተመረጠ የናሙና ዘዴ ነው። አጥኝዎ ለዚህ ጥናታዊ ፅሁፍ ናሙና የወሰደችው ጥናቱ በሚካሄድበት ወረዳ ውስጥ የሚገኙትን የሳርካ ሴቶች ተተኪሪ በማድረግ ነው። ከሴቶቹም በቂ መረጃ ይሰጡኛል ብላ አጥኝዎ ያሰበቻቸውን 30 መረጃ አቀባዮች በመምረጥ በተለያዩ አውዶች በክዋኔ ጭምር እያሳተፈች ምስጢራዊ ቋንቋ አጠቃቀማቸውን በጥልቀት ለመመልከት ችላለች። ከነዚህ ናሙናዎች መካከል 20ዎቹ በቀጥታ በቡድን ተኮር ውይይት የተሳተፉ ሲሆኑ ቀሪዎቹ 10ፋ በቃለመጠይቅ የተሳተፉ ናቸው። አጥኝዎ ሶስት የመረጃ መሰብሰቢያ ስልቶችን ተጠቅማለች። በቃለ መጠይቅ፣ በቡድን ውይይትና በምልከታ የተሰበሰቡ መረጃዎች አይነታዊ የመረጃ አተናተን ዘዴን በመጠቀም ተተንትነው ቀርበዋል። በጥናቱ ግኝቶች መሰረት፣ አብዛኛዎቹ የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ ቃላት ከአረብኛ ቋንቋ ቃላት የተወሰዱ ወይም ድቅል መሆን ጎልቶ የሚታይባቸው ቢሆኑም፣ ከሌሎች የሀገራችን ቋንቋዎች ቃላት በመዋሰን የአማርኛ ቋንቋ ቃላትን በቅጥያዎችና የፊደል አናባቢና ተነባቢ ቦታዎች በመለዋወጥ ምስጢራዊ ተግባራት ለማካሄድ በሰፊው እንደሚገለገሉባቸው ጥናቱ ደርሶበታል። ሴቶቹ ይህን ምስጢራዊ ቋንቋ በቤት ውስጥ ከአባት፣ ከባል፣ ከልጆች መሸሸግ የሚፈልጓቸውን ጉዳዮች ለመመስጠር፣ ልጃገረዶቹ የፍቅር ገጠመኞቻቸውን በስውር ለመገላለጽ፣ በገበያ ስፍራ፣ በለቅሶ ቤት፣ በሰርግ ቦታ፣ በልዩ ልዩ የሴቶች መገናኛዎች ያዘወትሩታል። ልጃገረዶቹ እርስ በርስ ሲገናኙ ወንዶችን ለማሸሚጠጥ፣ ሴቶችን ለማማት ጭምር ስለሚጠቀሙበት ልዩ ስሜት ይሰጣቸዋል። የመግዛት ወይም አለመግዛት፣ የመፈለግ ወይም አለመፈለግ፣ የመሆን አለመሆን ተፈጥሯዊ ነጻነት ቢኖራቸውም ሌሎችን ላለማስቀየምና በሌሎች ላለመቀየም፣ ከአባቶች፣ ከባሎች፣ ከልጆችና ከሌሎችም አብረዋቸው ከሚኖሩ ወገኖች የሚደብቋቸው ሰብአዊና ተፈጥሯዊ ጉዳዮችን ሴቶቹ ብቻ በምስጢር ለመገላለጥ ወደምስጢራዊ ቋንቋቸው ማዘንበላቸው ከማህበራዊ ነቀፋ ለመራቅ ያላቸውን ፍላጎት የሚያሳይም ነው። የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ከመግባቢያነቱ አንጻር ሰፊ አስተዋጽኦ ያለው ነው። እነዚህ የማህበረሰብ አባላት በመደበኛው የአማርኛ ቋንቋ የሚያደርጓቸው ለውጦች ብቻ ሳይሆኑ ምስጢራዊ ቋንቋውን የሚጠቀሙባቸው ልዩ ልዩ አውዶች፣ ምስጢራዊ ቋንቋውን ለመጠቀም አነሳሽ የሆኑዋቸው ልዩ ልዩ ምክንያቶች፣ የምስጢራዊ ቋንቋቸው ልምድ ዳራ የሆኑ ሰበቦች፣ ምስጢራዊ ቋንቋውን ሲጠቀሙ የሚያካሂዷቸው ቃላዊና አረፍተኛነት ለውጦች ሁሉ ትኩረት የሚሰጡ ናቸው።

ማውጫ

ርዕስ	ገፅ
ምስጋና	iii
አጠቃሎ	ii
ምዕራፍ አንድ	1
መግቢያ	1
1.1 የጥናቱ ዳራ	1
1.2 የጥናቱ አነሳሽ ምክንያት	4
1.3 የጥናቱ መሰረታዊ ጥያቄዎች	4
1.4 የጥናቱ አላማዎች	5
1.4.1 የጥናቱ አቢይ ዓላማ	5
1.4.2 የጥናቱ ዝርዝር ዓላማዎች	5
1.5 የጥናቱ ጠቀሜታ	5
1.6 የጥናቱ ወሰን	6
1.7 የቃላትና ሀረጎች አገልግሎታዊ ፍቺ	7
ምዕራፍ ሁለት	8
ክለሳ ድርሳናት፡ የተዛማጅ ጥናቶች ቅኝት እና አካባቢያዊ ዳራ	8
2.1 ንድፈ ሀሳባዊ ቅኝት	8
2.1.1 የቋንቋና የማህበረሰብ መስተጋብር	8
2.1.2 ተግባራዊ ስነልሳን	9
2.1.3 ስነሰባዊ ሥነልሳን	9
2.1.4 ስነልሳንና የስነልቦና ጥናት	12
2.1.5 የማህበራዊ ስነልሳን ምንነት	15

2.1.6 ስነ ዘዴ (Dialectology).....	16
2.1.7 የቋንቋ አጠቃቀም ልዩነቶች	16
2.1.8 የሚስጥራዊ ቋንቋ ምንነት.....	17
2.1.9 የቡድናዊ ቋንቋ አይነቶች.....	18
2.1.10 የሚስጥራዊ ግንኙነት መሰረተ ሃሳቦች	20
2.1.11 የሚስጥራዊ ቋንቋ አፈጣጠርና ጠቀሜታ.....	22
2.1.13 ሚስጥራዊ ቋንቋ ከማህበራዊ ጉዳዮች ጋር ያለው ግንኙነት	25
2.1.14 የሚስጥራዊ ቋንቋ ፋይዳዎች.....	27
2.1.15 ሴቶች በህብረተሰብ ውስጥ.....	28
2.2 የተዛማጅ ጽሁፍ ቅኝት.....	31
2.3 አካባቢያዊ ዳራ	33
ምዕራፍ ሶስት.....	34
የጥናቱ ዘዴና አካሄድ	34
3.1 የጥናቱ ስልት	34
3.2 የጥናቱ አካላይ.....	34
3.3 የናሙና አመራረጥ	34
3.3.1. የአካባቢ ናሙና አመራረጥ.....	35
3.3.2 የተጠኘ ናሙና አመራረጥ.....	35
3.4 የመረጃ መሰብሰቢያ ዘዴ	36
3.4.1. ቃለ መጠይቅ.....	36
3.4.2 የቡድን ውይይት	36
3.4.3. ምልከታ.....	37
3.5 የመረጃ መተንተኛ ዘዴ	37
ምዕራፍ አራት.....	39

የጥናቱ መረጃ ትንተና	39
4.1 የሳርካ ሴቶችሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ምን ይመስላል?	40
4.1.1 ሚስጥራዊ ቋንቋ በቤተሰብ አውድ	42
4.1.2 ሚስጥራዊ ቋንቋ በፍቅር ግንኙነቶች አውድ	50
4.1.4 ሚስጥራዊ ቋንቋ በሰርግ አውድ	64
4.1.5 ምስጢራዊ ቋንቋ በለቅሶ አውድ	67
4.1.6 ሚስጥራዊ ቋንቋ በቡና ተርቲም አውድ	70
4.1.7 ሚስጥራዊ ቋንቋ በሴቶች ጀሚኦ አውድ	73
4.2 ሚስጥራዊ ቋንቋ የሚጠቀሙት በየትኛው እድሜ ላይ ያሉ ሴቶች ናቸው?.....	74
4.3 ሚስጥራዊ ቋንቋን መጠቀም በሳርካ ሴቶች ዘንድ ያለው ማህበራዊና ስነልቦናዊ ፋይዳ	77
4.4 በሚስጥራዊ ቋንቋ የሚገባቡት በተለመዱትና በመደበኛ መንገድ ህብረተሰቡ በሚገባባቸው የአማርኛ ቋንቋ መዋቅሮች ላይ ምን አይነት ለውጦችን /ስልቶችን/ በመፍጠር ነው? (የአፈጣጠር ስርአታቸው ምን ይመስላል?).....	78
ምዕራፍ አምስት	86
የጥናቱ ማጠቃለያ እና አስተያየት	86
5.1 የጥናቱ ማጠቃለያ	86
5.2 አስተያየት	91
ዋቢ መጻሕፍት.....	92
አባሪ 1	95
የምስጢራዊ ቃላት ምንጭና ፍቺ.....	95
አባሪ 2	102
የቡድን ተኮር ውይይት የመወያያ ነጥቦች.....	102
አባሪ 3	103
የቃለመጠይቅ የትኩረት ነጥቦች.....	103

አባሪ 4	104
የመረጃ አቀባቶች ዝርዝር	104
አባሪ5	105
የመረጃ አቀባቶች ፎቶ	105

ምዕራፍ አንድ

መግቢያ

1.1 የጥናቱ ዳራ

ቋንቋ የአንድ ህብረተሰብ ቁሳዊና መንፈሳዊ ባህል ማንጸባረቂያና መጠበቂያ፣ የማንነቱ መገለጫ፣ እንዲሁም እሴቶቹን ማስተላለፊያ ቁልፍ መሳሪያ ነው። ቋንቋ ከህብረተሰብ ጋር በጣም የጠበቀ ቁርኝት አለው። ዝቅተኛ መነሻ ላይ ከሚገኙት የስነልሰን ቅርጾች (ድምጽ ልሳን፣ ቃላት እና ሰዋስዋዊ መዋቅሮች) በመነሳት ከአንድ የቋንቋ ማህበረሰብ ጋር እነዚህ የስነልሰን አሃዶች ያላቸውን ግንኙነት ማጥናት የተግባራዊ ስነልሰን የትኩረት ዘርፍ ነው (Suzan1995)። ቋንቋ የሰው ልጅ ባሕሉን፣ እምነቱን፣ ፍላጎቱንና አመለካከቱን የሚገልፅበት የመግባቢያ መሳሪያ ነው። ይህንን አስመልክቶ Haliday (1978:1) ሲገልጹ፣ “ቋንቋ የሰው ልጅ በሚኖርበት ማህበረሰብ ውስጥ የሚያከናውነውን መስተጋብር፣ እምነቱን፣ ጥበባቱን፣ በዕለት ተዕለት የሚያደርገውን ግንኙነት፣ የአለባበስ የአመጋገብ ባሕሉን፣ ትውፊቱንና ሌሎችም ባሕሪያቱ የሚገለፅበትና የሚታወቅበት መንገድ ነው” ብለዋል።

ምስጢራዊ ቋንቋ በእንግሊዝኛው አጠራር «secret code» በመባል በሰፊው ይታወቃል። የሰው ልጆች በቋንቋ አማካይነት እርስ በርስ መልዕክት በሚለዋወጡበት ጊዜ ምስጢራዊ ጉዳዮችን ከመደበኛው ቋንቋ አጠቃቀም ወጣ ባለ መልኩ ሲገለገሉና ሌሎች በማይረዱባቸው ኢ-መደበኛ ስልቶች ሲግባቡ ኖረዋል። Haliday (1978:7) ሲያስረዱ፡- ሚስጥራዊ ቋንቋ የአንድን ቋንቋ አንድን አይነት ሰዋስዋዊ መዋቅርና የተለያዩ ቃላትን አዛብቶ መጠቀምን መርሁ ያደረገ ነው። አፈጣጠሩም የመደበኛውን ቋንቋ ቃል ለውጥ በማድረግ ነው ይላሉ። Spolisky (1998:34) በበኩላቸው ሲገልጹ፣ ወንበዴዎች (ዱርየዎች) እና ሌሎች በአቻ ደረጃ ላይ የሚገኙ ቡድኖች ብዙ ጊዜ የሚጠቀሙበትን ምስጢራዊ ቋንቋ ከቡድኑ አባላት ውጭ በሆኑ ሰዎች ግልፅ ሆኖ እንዳይታወቅ በተለያዩ መልክ ምልክቶች ወይም ማሻሻያዎች ያደርጉባቸዋል ይላሉ። ይህም የሚያሳየን ምስጢራዊ ቋንቋ እንደተጠቃሚዎቹ አላማ ለበጎም ሆነ ለክፉ ፍላጎት ማሳኪያ ጠቀሜታ ላይ ሊውል የሚችል መሆኑን ነው።

ይህ አይነቱ ኢ-መደበኛ ቋንቋ ከተለመዱት ቃላት ቅርጾችና አገባቦች በተለየ መንገድ ተግባራት ማድረግ ከመነሻው በወታደራዊ ባህል ውስጥ በጣም የተለመደና ምስጢርን

ከባለጋራ ለመጠበቅ በሰፊው አገልግሎት ላይ ሲውል የቆየ ነው። በከተሞች በሚኖሩ ወጣቶች እና የእድሜ እኩዮች ዘንድም ከመደበኛ የቋንቋው ተግባቦታዊ መገልገያ ውጪ በሆነ መንገድ እርስ በርስ በሚግባቡባቸው የተለዩ ቅርጾች መልዕክት መለዋወጥና ምስጢራዊ በሆነ ሁኔታ ተግባቦት ማድረግ የተለመደ ነው። ይህንን የሚያደርጉት በአንድ ማህበረሰብ ውስጥ የሚገኙ የተወሰኑ ቡድኖች የራሳቸውን ጎራ በመለየት ሌሎች ሰዎች በግለሰብ ወይም በቡድን ደረጃ የሚጋሯቸውን ምስጢሮች እንዳያውቁባቸው ባላቸው ጽኑ ፍላጎት ነው። ይህንን ሀሳብ በተመለከተ Haliday (1978፣5) ሲገልጹ፤ በተወሰኑ ቡድኖች ወይም የቡድን አባላት መካከል ብቻ የሚካሄድ (ራስን ወይም ሌላውን ከአደጋ ለመጠበቅ፣ ለምስጢር መሸሸግ) ሲባል የሚያገለግል የቋንቋ አጠቃቀም አይነት የሚስጥራዊ የቋንቋ አጠቃቀም /አገልግሎት/ ይባላል ብለዋል።

በአንድ ማህበረሰብ ውስጥ የሚገኙ የተወሰኑ ቡድኖች ምስጥራዊ ቋንቋ የሚጠቀሙት ከራሳቸው ውጭ የሆኑ ሰዎች ሊያውቁባቸው የማይፈልጉትን ጉዳዮች በተወሰኑ ሰዎች መሀል ምስጢር ሆነው እንዲቆዩ ወይም እንዲቀሩ ለማድረግ ሊሆን ይችላል። ይህንን ሀሳብ በሚያጠናክር መልኩ Goldschneider (1994፣ 7)ሲገልጹ፤ «ሚስጥራዊ ቋንቋ ጥቅም ላይ የሚውለው በአንዳንድ ሙያዊ ቡድኖች፣ የእድሜና ጾታ አቻዎች ወይም ሚስጥራዊ ግንኙነት ለማድረግ የራሳቸው የሆነ የግል ምክንያት ያላቸው ማህበረሰቦች በመሆናቸው በንግግር ወቅት ከእነዚህ ክፍሎች ውጭ ያሉ ሰዎች እንዲያውቁባቸው ወይም እንዲገነዘቡት አይፈልጉም» ብለዋል።

ወንዶችና ሴቶች ቋንቋን በተለየ ምስጢራዊ መንገድ በመጠቀም ተግባቦት የሚያደርጉባቸው ሁኔታዎች አሉ። ይህን ለማድረግ ደግሞ ተናጋሪው ለአድማጩ ማስተላለፍ በፈለገው ምስጢራዊ መንገድ የሚያስተላልፈውን መልዕክት ሁለቱም ወገኖች ጠንቅቀው የሚያውቋቸው ሲሆኑና በቀላሉ መግባባት በሚያስችሉባቸው ምስጢራዊ ቋንቋ ሲመረከዙ ነው። በርካታ ጥናቶች እንደሚያመለክቱት ሴቶች በምስጢራዊ ቋንቋ በሰፊው የሚገለገሉት ስለሌሎች ሰዎች የሚያወሩባቸውን ብዙ ጉዳዮች ሌሎች ሦስተኛ ወገኖች እንዳያዳምጡባቸው ወይም እንዳይረዱባቸው ባላቸው ፍላጎት ሲሆን፤ ወንዶች በተቃራኒው ስለተጨባጭ ሁኔታዎች ወይም ጉዳዮች ለመነጋገር ነው። ስለሰዎች ግንኙነቶች ለመግለጽም ማህበራዊ አውዶችንና አዕምሮአዊ ጉዳዮችን አስቀድሞ መረዳት ያስፈልጋል(Cazden 2013)። ስለምስጢራዊ ቋንቋ በሰፊው ጥናት ያደረጉት Goldschneider (1994) በበኩላቸው 40 ዓመታት ያህል ስላጠኑት ምስጢራዊ ቋንቋ አጠቃቀምን ከእድሜ ጋር አነጻጽረው

ባቀረቡት ትንተናቸው እንደገለጹት፤ የማንነት (identity) ሳይንሳዊ ጥናት ሪፖርቶች እንደሚያመለክቱት 90% የሚሆኑት የአለማችን ሰዎች በመደበኛ የቋንቋ አገልግሎት በትክክል ወይም በአግባቡ መጠቀም የሚጀምሩት ከ21 ዓመት እድሜያቸው በኋላ ነው ብለዋል። ይህም በየትኛውም የአለም ክፍል የሚገኙ በአብዛኛው በሃያው እድሜ ውስጥ የሚፈረጁ ወጣቶች በምስጢራዊ ቋንቋ መጠቀም የተለመደ ባህሪያቸው መሆኑን የሚጠቁም ነው።

ባለንበት ዘመን በተለያዩ ምክንያቶች ሰዎች ምስጢራዊ ቋንቋ የመጠቀም ፍላጎታቸው ከፍተኛ ነው። በዚህም የተነሳ በየማህበረሰቡና በየባህሉ ውስጥ ከመደበኛ የቋንቋው አጠቃቀም ስልትና ስርአት በማፈንገጥ የተለያዩ ምስጢራዊ መግባቢያዎችን በመፍጠር ጥቂት የማህበረሰቡ ቡድኖች ብቻ ሊግባቡና ሊረዱት በሚችሉት መንገድ ሀሳብ ለሀሳብ መለዋወጥ በሰፊው እየተለመደ ያለ ጉዳይ ነው። ምንም እንኳን ሰዎች በምስጢራዊ ቋንቋ ለመግባባት ያላቸው ፍላጎት እና መነሳሳት አፍ መፍቻ ቋንቋቸውን በመጥላት ወይም በመናቅ፣ ባህላዊና ማህበራዊ ማንነታቸውንና ምንነታቸውን ለመካድ እንዳልሆነ አንዳንድ የስነልሰን አጥኚዎች የሚገልጹት ጉዳይ ቢሆንም በየባህሉና በየማህበረሰቡ ውስጥ ምስጢራዊ ቋንቋ ለመጠቀም የሚነሱ በርካታ ማህበረሰባዊ ቡድኖች እንደሚገኙ ጥናቶች ያመለክታሉ (Bishop 2009)።

የተወሰኑ የህብረተሰብ ክፍሎች (ወጣቶች፣ ሴቶች፣ በተወሰነ የስራ መስክ በአንድ ላይ የተሰለፉ ሰዎች፣ ወዘተ) በምስጢራዊ ቋንቋ የሚማረኩበት ሁኔታ የራሱ በሆኑ አነቃቂ ምክንያቶች የሚታገዝ ነው። በተለየ መንገድ መግባባት፣ የተለዩ ሆኖ ወይም ደምቆ ለመታየት፣ ደስታ ስለሚሰጣቸው፣ እንደፋሽን ስለሚቆጥሩት፣ የራሳቸው በሆነ መንገድ ለመግባባት ያላቸው ፍላጎት ወይም የሚያስተላልፉት መልእክት ለአደጋ ሊያጋልጣቸው የሚችል በመሆኑ ለመሸሸግ የመሳሰሉት ምክንያቶች በዋናነት ይጠቀሳሉ (Read2013)።

ይህ ጥናት ከላይ የተዘረዘሩትን ሀሳቦች መሰረት በማድረግ በአማራ ክልል ውስጥ ነዋሪ የሆኑት የሳርካ ማህበረሰብ ሴቶች የሚናገሩት ሚስጥራዊ ቋንቋ ምን እንደሚመስልና ለምን አይነት ማህበራዊ ፍላጎቶቻቸው እንደሚጠቀሙበት ማሳየት ነው።

1.2. የጥናቱ አነሳሽ ምክንያት

ሳርካ በአማራ ክልላዊ መንግስት በሰሜን ጎንደር ዞን በአለፋ ወረዳ የሚኖር የአማራ ማህበረሰብ ነው። አጥኝዋ በዚህ ርዕሰ ጉዳይ ላይ ጥናቷን ለማስመርኮዝ ያነሳሳት አቢይ ምክንያት በአማራ ክልል ሰሜን ጎንደር ዞን አለፋ ወረዳ የሳርካ ማህበረሰብ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ የሚጠቀሙ መሆናቸውን እንደ አካባቢው ተወላጅነቷ የመስማትና የማየት እድል በማግኘቷ ነው። የእነዚህ የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ አጠቃቀም እንዴት ያለ ነው? በምስጢራዊ ቋንቋ የሚገባቡት በተለመዱትና በመደበኛ መንገድ ህብረተሰቡ በሚገባባቸው የአማርኛ ቋንቋ መዋቅሮች ላይ ምን አይነት ለውጦችን /መዛባቶችን/ በመፍጠር ነው? ምስጢራዊ ቋንቋ የሚጠቀሙባቸው በየትኛው እድሜ ላይ ያሉ ሴቶች ናቸው? ምስጢራዊ ቋንቋን የሚጠቀሙባቸው አላማዎችና አውዶችስ ምን ይመስላሉ? የሚሉት ጉዳዮችን ጥናታዊ በሆነ መንገድ በመመርመር ማወቅና ማሳወቅ አጥኝዋ ውስጧን ሲቀሰቅሳት የቆየ ጉዳይ ነው።

በመሆኑም፣ የሳርካ ሴቶች በሚስጥራዊ ቋንቋ ሚስጢራቸውን እንዴት እንደሚገልጹ ለማሳየት አንዲሁም የሳርካ ማህበረሰብ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ ይዘታቸውንና መገኛቸውን ወይም ከየትኛው ቋንቋ እንደመጡ (አውጣጥተው እንደሚጠቀሙ) ለማወቅ ብሎም ይህ የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ በቃል ብቻ እየተነገረ ያለ በመሆኑ በፅሁፍ ቀርሶ ለማስቀመጥ አጥኝዋ ያላት ውስጣዊ ፍላጎት የዚህ ጥናት አነሳሽ ምክንያቶች ናቸው። በሌላም በኩል በዚህ የምርምር መስክ በተለይ በሳርካ ማህበረሰብ ሴቶች ከዚህ ቀደም ጥናት ወይም ምርምር ማግኘት ካለመቻሏ ጋርይህ ጥናት በሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ጥናት ዙሪያ የሚታየውን ውሳኔነት ለመቅረፍ የበኩሉ ድርሻ ይኖረዋል የሚል እምነትም በአጥኝዋ ተይዟል። ጥናቱን በተቃራኒ ሁኔታ ከግብ ለማድረስ በጥናቱ ውስጥ ለሚከተሉት መሰረታዊ ጥያቄዎች በቂ ምላሽ ለማግኘት ጥረት ይደረጋል።

1.3 የጥናቱ መሰረታዊ ጥያቄዎች

- 1) የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ምን ይመስላል?
- 2) ሚስጥራዊ ቋንቋን መጠቀም በሳርካ ሴቶች ዘንድ ያለው ማህበራዊና ስነልቦናዊ ፋይዳ ምንድን ነው?
- 3) ሚስጥራዊ ቋንቋ የሚጠቀሙትስ በየትኛው እድሜ ላይ ያሉ ሴቶች ናቸው?

4) በሚስጥራዊ ቋንቋ የሚገባቡት በተለመዱትና በመደበኛ መንገድ ህብረተሰቡ በሚገባባቸው የአማርኛ ቋንቋ መዋቅሮች ላይ ምን አይነት ለውጦችን /መዛባቶችን/ በማድረግ ነው? (የአፈጣጠር ስርአታቸው ምን ይመስላል?)

1.4 የጥናቱ አላማዎች

1.4.1 የጥናቱ አቢይ ዓላማ

የዚህ ጥናት አቢይ አላማ የሳርካ ማህበረሰብ ሴቶች የሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ምንነትና ማህበራዊ ፋይዳ መተንተን ነው።

1.4.2 የጥናቱ ዝርዝር ዓላማዎች

ጥናቱ የሚከተሉት ዝርዝር ዓላማዎች አሉት።

- የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ምን እንደሚመስል መግለጽ፤
- ሚስጥራዊ ቋንቋን መጠቀም በሳርካ ሴቶች ዘንድ ያለው ማህበራዊና ስነልቦናዊ ፋይዳምን እንደሆነ መተንተን፤
- ሚስጥራዊ ቋንቋ የሚጠቀሙት በየትኛው እድሜ ላይ ያሉ ሴቶች እንደሆኑ መግለጽ፤
- በሚስጥራዊ ቋንቋ የሚገባቡት በተለመዱትና በመደበኛ መንገድ ህብረተሰቡ በሚገባባቸው የአማርኛ ቋንቋ መዋቅሮች ላይ ምን አይነት ለውጦችን በማድረግ እንደሆነ ማሳየት (የአፈጣጠር ስርአታቸው ምን እንደሚመስል ማቅረብ) የሚሉት ይገኙበታል።

1.5 የጥናቱ ጠቀሜታ

ይህ ጥናት የሚከተሉት ጠቀሜታዎች እንደሚኖሩት ታስቧል። በተጨማሪም የሳርካ ማህበረሰብ ሴቶች ዘንድ የሚዘወተረው ሚስጥራዊ ቋንቋ ምን እንደሚመስል፣ በየትኛው እድሜ በሚገኙ የማህበረሰቡ ሴቶች፣ ለምን ለምን አላማዎችና በየትኛዎቹ ማህበራዊ አውዶች እንደሚገለገሉባቸው ጥናቱ የሚደርስባቸው ውጤቶች በማህበራዊ ስነልሳን የምርምር መስክ የቋንቋ አጠቃቀምን ሰንደ ለማቆየት አነስተኛም ቢሆን አስተዋጽኦ ሊኖረው እንደሚችል ይታሰባል።

ከዚህ ቀደም በሚስጥራዊ ቋንቋ ላይ የተካሄዱ የሳርካ ሴቶችን የሚመለከቱ ጥናቶች ባለመኖራቸው ይህ ጥናት በዚህ ማህበራዊ አካባቢ ላይ ተመርኩዞ የሚያካሂደው ፍተሻ በመስኩ የሚታየውን ውሳኔን ለመሙላት የበኩሉ ድርሻ ሊኖረው እንደሚችልና በተመሳሳይ መልኩ በሌሎች ማህበረሰቦች ሚስጥራዊ ቋንቋዎች ወይም በታላሚው ማህበረሰብ ሚስጥራዊ ቋንቋ ዙሪያ ስፋትና ጥልቀት ባለው መልኩ ምርምር ለማካሄድ ለሚነሱ አጥኚዎች መነሻ ሊሆን ይችላል።

ሚስጥራዊ ቋንቋ ከባህል፣ ከማንነት፣ ከፎክሎራዊ ቅርስነት አኳያ የሚታይና የአንድ ማህበረሰብ ማህበራዊ እሴቶች ከሚገለጡባቸው መንገዶች እንደ አንዱ የሚቆጠር በመሆኑ ለተገልጋዮቹ ወገኖች በጥናታዊ መንገድ የሚሰጠው እውቅና (recognition) ሊያበረታታቸው እንደሚችል ይገመታል።

1.6 የጥናቱ ወሰን

ለጥናቱ ወሰን የተደረገው በአማራ ክልል ሰሜን ጎንደር ዞን ከሚገኙ ወረዳዎች ውስጥ አለፋ ወረዳ የሚገኙ የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ላይ ነው። ጥናቱ የተለያዩ አውዶችን የሚዳሰስ ሲሆን አውዶችም በሰርግ ቤት፣በገበያ ቦታ፣በወላድ ምርቃት፣ በቡና ተርቲም፣ሴቶች በጀሚኦ ዱኦ በሚያደርጉበት ቦታ፣ በሴቶች ስብሰባበመሳሰሉት አውዶች ብቻ በማትኮር መረጃ የሚሰበሰብ ይሆናል። ከዚህ ውጪ ጥናቱ በአማራ ክልል የሚገኙ ሌሎች ዞኖች ወይም ወረዳዎች ውስጥ በሚነገሩ ሚስጥራዊ ቋንቋዎች ላይ አያተኩርም። ለማወዳደርም አይሞክርም። ጥናቱ ከሚስጥራዊ ቋንቋ ውጪ መደበኛ የሆነውን የቋንቋ አጠቃቀም፣ ቀበልኛ ወይም የ«አራዳ»፣ የሙያ ቋንቋን፣ ወዘተ አይቃኝም። ከዚህም ጋር ጥናቱ የሚመረከዘው በሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ ቃል፣ መዋቅርና አገባብ ላይ ብቻ ነው።

ይህ ጥናት የስነዘዬ ጥናት አለመሆኑን ከወዲሁ ግልጽ ማድረግ ተገቢ ነው። ምክንያቱም ዘዬ ወይም ቀበልኛ በአንድ አካባቢ የሚኖር አንድ አይነት ባህል እና አንድ አይነት ማንነት ያለው ማህበረሰብ በሌላው አካባቢ ከሚኖር ተመሳሳይ ቋንቋ ተናጋሪ ማህበረሰብ በድምጽ፣ በቃላትና በሰዋሰው አጠቃቀም የሚያደርጋቸውን ለውጦች የሚመለከት በመሆኑና ይህ ጥናት ትኩረት የሚያደርገው በአንድ ማህበረሰብ ውስጥ የሚኖሩ ሴቶች የሚጠቀሙበትን የአማርኛ ቋንቋ የሚመሰጥሩበትን ሁኔታ፣ ምክንያትና ፋይዳ የሚቃኝ በመሆኑ ነው።

በርካታ ሚስጥራዊ ቋንቋ አይነቶች (ለምሳሌ፡- የአራዳ፣ የጓዳ፣ ዘዬ፣ ሙያዊ፣ ልዩ ንግግር /Argot/) በተለያዩ የህብረተሰብ ክፍሎች ለተለያዩ አላማና ተግባር አገልግሎት ላይ ይውላሉ። ከነዚህ የምስጢራዊ ቋንቋ አይነቶች መካከል የሳርካ ሴቶች ጥናት ቀረቤታ ያለው ለልዩ ንግግር /Argot/ ነው።

1.7 የቃላትና ሀረጎች አገልግሎታዊ ፍቺ

ሚስጥራዊ ቋንቋ፡- በሰዎች ማህበራዊ ግንኙነት ውስጥ ተመሳሳይ በሆነ መልኩ ለመደበኛ ቃላትንና ሃረጎች በፈቃደኝነት የተፈጠሩ ምትኮችን በማበጀት የሚካሄድ የተመሰጠረ ተግባራት ነው። በዚህ አገልግሎቱ ሚስጥራዊ ቋንቋ የመልዕክትን ቀጥተኛ ትርጉም ለመሸፈን ይረዳል።

ማህበረሰብ፡- የሚለው ቃል የሚያገለግለው በአንድ ጂኦግራፊያዊ ክልል አብሮ የሚኖር ጥቂትም ይሁኑ ብዙ ሰዎች፣ አንድ አይነት ማህበራዊ ስርአት፣ እምነት፣ የጋራ እሴቶች፣ ማንነት፣ ቋንቋ እና ባህል ያሉት ህዝብ የጋራ መገለጫ ነው። ማህበረሰብ በአንድ የተከለለ የጋራ መኖሪያ አካባቢ በጋራ መግባባትና በመተሳሰብ የሚኖር በርካታ የወል ባህርያት ያሉት ህዝብ ነው።

ማህበራዊ ፋይዳ፡- አንድ የተወሰነ ጉዳይ ለማህበረሰቡ የሚያበረክተውን የተለየ ተግባራዊ ጠቀሜታ ያመለክታል። ማህበራዊ ጠቀሜታ በተገልጋዩ ማህበረሰብ ዘንድ ያለውን አንድምታ፣ ተጽዕኖ፣ ጥቅም፣ ጉዳትና የሚያስከትለውን አመለካከትና ለውጥ የሚገልጽ ነው። በዚህ ጥናት የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ ለተጠቃሚዎቹ የሚያበረክተው ጥቅም እንደ ማህበራዊ ፋይዳ ይቆጠራል።

ተርቴም፡- በተራ የሚካሄድ የቡና ማፍላት ማህበራዊ ስርአት ሲሆን «ቡና» የሚል ስም ይስጡት እንጂ በየ15 ቀኑ እና በየወሩ በየቤቱ እየተዘዋወሩ ሴቶቹ የሚገባበዙበት ስርአት ነው።

ጀሚአ፡- ሴቶቹ ጫት እየቃሙ የሚመራረቁበት ከ5-6 የማይበልጡ ሴቶች የሚገናኙበት አውድ ነው

ምዕራፍ ሁለት

ክለሳ ድርሳናት፡ የተዛማጅ ጥናቶች ቅኝት እና አካባቢያዊ ዳራ

2.1 ንድፈ ሀሳባዊ ቅኝት

በዚህ ምዕራፍ ከጥናቱ ርዕስ ጋር ይገናኛሉ ተብለው የሚታሰቡ ንድፈሃሳቦች እና ተዛማጅ ጥናቶች ተዳስሰውበታል።

2.1.1 የቋንቋና የማህበረሰብ መስተጋብር

ቋንቋና ህብረተሰብ የተሳሰሩ ናቸው። ቋንቋ የባህል፣ የእምነት፣ የአመለካከትና በአጠቃላይ የአንድ ህብረተሰብ ሁለንተናዊ እሴቱ መገለጫ ስለሆነ ከተናጋሪው ጋር ጥብቅ ትስስር እንዳለው የማይካድ ሀቅ ነው። ስለሆነም ቋንቋና ህብረተሰብ የአንድ ሳንቲም ሁለት ገጽታዎች ናቸው። ቋንቋ ከህብረተሰብ ጋር የጠበቀ ግንኙነት አለው ሲባል በመግባቢያነቱ አንጂ በዘር መታወቂያነቱ አይደለም። ማንኛውም ቋንቋ ከተናጋሪው ህብረተሰብ ጋር የደምና የአጥንት ግንኙነት የለውም። ምክንያቱም አማርኛ ተናጋሪ ሁሉ አማራ ካለመሆኑ በተጨማሪ ከአማራ የተወለደ አማርኛ ከጉራጌ የተወለደ ጉራጊኛ ይናገራል ማለት አይደለም። ስለሆነም ቋንቋ ከአንድ ግለሰብ ጋር አብሮ የተገኘ ሳይሆን በእለት ተእለት ከማህበረሰብ ጋር በሚያደርገው መስተጋብር ምክንያት በልምድ የተፈጠረ መገልገያ ነው። ይህን ሀሳብ ጠቅለል አድርገው Susan (2009) ሲገልጹ፤ “ቋንቋ ህብረተሰብ በልምድ የሚግባባበት ነው ሲባል ቋንቋ ሰው ከተፈጥሮ ጋር በሚያደርገው ትግል ምክንያት ያስገኘው መገልገያ እንጂ ከቤት የተገኘ ወይም ቀድሞ የተዘጋጀ አይደለም።” ይላሉ።

በቋንቋና ህብረተሰብ መካከል ያለው መስተጋብር ጠቅለል ባለ መልኩ የሚያጠና የስነ ልሳን ዘርፍ ማህበራዊ ስነልሳን ይባላል። ይህ የስነልሳን ዘርፍ ቋንቋን ከተለያዩ ማህበራዊ እና ባህላዊ ገፅታዎች አኳያ ይፈትሻል። ማህበራዊ ስነልሳን ከስነልሳን የእውቀት መስኮች አንዱና ቋንቋ ነክ የሆኑ የነባራዊ አለም ጉዳዮችን የሚመረምርና ለችግሮች መፍትሄ የሚያቀርብ የጥናት ዘርፍ ነው። ማህበራዊ ስነልሳን አጽንኦት ከሚያደርግባቸው ጥብቅ ግንኙነት ያላቸው የጥናት ዘርፎች ትምህርት፣ ስነልቦና፣ የስነሰብ፣ የግንኙነትና የህብረተሰብ ጥናት ይጠቀሳሉ (Explorable.com፣ 2015)። ስለዚህ ማህበራዊ ስነልሳን ቋንቋ በማህበረሰብ ውስጥ ስለሚጫወተው ሚና እንዲሁም ሕብረተሰብ ውስጥ ስላለው የተለየ የቋንቋ አጠቃቀም ሁኔታና ስለሌሎች ጉዳዮች የሚመረምር የስነ-ልሳን ዘርፍ ነው።

2.1.2 ተግባራዊ ስነልሳን

ተግባራዊ ስነልሳን በርከት ያሉ ቋንቋ ነክ የሆኑ ችግሮችን ለመፍታት ብሎም አንዳንድ አሳሳቢ ቋንቋ ነክ ጉዳዮችን በሚመለከት መፍትሄዎችን የሚቃኝ የጥናት ዘርፍ እንደሆነ Tucker (n.d) ይገልጻሉ። ተግባራዊ ስነልሳን የቋንቋ ጥናት መስክ ሆኖ የነባራዊውን አለም ቋንቋ ነክ መስተጋብራዊ ርእሰ ጉዳዮች በጥልቀት የሚመለከት ዘርፍ ነው። የነባራዊው አለም ጉዳዮች ሲባልም ቋንቋ መማርና ማስተማርን፣ ሙያዊ ግንኙነትን፣ የቋንቋ ግንዛቤዎችን፣ የትርጉም ክንዋኔን፣ የቋንቋና የህጋዊነት መሰረታዊ ጉዳዮችን እና ሌሎችንም መሰል ሂደቶች የሚያቅፍ ነው። ተግባራዊ ስነልሳን ጽንሰሃሳብን ከተግባር የሚያቆራኝ በተለይም በቋንቋ አጠቃቀም ዙሪያ አጽንኦት የሚያደርግ የጥናት መስክ ነው። ተግባራዊ ስነልሳን ሰዎች በቋንቋ የሚጠቀሙባቸውን አውዶች እና ከነዚህ ጋር ግንኙነት ያላቸው ችግሮችንና የገሀዱ አለም የቋንቋ ግንኙነት ነባራዊ ሁኔታዎች ያጠቃልላል። ተግባራዊ ስነልሳን ዘርፈ ብዙ በሆኑ የጥናት መስኮች ላይ የሚመረከብና ስነልሳንንም የሚያካትት ነው። ከእነዚህም መካከል ስነሰባዊ ተግባራዊ ስነልሳን፣ ስነልቡናዊ ተግባራዊ ስነልሳን፣ የንግግር ትንተና (discourse analysis)፣ ቁንጠኛ ንግግር (stylistics)፣ የጽሁፎች ስብስብ ትንተና (corpus analysis) እና የቋንቋ እቅድ ዋናዎቻቸው ናቸው (Susan, 2009)።

ተግባራዊ ስነልሳን ገቢራዊ በሆኑ ጉዳዮች ላይ ትኩረት የሚያደርግ ይሁን እንጂ በጽንሰ ሃሳባዊ መሰረቶች ላይ የተገነባና ፈርጆ ብዙ የጥናት መስክ ነው (Susan, 2009)። እንደ Susan ገለጻቋንቋን እንዴት መማርና ማካበት እንደሚቻል ሞዴሎችን የምናገኘው፣ እናም በቋንቋ ውስጥ የሚታዩ የአጠቃቀም ልዩነቶችና አውዳዊ በሆነ መልክ የሚስተዋሉ ቅድሚያ የመስጠት አገልግሎታዊ ትግበራዎች የሚጤኑት በተግባራዊ ስነልሳን የትኩረት መስክ ነው። በዚህ መነሻ የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ አፈጣጠር፣ መገኛ ምንጭና ይህንኑ ምስጢራዊ ቋንቋ እንዴት ጠብቀው እንደሚያቆዩት የሚደረገው ጥናት ከተግባራዊ ስነልሳን የትኩረት ዘርፍ የሚቆራኝ ነው።

2.1.3 ስነሰባዊ ሥነልሳን

ስነሰባዊ ስነልሳን አንዱ የስነልሳን (እንዲሁም የስነሰብ) ንዑስ ዘርፍ ሲሆን ትኩረት የሚያደርገውም ቋንቋ በሰፊው ማህበራዊ ባህላዊ አውድ ውስጥ የሚገኝበትን ሰፍራ እንዲሁም ባህላዊ ተግባራትን እና ማህበራዊ መዋቅሮችን ለመጠበቅና ለማስቀጠል ባለው ሚና ላይ ነው (Foley, 2012)። Duranti (2001)ን ጠቅሰው Foley (2012) በተጨማሪ ባቀረቡት ገለጻ፣ ስነሰባዊ ስነልሳን በሰፊው ተግባራዊነቱ በተለያዩ ማህበረሰባዊ መዋቅራዊ

እርከኖች ሰዎች በቋንቋ አጠቃቀም ሂደት በድምጽ-ልሳናት፣ በቃላት ርባታ፣ በአገባብ፣ ወዘተ እንዴት ትርጉም ባለው መልኩ መግባባት እንደሚያካሂዱ ትኩረት እንደሚያደርግ ገልጸዋል።

ስነሰባዊስነልሳን ፈርጆብዙ የጥናት ዘርፍ ሆኖ ቋንቋ እንዴት ባለ ሁኔታ በማህበራዊ ህይወት ላይ ተጽእኖ እንደሚያደርግ ያጠናል። ስነሰባዊስነልሳን የስነሰብ ጥናት አንድ ዘርፍ ሲሆንታሪካዊ መነሻ ያደረገው ደግሞ በአደጋ ላይ የሚገኙ ቋንቋዎችን ለመሰነድ በተደረገው ቅድመ ጥረት ላይ ነው። ባለፈው ምእተአመት አብዛኞቹን የቋንቋ መዋቅራዊ ዘርፎችንና አጠቃቀምን ማእቀፍ ውስጥ በማስገባት አጽንኦት ሲያደርግ ቆይቷል (Katz እና Portal, 1991)።

ስነሰባዊ ስነልሳን ከአራቱ የስነሰብ የጥናት ዘርፎች አንዱ ነው። በአለም ቋንቋዎች ላይ ትኩረት በማድረግ ስነልሳን በስነሰብ ጥናት ላይ ያለውን ትግበራ የሚያጠና ነው። በስነሰብ ጥናት መስክነቱ ስነሰባዊ ስነልሳን አጥኚዎች ዋናኛ ትኩረት ቋንቋ በባህል ላይ እንዴት ያለ ተጽእኖ እንደሚያደርግ መመርመር ነው። ይህም ቋንቋ በምን በምን መልኩ በማህበራዊ ግንኙነትና ተግባራት፣ በእምነት፣ በባህላዊ ማንነትና በሌሎች የባህል መገለጫ መስኮች ላይ ተጽእኖ እንደሚያሳርፍ መመርመርን ያካትታል (Nefdt, 2017)።

ስነሰባዊ ስነልሳን ዋና ግቡ፣ እንደ ሌሎቹ የስነሰብ ጥናት መስኮች ሁሉ፣ ባህልን በተሻለ ሁኔታ መገንዘብ ነው። የስነሰብ ስነልሳን ተመራማሪዎች ሊጠይቋቸው የሚችሏቸው በርከት ያሉ ጥያቄዎች አሉ። ከነዚህም መካከል(1) አንድ ቋንቋ ከሌላው የሚመረጠው በምን ምክንያት ነው? (2) በተለያዩ መልክአምድራዊ አካባቢዎች የሚኖሩ ማህበረሰቦች የተለያዩ የአነጋገር ስልት የሚኖራቸው በምን የተነሳ ነው? (3) በቋንቋ አማካይነት ግንኙነት የሚካሄዱባቸው ማህበራዊ እሴቶች፣ ርእዮተአለሞችእና ተግባራቶች እንዴት ያሉ ናቸው? (4) ተግባራዊ በሆነ መልኩ ሲጤን ቋንቋ በጾታ፣ በእምነት፣ በማህበራዊ መደቦችና መዋቅሮች ወዘተ ልዩነት ባለው መልኩ ይተገበራልን? በዋናነት የሚነሱ ጥያቄዎች ናቸው (Mayries እና Gross, 2013)።

ለአብዛኞቹ የስነሰብ ስነልሳን ተመራማሪዎች አንዱና ዋናው አከራካሪ ሆኖ የቆየ ጉዳይ የቋንቋ ንፅፅራዊነት ነው። የቋንቋ ንፅፅራዊነት ጽንሰ-ሀሳብ ዋና ትኩረት ቋንቋ ስለነባራዊው አለምና ስለህልውና ባለን አስተሳሰብ ላይ የሚያተኩርና ተጽእኖ የሚያደርግ ነው። የስነልሳን ጽንሰ-ሀሳብ አፍላቂዎች ስለቋንቋ ንፅፅራዊነት ሲነሳ ዋና ትኩረታቸው

ከሚነገረው ቋንቋ ይዘት ይልቅ ተግባራዊ በሆነው የቋንቋው መዋቅራዊ ባህርያት ማለትም ሰዎች፣ አገላለጽ፣ የቋንቋው ህግጋት እና ሌሎች መሰረታዊ ባህርያት ላይ ነው። ይህ ንድፈሃሳብ በሰፊው ከመታወቁ በፊት በቅድሚያ ሃሳቡ የመነጨው በEdward Sapir እና Benjamin Lee Whorf አማካኝነት ነው (Katz እና Postal, 1991)።

የቋንቋ ንጽጽራዊነት ንድፈሃሳብ በስነሰብ ስነልሳን በሰፊው እውቅና የተሰጠው ጉዳይ ከመሆኑ ጋር የዘርፉ ተመራማሪዎች ስለቋንቋና ባህል ግንኙነት ሌሎች በርካት ያሉ ጉዳዮችን አያይዘው ለመመርመር ጥረት እንደሚያደርጉ የታወቀ ነው። ከትኩረቶቻቸው መካከል አንዱና በሰፊው የሚተገበረው ግለሰቦችና ማህበረሰባዊ ቡድኖች ስለምን በአንድ ቋንቋ ምትክ ሌላውን ለመግባቢያነት እንደሚመርጡ ለማወቅ የሚነሳው ጥናታዊ ጥያቄ ነው። ለምሳሌ፣ አንድ ሰው በምን ምክንያት ነው በአፍ መፍቻ ቋንቋው ምትክ እንግሊዝኛ ለመናገር ምርጫ የሚያደርገው? አንድ አይነተኛ የእንግሊዝኛ ቋንቋ ዘዬ ከሌላው በተሻለ መደበኛ ወይም ትክክለኛ ተደርጎ የሚወሰድበት ምክንያት ምንድነው? እነዚህ ከብዙ በጥቂቱ የአጥኚዎችን ትኩረት የሚስቡ ጥያቄዎች ናቸው (Nefdt, 2017)።

በNefdt (2017) መሰረት፣ ጾታ ሌላው በስነሰብ ስነልሳን የጥናት መስክ ሰፊ እውቅና የተሰጠው ጉዳይ ነው። የጾታ ጉዳይን ከስነልሳን ጋር አያይዘው ለማጥናት የሚነሱ ተመራማሪዎች አያይዘው ከሚያነሱዎቸው ጥያቄዎች ዋና ዋናዎቹን ለመጥቀስ ያክል(1) በቋንቋ ትግበራ የጾታ ልዩነት የሚከሰተው በምን ምክንያት ነው? (2) በቋንቋ ትግበራ የሚከሰቱ የጾታ ልዩነት ጉዳዮች ምን ይመስላሉ ወይም እንዴት ያሉ ናቸው? (3) በቋንቋ ትግበራ የጾታ ልዩነት እንዲከሰት ምክንያት የሆኑ ጉዳዮች ምንድናቸው? የሚሉት አይነተኛ ናቸው። እንደበርካታ የስነሰብ ስነልሳን አዋቂዎች ቋንቋ በሰዎች አስተሳሰብና ድርጊት ላይ ጉልህ ተጽእኖ ያደርጋል። ሰዎች በዙሪያቸው ስላለው አለም ያላቸው አስተሳሰብና አረዳድ በቋንቋ ይወሰናል ብለዋል።

ማህበረሰብ አቀፍነት (Ethnocentrism) የስነሰብ አንድ ቁልፍ ዘርፍ ነው። የ‹ኢትዮጵያተኛነት› ጽንሰሀሳብ ምንነት የሚገለጸው ተናጋሪው የሚገኝበት የቋንቋ ወይም ባህል ምድብ (ቡድን) ተጨባጭ በሆነ መንገድ ከሌላው የባህል ወይም የቋንቋ ቡድን የበላይ ነው በሚል እሳቤ ነው። በሚያሳዝን ሁኔታ ይህ አይነቱ አስተሳሰብ ሚዛናዊ ወዳልሆነና ከመጥሌነት ወደሚነሳ እምነት የሚመነጭ ብሎም ወደ አድሎና ልዩነት ሊያመራ የሚችል ነው (Mayries እና Gross, 2013)።

በሌላ በኩል ደግሞ፤ የባህል ንጽጽራዊነት የስነሰብ ጥናት መስክ አንድ ቁልፍ ጽንሰሀሳብ ነው። ይህ ፍልስፍናዊ ሀሳብ ወይም እምነት በስነሰብ ጥናት ሰፊ አበርክቶ እንዳለው የሚታመነው ለባህል ጥናት ከፍተኛ ስልጠና በአክብሮት የተመላ ትኩረቱ የተነሳ ነው። የባህል ንጽጽራዊነት ወደ አንድ ስነምግባራዊ ወይም ሞራላዊ መደምደሚያ ከማምራታችን በፊት ስለማህበረሰቡ ባህላዊ እምነቶች፣ አመለካከቶችና ተግባራዊ ግንኙነቶች በመረጃ በተደገፉ ጉዳዮች ላይ ጥልቅ አስተውሎት እንድናደርግና ውሳኔ እንድንሰጥ ይገፋፋናል። የባህል ንጽጽራዊነት የስነሰብ ጥናት መስክ በዚህ መልኩ እውቅና የሚሰጠው በባህሉና በቋንቋው ውስጥ ተፈጥሮአዊ በሆነ መንገድ ተሰናኝተው ስለሚገኙት የማህበረሰብ እሴቶች ሲሆን የተለያዩ ባህሎች የተፈጠሩባቸው የተለያዩ አካባቢያዊና ታሪካዊ መንስኤዎች ያሏቸው መሆኑን ያምናል (Mayries እና Gross, 2013)።

ምንም እንኳን ስነሰባዊ የጥናት መስክ እንደ አንድ የእውቀት መስክ የራሱ ባህርያት ቢኖሩትም፤ የመረጃ እና የአጠናን ዘዴዎቹ አብዛኛውን ጊዜ ከወቅታዊ ሁኔታዎችና ሌሎች ጠቃሚ ክስተቶች ጋር በተቆራኘ መልኩ ሊተገበሩ የሚችሉ ናቸው። ስነሰባዊ ጥናት ሰፊ ባሉ ባህል-ተኮር የትግበራ መስኮች ይገለጣል። የባህል ሽግግር /ተስተላልፎ (Transculturation) በስነሰብ ጥናት ተደጋግሞ የሚገለጥ ጉዳይ ነው። ባህላዊ ተስተላልፎ የተለያዩ ባህላዊ ጉዳዮች መደባለቅ ወይም መዋሃድ ሲሆን ይህም በዛሬው ጊዜ ድንበር ተሻጋሪ በሆነ መልኩ የተለመደ አለማቀፋዊ ክስተት ነው (Explorable.com፣ 2015)። በዚህ መነሻም የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ አጠቃቀም እንዴትነትና ከየት መጣነት ከስነሰብ የጥናት መስክ ጋር በማህበረሰባዊ እሴትነቱ፣ በባህል ሽግግሩ፣ ወቅታዊ ገጽታው፣ ወዘተ ግንኙነት ያለው ነው።

2.1.4 ስነልሳንና የስነልቦና ጥናት

ስነልሳንና የስነልቦና ጥናት ራሳቸውን የሚገልጡት በሰው ልጅ ውስጣዊ አስተሳሰብ፣ ባህርይና የቋንቋ መዋቅር ላይ በጋራ የሚያተኩሩ በመሆናቸው ነው (Houston እና Jusczyk, 2000)። እንደነዚህ የዘርፉ ምሁራን ገለጻ፤ ስነልቦናዊ ስነልሳን ወይም የቋንቋ ስነልቦና የሚያጠናው የሰው ልጅ ቋንቋን እንዲማር፣ እንዲጠቀም፣ በአእምሮው እንዲይዝ፣ የተለያዩ ቋንቋዎችን መግባቢያዎችን እንዲፈጥር ምክንያት የሆኑትን ስነልቦናዊና አእምሮአዊ ሁኔታዎች ነው። ይህ የእውቀት መስክ (discipline) በዋናነት አጽንኦት የሚያደርገውም

ማንኛውም ቋንቋ በአእምሮ አማካኝነት የተወሰነ ትርጉምና ውክልና እንዲያገኝ ስላስቻለው ሂደት ማወቅ ነው።

ስነልቦናዊ ስነልሳን ከትምህርትና ከፍልስፍና ሥረ-መሰረት ያለው ብሎም የማስተዋል ወይም የመገንዘብ ሂደትን የሚያካትት ሰዎስዋዊና ትርጉም ያዘሉ አረፍተነገሮችን ከቃላትና ከሰዎስዋዊ መዋቅሮች ለማፍለቅ የሚረዳ እንዲሁም አነጋገርን ወይም የተናጋሪውን ቃል ለመረዳት በሚያስችል ሂደት ላይ አጽንኦት የሚያደርግ ነው (Packard, 2000)። እንደእኒህ ምሁር ገለጻ፣ ስነልሳን ስለ ቋንቋ እና የቋንቋ መዋቅር ሲያጠና፣ ስነልቦና አእምሮን ይመረምራል። ይሁን እንጂ ሁለቱ የሚጋሩዋቸው የትንተና፣ የትርጉምና የአውድ መሰረቶች አሉ። ስለሆነም ስነልቦናዊ ስነልሳን እርስበርስ ተደጋጋፊ ወይም ተያያዥ በሆኑ ጉዳዮች ላይ አጽንኦት የሚያደርግ መስክ ነው። በዚህ የተነሳ ስነልቦናዊ ስነልሳንን ከተለያዩ የእውቀት መስክ- የስነልቦና ጥናት፣ የማስተዋል ሳይንስ፣ ስነልሳን፣ አሳዛኝ ስሜት በሚፈጥር አነጋገር (language pathology) ላይም ምር- ትኩረት የሚያደርጉ ሁሉ ይመረከቡበታል ብለዋል።

ስነልቦናዊ ስነልሳን በርከት ያሉ ጉዳዮችን ያጠናል። ይሁንና የሚያጠናቸው ጉዳዮች ተጠቃለው ሲታዩ የሚከተሉትን አንኳር ጥያቄዎች ለመመለስ የሚያስችሉ ናቸው። እነዚህም የሰው ልጅ የቋንቋ ቅበላ እንዴት ይከናወናል? ሰዎች ቋንቋን የሚያካሂዱትና በአእምሮአቸው ቀርጸው የሚያኖሩት እንዴት ባለ ሂደት ነው? ሰዎች ቋንቋ የሚፈጥሩት እንዴት ባለ ሁኔታ ነው? የሰዎች የአዳዲስ ቋንቋ (ሁለተኛ ቋንቋ ቅበላ ሂደት ምን ይመስላል? (Hauser፣ Chomsky እና Fitch፣ 2002)።

እንደነዚህ ተመራማሪዎች ተጨማሪ ገለጻ፣ ስነልቦናዊ ስነልሳን በተዋረድ በተለያዩ ስነልሳን ነክ መክፈያዎች ላይ ትኩረት እንደሚያደርግ ጠቁመዋል፣ እነዚህም፡-

- የድምጽ ልሳናት ጥናትና የቋንቋዎች ድምጽ ጥናት-ትኩረቱ የሚያደርገው የንግግር ድምጾችን እና ድምጾችን የሚወክሉ ምልክቶች ላይ ሆኖ በስነልቦናዊ ስነልሳን የጥናት መስክ ምርምሮች ትኩረት አእምሮ እንዴት ባለ ሂደት እነዚህን ድምጾች ለመገንዘብ እንደሚችል ነው (Hauser፣ Chomsky እና Fitch፣ 2002)።
- የቃላት ርባታ፡- ይህ በቃላት አወቃቀር ላይ በተለይም በሁለት ትስስር ባላቸው ቃላት (ለምሳሌ፡- ሴት--ሴቶች) መካከል ባሉ ግንኙነቶች ላይ የሚያተኩር እና

የቃላት ርባታው በተወሰነ መርህ ላይ የተመረከዘ መሆኑን የሚያጠና ነው (Hauser፣ Chomsky እና Fitch፣ 2002)።

- አገባብ፡- ቃላት እንዴት በተቀናበረ ንድፍ ውህደት በመፍጠር አረፍተነገሮችን ለመመስረት እንደሚያስችሉ የሚያጠና ነው።
- የስነፍቺ ጥናት፡- በበኩሉ ትኩረት የሚያደርገው በቃላትና አረፍተነገሮች ፍቺ ላይ ነው። አገባብ አጽንኦት የሚያደርገው በአረፍተነገር መደበኛ ወይም ተቀባይነት ያለው ቅንብር ላይ ሲሆን ስነፍቺ በአረፍተነገሩ ልክኛ ወይም እውነተኛ ፍቺ ላይ ነው (Hauser፣ Chomsky እና Fitch፣ 2002)።
- ተግባራዊ ቋንቋ (Pragmatics)፡- አጽንኦት የሚያደርገው በቋንቋ አተረጓጎም አውድ ስላለው እውነተኛና ተግባራዊ ሚና ላይ ነው (Hauser፣ Chomsky እና Fitch፣ 2002)።

ቋንቋ ፈጠራ ሰዎች እንዴት ባሉ ሁኔታዎች ላይ ተመርኩዘው ድምጾችን፣ ቃላትን፣ አረፍተነገሮችን በመመስረት ወይም በመፍጠር ለንግግር እና ተግባራት እንደሚያውሏቸው እንዴት ያሉ የመግባቢያ ህጎችን አበጅተው በተግባር እንደሚጠቀሙባቸው ማወቅ ላይ ያተኩራል። ይህን ለማድረግም፣ ቋንቋ አስቀድሞ በታቀዱ ተግባራት አሃዶች ላይ እንደሚመረከዝ ማወቅ ያስፈልጋል። በንግግሩ ውስጥ የሚከሰቱ የምትክ እና የለውጥ ስህተቶች ተናጋሪው ንግግሩን በታቀደው የቋንቋው መሰረት እንዳላስደገፈ ወይም መሰረታዊ የመግባቢያ አሃዶቹን ማስታወስ እንዳልቻለ ማሳያ ነው (Packard, 2000)።

በዚህ መልኩ የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ ተጠቃሚዎቹ (ሚስጥራዊ ቋንቋ ፈጣሪዎቹ) እንዴት ባሉ ሁኔታዎች ላይ ተመርኩዘው ድምጾችን፣ ቃላትን፣ አረፍተነገሮችን በመመስረት ወይም በመፍጠር ለንግግር እና ተግባራት እንደሚያውሏቸው፣ እንዴት ያሉ የመግባቢያ ህጎችን አበጅተው በተግባር እንደሚጠቀሙባቸው ማወቅ ከስነልቦናዊ ስነልሳን የጥናት መስክ ጋር ዝምድና እንዳለው የሚታይ ነው። ከዚህም ጋር በሰው ልጅ ውስጣዊ አስተሳሰብ፣ ባህርይና የቋንቋ መዋቅር ላይ በጋራ የሚያተኩሩ በመሆናቸው በምስጢራዊ ቋንቋ ተጠቃሚዎቹ ዘንድ ሚስጥራዊ ቋንቋው የሚያሳድረው ስሜት ከስነልቦናዊ ስነልሳን ጋር የሚሰናሰል እንደሆነ ይታሰባል።

2.1.5 የማህበራዊ ስነልሳን ምንነት

ማህበራዊ ስነልሳን ተግባራዊ የጥናት ዘርፍ ሲሆን ትኩረት የሚያደርገውም ቋንቋ እንዴት ባለ ሁኔታ በአንድ ህብረተሰብ ውስጥ ጠቀሜታ ላይ እንደሚውል ማጥናት ነው። ስነልሳንን እና የህብረተሰብ ጥናት ንድፈ-ሐሳባዊ መሰረቶችን እና ስልቶችን አንድ ላይ በማጣመር የተመሰረተ ፈርጂ ብዙ የጥናት ዘርፍ ሲሆን በአንድ ህብረተሰብ ውስጥ የሚታዩ የቋንቋ ተለዋዋጭነት (variability)፣ የቋንቋ ብዙሃንነት እንዲሁም የቋንቋ ቅርጾች ላይ ትኩረት የሚያደርግ የጥናት መስክ ነው (Thomson2013)።

ቋንቋ አይቀሬ የሆነ የእርስበርስ ማህበራዊ ግንኙነትና ተግባራዊ መገለጫ አለማቀፋዊ ገጽታ ያለው፣ በሰው ልጆች ህልውና ውስጥ ጉልህ ሚና ያለው ነው። ቋንቋ ከህብረተሰብ ጋር በጣም የጠበቀ ቁርኝት አለው። እያደገ የመጣው በቋንቋ እና በህብረተሰብ መካከል ያለ ትስስር ግንዛቤ ወይም እውቀት ለማህበራዊ ስነልሳን የጥናት መስክ ራሱን ችሎ መቆም አስተዋጽኦ አበርክቷል። ስለአንድ ቋንቋ እና የቋንቋ ተናጋሪ ህብረተሰብ በአንድ ጊዜ የሚሆኑ ሁኔታዎችን መገንዘብና ማስገንዘብ የማህበራዊ ስነልሳን የጥናት መስክ ትኩረት ነው።

አንድ ሰው ለሚያደርገው የቃል ንግግር ሁሉ ሁልጊዜና በሁሉም ቦታ ምናልባትም አንድ አይነት ቋንቋ ብቻ ተጠቃሚ ላይሆን ይችላል። በተለያዩ ቦታ በተለያዩ ምክንያቶች የሚጠቀሙት የተለያዩ ቋንቋዎች በማህበራዊ ስነልሳን ምክንያቶች የሚወሰኑ ናቸው። ስለሆነም ማህበራዊ ስነልሳን የሰዎች የቃል ንግግር ባህርያት ከቋንቋ ተናጋሪ ማህበረሰብ ጋር ያላቸውን ግንኙነት ያጠናል። ማህበራዊ ስነልሳን በቋንቋና በህብረተሰብ መካከል ያለውን ግንኙነት የሚያጠና የስነ ልሳን ዘርፍ ሲሆን የሚያተኩረውም በቋንቋዎች አገልግሎት ላይ ነው። ማህበራዊ ሥነ ልሳን ቋንቋን ከተለያዩ ማህበራዊ ሁኔታዎች ጋር በማያያዝ ይተነትናል። ትኩረቱ በሰዎች የቋንቋ አጠቃቀም ዙሪያ የሚከሰቱ ለውጦችንና የሚፈጠሩ ችግሮችን ፈትሾ እስከማቅረብ ይዘልቃል።

በማህበራዊ ጥናት እስከዛሬ ድረስ ወጥ ንድፈ ሀሳብ ወይም የጥናት ዘዴ የለም። ስለዚህ ማህበራዊ ሥነልሳን ለጥናት የተለያዩ ንድፈ ሐሳቦችን ለማቅረብ ይጠቅማል። በዚህ ሂደትም ትክክለኛውን መረጃ ከተናጋሪው ህብረተሰብ ይሰበስባል፣ የናሙና ጥናቶች ያደርጋል፣ ቃለ መጠይቆችንና መጠይቆችን በመጠቀም መረጃዎችን ይሰበስባል።

2.1.6 ስነ ዘዴ (Dialectology)

አንድ ቋንቋ በተለያዩ አካባቢዎችና ሁኔታዎች በመነገሩ ምክንያት በድምጽ በቃላትና በመዋቅር ደረጃ በመካከላቸው ልዩነት ሊኖር ይችላል። ለምሳሌ በአገራችን የአማርኛ ቋንቋ በተለያዩ አካባቢዎች ይነገራል። ይኸውም በጎንደር፣ በጎጃም፣ በወሎ ፣ በሰሜን ሸዋ፣ በአዲስ አበባ ወዘተ ይነገራል። በነዚህ የተለያዩ አካባቢዎች የሚኖረው ሕዝብ የአማርኛ ቋንቋን በአፍ መፍቻነት የሚለምደው ቢሆንም እንኳን የሚናገሩት አንድ ዓይነት ዘዴ አይደለም። በነዚህ የተለያዩ አካባቢዎች በሚነገረው የአማርኛ ቋንቋ መካከል የተወሰኑ መለያዎች ይስተዋላሉ። ልዩነቶችም በድምጽ በቃላትና በሰዋሰው ደረጃ ሊታዩ ይችላሉ። እንደዚህ አይነት ልዩነት ማለትም አንድ ቋንቋ በተለያዩ አካባቢዎች በመነገሩ ምክንያት የሚከሰተው ልዩነት የአንድ ቋንቋ የተለያዩ ዘዴዎች በመባል ይታወቃል። በአጠቃላይ ስነዘዴ በአንድ ቋንቋ ተናጋሪዎች የሚፈጠረውን የድምጽ፣ የቃልና የሰዋሰው ልዩነቶችን የሚያጠና የስነልሰን ዘርፍ ነው (Thomson 2013)።

2.1.7 የቋንቋ አጠቃቀም ልዩነቶች

የአንድ ቋንቋ ተናጋሪ ማህበረሰቦች ቋንቋን አንድ አይነት በሆነ መልኩ አይጠቀሙበትም። ማህበረሰቡ በተለያዩ ንዑሳን ማህበራዊ ቡድኖች (ለምሳሌ፡- ወንዶችና ሴቶች፣ ወጣቶችና ጎልማሶች፣ ሃብታሞችና ድሆች፣ ወዘተ) የተከፋፈለ ስለሆነ እንደየንኡሳን ቡድኖቹ በተለያዩ የግንኙነት አውዶች የተለያዩ የቋንቋ አጠቃቀሞች ይኖራሉ። እያንዳንዱ የቋንቋ ተጠቃሚ ግለሰብም ከወጣበት ቡድን ውጭ ባለው እንዲሁም በሚገኝበት ሁኔታ የቋንቋ አጠቃቀም ተፅዕኖ ስር ነው። ምክንያቱም ማን፣ ለማን፣ ምን፣ እና እንዴት ማለት እንዳለበት የቋንቋ ተጠቃሚው ህብረተሰብ የሚከተላቸው የተለያዩ የቋንቋ አጠቃቀም ስርዓቶችና አፈንጋጭነት ልማዶች ተሳታፊነት ወይም ተቀባይነት ለመግባባት ግድ ስለሚሉት ነው (Nunan እና Julie2013)።

ብቅአለ (1994፣6) ይህንኑ የቋንቋ አጠቃቀም ጉዳይ እንደሚከተለው ሲያስረዱ፤

...አንድ ቋንቋ ለተናገሪዎች አገልግሎት ሲሰጥ እንደተናጋሪው ማንነት፣ ተናገሪው እንደሚገኝበት ሁኔታና ስሜት፣ እንደ ንግግሩ ርዕስ ጉዳይ፣ እንደ አድማጩ ማንነት፣ ንግግሩ እንደሚካሄድበት ቦታ ወዘተ መጠነኛ ልዩነት ያሳያል። እያንዳንዱ ግለሰብ ከሌሎች የሚለየው ግላዊ ዘዴ የሚባል የዚህ ቋንቋ አጠቃቀም አለው። ከቋንቋ ተናገሪዎች መካካል አንዱ ማህበራዊ ቡድን ከሌሎች በተለየ መንገድ ቋንቋውን የሚጠቀምበት ማህበራዊ ዘዴ እየተባለ የሚታወቅ የዚህ

ቋንቋ አጠቃቀም ሊኖር ይችላል። በተጨማሪም በቦታ ተራርቀው የሚገኙ የአንድ ቋንቋ ተናገሪዎች የአካባቢ ዘዴ የቋንቋ አጠቃቀም ይኖራቸዋል።... ብለዋል።

ከብቅአለ ገለጻ እንደምንረዳው፤ የአንድ ቋንቋ ተናጋሪ ማህበረሰብ አባላት ምንም እንኳን አንድ ማንነት፣ ባህል፣ ታሪክ የመሳሰሉት ጉዳዮች የሚያስተሳስሯቸው መሆኑ ቢታወቅም በተለያዩ አነሳሽ ምክንያቶች በተለያዩ አውዶች የሚጠቀሟቸው ንግግሮች ከመደበኛው የቋንቋ አጠቃቀም ለወጥ ሊል የሚችል መሆኑን ነው።

አንድ ቋንቋ ለአንድ ማህበረሰብ አባላት አገልግሎት በሚሰጥበት ጊዜ የተለያዩ መልኮች ሊኖሩት ይችላሉ። ለምሳሌ በተማሪውና ባልተማሪው በወጣቱና በአዛውንቱ፣ በወንድና በሴቷ፣ በሃብታምና በደሃው ወዘተ ማህከል በሚኖረው ግንኙነት እንደየቤጤው በሚነገርበት አውድ በቋንቋ ላይ የተወሰነ ልዩነት እንዲኖረው ያደርጋል። ይህንን ሃሳብ Susan (2009) ሲገልጹ፣ በአንድ ህብረተሰብ በቋንቋ ሲገለገል በማህበራዊ ደረጃ፣ በጾታ፣ በእድሜ፣ በአዋቂና በመሳሰሉት ምክንያቶች ሳቢያ የቋንቋ አጠቃቀም ስልት ይለያያል። በህብረተሰቡ መዋቅር ውስጥ ማን፣ ለማን እንዴት እንደሚገባባ በዘልማድ ይታወቃል።... ይህን ካላወቁ ግንኙነቶች ጋር በቋንቋ ለመግባባት ያዳግታል ይላሉ።

2.1.8 የሚስጥራዊ ቋንቋ ምንነት

ሚስጥራዊ ቋንቋ የምንለው የቋንቋ ማህበረሰብድንበር ውስጥ የተወሰኑና በአብዛኛው ቢያንስ አንድ ተመሳሳይ ባህሪ የሚጋሩ የማህበረሰብ አባላት ለግል ጥቅማቸው ማስፈጸሚያ ይሁኑኝ ሲሉ የሚመሰርቱት ከመደበኛው የቋንቋው ባህሪ ያፈነገጠ አጠቃቀም ነው። ይህ አይነቱ የቋንቋ ተግባራት በአመዛኙ ከማህበረሰቡ የቋንቋ አጠቃቀም የተለየና ከቡድኑ ውጭ የሆኑ ሌሎች የዚያ ቋንቋ ማህበረሰብ አባላት ሊረዱትና ሊገነዘቡት የማይቻልና እምብዛም ግልፅነት የሌለው ሚስጥራዊ ነው። ይሁን እንጂ ሚስጥራዊ ቋንቋ ለሚያተኩሩበት የቡድኑ አባላት ግልፅነቱ በጣም የጎላ ነው (Nunan እና Julie 2013)።

Dauids (1998፣ 53) ስለሚስጥራዊ ቋንቋ ተናጋሪ አባላት ሁኔታ ሲገልፁ፣ “የቡድን ቋንቋ ማለት ከመደበኛው የቋንቋ አጠቃቀም በኢ-መደበኛነት አፈንግጦ የወጣ፣ በአወቃቀር አብዛኛውን ጊዜ ምናባዊ የሆነ ፣ ለቡድኑ አባላት ግልፅና ቀልጣፋ ነው” ይላሉ።

የሚስጥራዊ ቋንቋ ተናጋሪ አባላት ሲባል በማህበራዊ ህይወት ውስጥ በተመሳሳይ ሙያ፣ የእድሜ ክልልና የትምህርት ደረጃ፣ በጾታ እንዲሁም በተለያዩ አላማዎች (የወንጀል ስምሪትን ጨምሮ) ላይ ተሰማርተው የሚገኙትን የህብረተሰብ ክፍሎች ያካትታል። እነዚህ የህብረተሰብ ክፍሎች የሚጠቀሙት የቡድን ቋንቋ አዳዲስ፣ ያልተለመደና የመደበኛውን የቋንቋ ስርዓት የማይከተል ኢ-መደበኛ ነው።

ስለሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም Pennycook (2013፣ 53) ሲገልፁ፣ “የቡድን ቋንቋ አጠቃቀም ሂደት ነባር ቃላት ላይ ተጨማሪ ትርጉም በመቀጠልና አዳዲስ ቃላትን በመፍጠር የተገኘ፣ በቃላት አፈጣጠሩ የስነ ልሳንን መሰረታዊ መርህ የማይከተል፣ በጠቅላላው የተወሰኑ ማህበራዊ ክፍሎችን፣ ቡድኖችንና የእድሜ እኩዮችን፣ አንድ የተወሰነ አላማ ተጋሪዎችን ብቻ ለይቶ የሚያገለግል የቋንቋ አይነት ነው” ይላሉ።

2.1.9 የቡድናዊ ቋንቋ አይነቶች

በአንድ ማህበረሰብ ውስጥ የሚገኙ የተለያዩ ቡድኖች የሚጠቀሙት ቋንቋ እንደየምስጢራዊ ቋንቋ ተናጋሪ ቡድኑ አባላት የተለያዩ አይነት ቅርጽና ይዘት ይኖረዋል። የሚስጥራዊ ቋንቋ ከሚባሉት ውስጥ ሞያዊ /የስራ/ ቋንቋ፣ የአራዳ ቋንቋና የጓዳ ቋንቋ ይጠቀሳሉ (Davids 1998)።

2.1.9.1 ሙያዊ /የስራ/ ቋንቋ

ይህ ከሚስጥራዊ የቋንቋ አይነቶች ውስጥ አንዱ ሲሆን ከሙያ ጋር የተያያዙ ቴክኒካዊ ቃላትን በውስጡ አቅፎ የያዘ ነው። በዚህ አይነት ቋንቋ የሚገለገሉ የማህበረሰብ ክፍሎች ከሞያቸው ወይም ከስራቸው ጋር ተያያዥነት ያላቸው ቃላት በሰፊው በመጠቀማቸው ከራሳቸው ድርጅት አባላት ውጭ ለሌላ የህብረተሰብ አባላት ግልፅነት የሌለውና የማይታወቅ ነው። ይህንን ሀሳብ ምትኩ (1983፣8) ሲያጠናክሩ፣ «ሙያዊ የሆነ ሚስጥራዊ ቋንቋ ለሚጠቀሙበት ማህበራዊ ክፍሎች የተለየ ሙያዊ መግባቢያ ነው፤ በተለየ መስክ የተሰማሩ የህብረተሰብ ክፍሎች እንጂ ለሌሎች መረዳት በሚያስቸግር መልኩ የሚጠቀሙትን ቴክኒካዊ ቃላት ይመለከታል» ይላሉ።

2.1.9.2 የአራዳ ቋንቋ

የአራዳን ቋንቋ አስመልክቶ Yule(2006፣211) ሲገልጹ፣ “የአራዳ ቋንቋ ከእለት ተዕለት የመግባቢ ቋንቋ በተለየ መልኩ ለወጣቶችና ለሌሎች ተመሳሳይ ባህሪና ፍላጎት ላላቸው ወገኖች አገልግሎት የሚሰጥ፣ በውስጡ ልዩ የሆነ ቃላትና ሀረጎችን የያዘ የቋንቋ አጠቃቀም

ነው” ይላሉ።ይህ በከተማ ውስጥ በሚገኙ በተወሰኑ ተመሳሳይ ባህሪና ፍላጎት ባላቸው ወገኖች በተለይም በወጣቶች ዘንድ ጥቅም ላይ የሚውል የሚስጥራዊ ቋንቋ አይነት ነው። አንድ ህብረተሰብ በጋራ ከሚጠቀምበት መደበኛ የቋንቋ ስርዓት ውጭ በኢ-መደበኛነት ያፈነገጠ ነው።

2.1.9.3 የጓዳ ቋንቋ

የጓዳ ቋንቋ በተወሰነ የማህበረሰብ ክፍል ውስጥ በሚገኘው ውስን የማህበረሰብ ወገኖች መካከል በመግባቢያነት የሚያገለግል፣ በህብረተሰቡ በሚገባ የሚታወቅ፣ ዘውትራዊ ከሆነ የመግባቢያ ቋንቋ ውጭ የሆነ በጽሁፍ ላይ ያልሰፈረ ንግግራዊ መግባቢያ ነው። Pennycook (2013፣ 71) የጓዳ ቋንቋ ብዙ ጊዜ የሚጠቀመው የትኛው የህብረተሰብ ክፍል እንደሆነ ሲገልጹ፣ -“የጓዳ ቋንቋ የተለያዩ ቡድኖች የሚጠቀሙት ቢሆንም ብዙ ጊዜ ግን በነጋዴዎች፣ በሌባዎች፣ በጎዳና ተዳዳሪዎችና በተለያዩ የወንጀል ተግባር ላይ በተሰማሩ ቡድኖች የሚዘወተር የቋንቋ አጠቃቀም ነው” ይላሉ።

ምስጢራዊ ቋንቋ በዚህ ጥናት ውስጥ ባለው አገልግሎቱ ከአራዳ ቋንቋ፣ ከጓዳ ቋንቋ፣ ከሙያዊ ቋንቋና በቴክኖሎጂ መሳሪያዎች ከሚመሰጠሩ ሌሎች ረቂቅ የመግባቢያ ዘዴዎች ይለያል። በግሪክ *Cryptophasia* የሚል ብያኔ የሚሰጠው ይኸው *crypto + phasia* «ምስጢር + ቋንቋ» የሚሉ ሁለት ጽንሰ ሀሳቦችን ያጣመረው ቃል በመደበኛ ቋንቋ ላይ ተመስርቶ የሚፈጠር በተወሰኑ ማህበረሰባዊ ወገኖች የሚነገርና አዲስና ልዩ ምዕላዶችን በቋንቋው ቃላት ውስጥ በቅድመ ቃል፣ ድህረ ቃል አንዳንዴም በመሃል በማስገባት ለተወሰኑ ጥቂት የማህበረሰብ አባላት መግባቢያነት የሚውል ልውጥ ቋንቋ ነው (Lackman 2011) ።

የዚህ ጥናት ተተኳሪ የማህበረሰብ አባላት በመደበኛው የአማርኛ ቋንቋ የሚያደርጓቸው ለውጦች ምን እንደሆኑ፣ ሚስጥራዊ ቋንቋውን የሚጠቀሙባቸው ልዩ ልዩ አውዶች ምን እንደሚመስሉ፣ ሚስጥራዊ ቋንቋውን ለመጠቀም አነሳሽ የሆኑባቸው ልዩ ልዩ ምክንያቶች፣ የሚስጥራዊ ቋንቋቸው ልምድ ዳራ የሆኑ ሰበቦች፣ ወዘተ ጥናቱ የሚያተኩርባቸው ጉዳዮች ናቸው።

2.1.10 የሚስጥራዊ ግንኙነት መሰረተ ሃሳቦች

ሰዎች ማህበራዊ ፍጡር እንደመሆናቸው መጠን በመካከላቸው መደበኛ እና ኢ-መደበኛ የሆኑ ግንኙነቶችና ተግባቦቶች ሁሌም አይቀሬ ጉዳዮች በመሆን የሚታሰቡ ናቸው (Hartmann 2016)። Hartmann እንደሚሉት፤ በሰዎች መካከል የሚደረጉ ማህበራዊ ግንኙነቶች በተለያዩ የመረጃ አስተላለፍ ስርአቶች እና ሂደቶች ውስጥ እየተከናወኑ መግባባትን ያበጃሉ፤ ግንኙነትን ያመቻቻሉ።

Crane (2009) እንደሚሉት፤ የሚስጥር (ኮድ) መግባቢያ ስልቶች በሰዎች መካከል በተመሰጠረ መንገድ መረጃ ለመለዋወጥና እርስበርስ በሚስጥሩ ዙሪያ መግባባት ከሚፈልጉት ጥቂት ሰዎች ባለፈ ሌሎች መረጃውን እንዳይነጥቁቸው ለማድረግ የሚጠቀሙባቸው ስልቶች ናቸው። Crane (2009) እንደገለጹት፤ በምስጢራዊ መግባባት ሰዎች ከጥንት ጀምሮ የሚጠቀሙባቸው የቋንቋ መመስጠሪያ ስልቶችን በደብዳቤዎች፣ በቃላት፣ በድምጾች፣ በስዕሎችና በአካል እንቅስቃሴዎች (gesture) ጭምር ሲገለገሉባቸው ቆይተዋል። አንዳንዶቹ ሚስጥራዊ መግባቢያዎች ቃላትን በቁጥር በመመስጠር፣ አረፍተነገሮችን አሳጥረው በሚወክሉና በሚገልጹ ምልክቶች በመቀየር የመረጃ ልውውጡ በመረጃ አስተላላፊውና ተቀባዩ ዘንድ ብቻ ተወስነው እንዲቀሩ የማድረግ ዘዴዎችን ይጠቀማሉ ብለዋል።

Hartmann (2016) አክለው እንዳቀረቡት ገለጻ፤ የሰው ልጆች ቋንቋን በምልክቶች እና በፊደላት ውክልና ማቅረብ የጀመሩበት ጊዜ ለሚስጥራዊ መግባባት በር እንደከፈተና በጊዜና በቦታ ሳይወሰኑ ሰዎች ልዩ ልዩ ሚስጥር አድርገው የሚወስዷቸውን ጉዳዮች ለሌሎች ሰዎች ድብቅ በሆኑ መንገዶች ከአንዳቸው ወደ ሌላቸው ማስተላለፍን እያካሄዱ እንደኖሩ ገልጸው፤ ሚስጥራዊ ቋንቋ በሁለት ሰዎች መካከል ከዚያ እልፍ ሲልም በጣም ጥቂት በሆኑ የማህበረሰብ ክፍሎች ብቻ የመረጃ ልውውጥ ለማድረግ በተለዩ ሚስጥራዊ ህግጋትና ተግባቦታዊ ስልቶች የሚተገበር ኢ-መደበኛ የመግባቢያ ስልት እንደሆነ አቅርበዋል።

Crane (2009) እንደሚሉት፤ የንዳ ቋንቋ፣ የምልክት ቋንቋ እና በሰውነት እንቅስቃሴ ወይም ንቅናቄ መግባባትን ጨምሮ በአለም ዙሪያ በሰፊው አገልግሎት ላይ የዋሉና እየዋሉም ያሉ ቢሆኑም አፈጣጠራቸውም ሆነ አገልግሎታቸው ከአካባቢ አካባቢ፣ ከማህበረሰብ ማህበረሰብ እና ከቋንቋ ቋንቋ እንደሚለያይ፣ ለምሳሌ የእጅ ምልክቶችና የፊት

ገጽታ መለዋወጥ በተለያዩ ቋንቋ ተናጋሪዎች ዘንድ የተግባቢውን የተለያዩ ፍላጎቶችና ስሜቶች ለመግለጽ ጠቀሜታ ላይ እንደሚውሉ ጠቁመዋል።

እንደ Crane(2009) ተጨማሪ ገለጻ፣ በተለያዩ የሙያ ዘርፎች ላይ የተሰማሩ ሰዎች ሳይቀሩ የተለያዩ ሙያ ነክ የመግባቢያ ስልቶችን መጠቀማቸው የተለመደ ነው። እነዚህ ሙያዊ የመግባቢያ ስልቶች ለሌሎች ከሙያው ውጪ ላሉ ሰዎች ያን ያህል ትርጉም ያላቸው ወይም በግልጽ የሚታወቁ ላይሆኑ ይችላሉ። ለምሳሌ ነጋዴዎች የማይፈልጉት አይነት ደንበኛ ሲያጋጥማቸው የሚለዋወጡት ምልክት /ኮድ/ አላቸው። በቋንቋ መደበኛ በሆነ አኳኋን ለመግባባት በርካታ የቃላት አማራጮች እያሉ ሰዎች በራሳቸው ልዩ ልዩ ምክንያቶች ብዙ ጊዜ ከቋንቋ መደበኛ አጠቃቀም ወጣ ያሉ አገላለጾችን ይጠቀማሉ።

ለምሳሌ ይላሉ Crane ሁለት በፓርቲ ድግስ የተገናኙ የሚተዋወቁ ሴቶች ሌላኛይቱን ሶስተኛ ሴት ለማማት ወይም ለማሸሚጠጥ ሲሞክሩ ልታገኛቸው ትችላለህ። ምን አይነት ቋንቋ ነው የሚጠቀሙት? እንግሊዝኛ ቋንቋ ሊሆን ይችላል። ግን ደግሞ ሶስተኛይቱ የሽሙጡ ሰለባ በእንግሊዝኛ ቋንቋ እንደሚነጋገሩ ሊገባት ይችላል እንደሆነ እንጂ እሷን የሚመለከት ሀሜት እየተካሄደ እንደሆነ ላይገባት ይችላል። ምክንያቱም ሁለቱ ተግባቢዎች በእንግሊዝኛው ቋንቋ ውስጥ ሚስጥራዊ ቃላት አስገብተዋል። በሚስጥራዊ ቃላቱ በሚገባ መልዕክት መለዋወጥ የሚችሉት እነርሱ ሁለቱ ብቻ ናቸው ማለት ነው። በሁለት ሰዎች የተቀመሩ ሚስጥራዊ ቃላት ለሌላ ሦስተኛ ወገን በፍጹም ግልጽ ስለማይሆኑ ሌላ ሰው ሊረዳቸው አይችልም ብለዋል።

Thomas (2006) በበኩላቸው፣ በምናደርጋቸው ሰብአዊ ግንኙነቶች ውስጥ በየደረጃው የተለያዩ ሚስጥራዊ ቋንቋዎችን አውቀንም ሆነ ሳናውቅ እንጠቀማለን። የተወሰኑ ሰዎች የፈጠሩት ልዩ ንግግር /Argot/ ቋንቋ ሰዎችን ከመሰሎቻቸው ሌሎች ሰዎች ጋር በማስተሳሰርና በተለየ መንገድ ተግባራት እንዲያካሂዱ በማድረግ ረገድ በሰፊው አገልግሎት ላይ የዋለ ነው። ተገልጋዮቹ በዚህ ልዩ ንግግር /Argot/ ቋንቋ መቼ መጠቀም እንዳለባቸውና መቼ መጠቀም እንደሌለባቸው ጠንቅቀው ያውቃሉ። ልዩ ንግግር /Argot/ የተለየ እና ስልታዊነት የሚታይበት፣ ለተለያ አላማ የተገናኙወይም የተሰማሩ ሰዎችና ማህበረሰባዊ ቡድኖች ፍላጎቶቻቸውን ለመገላለጽ የሚጠቀሙበት ነው። ለምሳሌ በግብይት ጊዜ የማይሆን እቃ ጓደኛዎች እንዳትገዛ በልዩ ንግግር ልትጠቁማት ትችላለች። የአንድ ቡድን ቋንቋ በአብዛኛው ኢ-መደበኛ የቋንቋ አጠቃቀም ጎልቶ የሚታይበትና አብዛኛውን

ጊዜ በንግግር አውዶች የሚደመጥና በአመዛኙ በጓደኛዎች መካከል ድንገት ወይም ለተለየ ሁኔታ የሚቀርብ ነው ይላሉ።

Thomas አክለውም፤ ስለየቡድን ቋንቋ ስናሰብ አብዛኛውን ጊዜ በርከት ያሉ ሰዎች እንደሚገኙበት ስፍራ፤ እንደሚያከናውኑት ተግባር እና እንደሚገናኝቸው ሰዎች በተለየ ሚስጥራዊ መንገድ መልእክት እንደሚለዋወጡ ጠቁመው፤ በየባህሉ እና በየቋንቋ አውዱ ለተለየ ሚስጥራዊ ፍላጎት አገልግሎት ላይ የሚያውሏቸው ሚስጥራዊ ቋንቋዎች እንዳሉ ገልጸዋል።

2.1.11 የሚስጥራዊ ቋንቋ አፈጣጠርና ጠቀሜታ

በምስጢራዊ ቋንቋ በሰዎች ማህበራዊ ግንኙነት ውስጥ ተመሳሳይ በሆነ መልኩ ለመደበኛ ቃላትንና ሃረጎች በፈቃደኝነት የተፈጠሩ ምትኮችን በማበጀት የሚካሄድ የተመሰጠረ ተግባር ነው። በዚህ አገልግሎቱ ሚስጥራዊ ቋንቋ የመልዕክትን ቀጥተኛ ትርጉም ለመሸፈን ይረዳል ብለዋል።

Bakker (2007) እንደሚሉት፤ Cryptophasia በአብዛኛው በመንትዮች መካከል ሌሎች ሶስተኛ ወገኖች ሊረዱት በማይችሉት መልኩ የሚፈጠር እና በንግግር ውስጥ ፍላጎትን ከሌሎች አድማጮች ለመደበኛ የሚደረግ ክንውን ነው። በርካታ የስነልሰን ምሁራን ሚስጥራዊ ቋንቋን ከidioglossia ማለትም በአንድ ሰው ወይም በጣም ጥቂት በሆኑ ሰዎች የሚደረግ የቋንቋ ተግባር ጋር ያዛምዱታል። Bakker እንደሚሉት አብዛኞቹ በወጣትነት እድሜ የሚገኙ ወጣቶች በአዋቂዎች (adults) ፊት የሚገላለጹትን ጉዳይ ድብቅ ወይም ሚስጥራዊ በማድረግ በግል ደረጃ ሀሳብ ለሀሳብ ለመለዋወጥ /ለመግባባት/ ሚስጥራዊ ቃላትና ሀረጎች ይፈጠራሉ።

ሚስጥራዊ ቋንቋዎች ስለሚፈጠሩበት መንገድ Hartmann (2016) የሚከተሉትን መሰረተ ሃሳቦች ጠቁመዋል።

1. ፊደልን በፊደል በመተካት (Substitute each letter for another letter)

ይህ ዘዴ መሰረታዊ በሆነው የቋንቋው የፊደላት ዘሮችን በሌሎች የመቀየር መርህን የሚከተል ነው። በዚህ መሰረት የትኛው ፊደል በየትኛው እንደሚለወጥ በተግባቢዎቹ መካከል በመሰረተ ሃሳብ ደረጃ ስምምነት ይደረጋል። ይህም በመደበኛ ቋንቋው ላይ ተመርኩዞ በፊደላት ምትክ በተተኩ ሌሎች ፊደላት ሚስጥራዊ ቋንቋ በመፍጠር ይህንን የአተካክ ስልት ጠንቅቀው በተገነዘቡ ወገኖች /ጓደኛዎች/ ዘንድ ብቻ በተመሰጠረ አኳኋን

ሀሳብ ለሀሳብ መለዋወጥና ግንኙነት ለማራመድ የሚቻልበት ብልሃት ነው። Hartmann ስለስልቱ ሲያብራሩ፤ ለምሳሌ (A=C, B=D, C=E, D=F) በመቀየር ንግግርን መመስጠር ይቻላል። ይህም ማንኛውንም በቋንቋው ውስጥ የሚገኙ ድምጾችን ውህደት በመቀየር በመደበኛ ቋንቋው ውስጥ በፊደላቱ የተወከሉ ቃላትን መጠሪያ በመቀየር ንግግርን እና ጽህፈትን ለመመስጠር እንደሚያስችል ይጠቁማሉ። በዚህ አይነት መንገድ አናባቢዎችን እንዳሉ በማቅረብና ተነባቢ ድምጾችን በሙሉ በማተካካት ምስጢራዊ ቋንቋ መፍጠር በቀላሉ እንደሚቻል Hartmann ያስረዳሉ።

2. የአናባቢዎችን ጠቀሜታ ማዛባት (Swap the vowels of the alphabet)

ይህ አይነቱ ቋንቋን ሚስጥራዊ የማድረግ ዘይቤ በመደበኛ ቋንቋው መዋቅር ወይም አጠቃቀም ተዘውትረው ከሚታወቁት ተነባቢ ፊደላት ይልቅ አናባቢዎችን ማዘባረቅ ወይም ማዛባት ላይ ያተኮረ እንደሆነ የሚገልጹት Hartmann እንግሊዝኛ ቋንቋን በመውሰድ በምሳሌ ሲያሳዩ «A»ን በ«E»፣ «E»ን በ«I»፣ «I»ን በ«O»፣ «O»ን በ«U» እና «U»ን በ«A» መተካት በመደበኛነት የሚታወቀውን የአነጋገር ሁኔታ በመለወጥ /ማጣመም/ ለሌሎች ሦስተኛ ወገኖች ግልጽ ባልሆነ ወይም በማይገባ ሁኔታ ሁለቱ የምስጢራዊ ቋንቋ ተጠቃሚዎች ብቻ መግባባት እንደሚችሉ አቅርበዋል። የአናባቢዎችን ጠቀሜታን ስለማዛባት በሰጡት የእንግሊዝኛ ቋንቋ ምሳሌም "I love you." የሚለው አረፍተነገር ሲመሰጠር "O luvi yua." እንደሚሆን፣ "Hello, how are you?" የሚለው ጥያቄያዊ አረፍተነገርም ወደ "Hillu, huw eri yua?" እንደሚቀየር አስረድተዋል።

3. በቀላሉ ሊታወቅና አገልግሎት ሊሰጡ የሚችሉ የቃላት አገባቦችን በመፍጠር

Hartmann (2016) እንደሚሉት፤ በዚህ ቋንቋን ሚስጥራዊ የማድረግ ስልት ውስጥ ከፊደላት ይልቅ መስጣሪዎቹ በመደበኛ ቋንቋው ውስጥ በውል በሚታወቁ የቃላት አጠቃቀም ላይ ቀላል ለውጦችን በማድረግ እንግዳ ቃላት ይመሰረታሉ። የለውጡ ህግ ወጥ በሆነ መንገድ በቃላት ላይ እንግዳ የሆኑ ቅድመ ቅጥያዎችን ወይም ድህረ ቅጥያዎችን በመጨመር ወይም በቃሉ መስራች ፊደላት መካከል ተጨማሪ ድምጾችን በማክል አዲስና ሌሎች ሰዎች በቀላሉ ሊረዱት በማይችሉት ቃልና ሀረግ ንግግርን ሚስጥራዊ የማድረግ ዘዴን ይመለከታል ብለዋል። በዚህ ዘዴ የሚፈጠሩ ቃላትን ሚስጥራዊ ጥንካሬ ለመጠበቅ ትርጉምን ለማወሳሰብ በመሰረታዊ ቃሉ ላይ የሚደረጉ ቅጥያዎችን ከፊትም ከኋላም

ሚስጥራዊ እንግዳ ቃላት እንደሚፈበረከና ይህን የቅጥያዎች ጭመራ ተግባራዊነቱ ቡድኖች ብቻ በቀላሉ እንደሚገነዘቡት Hartmann ያስረዳሉ።

4 አዳዲስ የቃላት ዝርዝሮችን በመደበኛው ቋንቋው መዋቅር ውስጥ በማስገባት የምስጢር ቋንቋ መፍጠር

ልዩና ልውጥ የሆኑ በመደበኛው ቋንቋው መዋቅር ውስጥ ፈጽሞ የማይታወቁ ቃላትን ከሌሎች ቋንቋዎች በመዋሰን፣ አገልግሎታቸውን በማዛባት አዳዲስ ተዘውታሪ የቃላት ዝርዝሮችን ማበጀት ሌላው የሚስጥራዊ ቋንቋ መፍጠሪያ ብልሃት እንደሆነ Hartmann ገልጸው፤ እነዚህም በማህበረሰቡ ተዘውታሪ ጉዳዮች መስክ በአማካይ ሰፊ አገልግሎት ያላቸውን ቃላት በመምረጥና በሌሎች ቃላት በመለወጥ ላይ ያተኮሩ እንደሆኑ አመላክተዋል።

ይህ በእንግሊዝኛ ተናጋሪ ህብረተሰቦች የሚታይ የሚስጥራዊ ቋንቋ አፈጣጠር ማሳያ ነው። በአማርኛ ቋንቋ ተጠቃሚዎቹ የሳርካ ማህበረሰብ ሴቶች ቋንቋን የሚመሰጥሩበትን ስልት የአስተሳሰብ አድማስን አስፍቶ ለመመርመር በመጠኑም ቢሆን ፍንጭ ይሰጣል፤ እንደመነሻ ያገለግላል ተብሎ ይታሰባል።

2.1.12 የሚስጥራዊ ቋንቋ ልዩ ባህርያት

ባለንበት ዘመን በተለያዩ ምክንያቶች ሰዎች ሚስጥራዊ ቋንቋ የመጠቀም ፍላጎታቸው ከፍተኛ ነው። በዚህም የተነሳ በየማህበረሰቡና በየባህሉ ውስጥ ከመደበኛ የቋንቋው አጠቃቀም ስልትና ስርአት በማፈንገጥ የተለያዩ ሚስጥራዊ መግባቢያዎችን በመፍጠር ጥቂት የማህበረሰቡ ቡድኖች ብቻ ሊግባቡና ሊረዱት በሚችሉት መንገድ ሀሳብ ለሀሳብ መለዋወጥ በሰፊው እየተለመደ ያለ ጉዳይ ነው። በየባህሉና በየማህበረሰቡ ውስጥ ሚስጥራዊ ቋንቋ ለመጠቀም የሚነሱ በርካታ ማህበረሰባዊ ቡድኖች እንደሚገኙ ጥናቶች ያመለክታሉ (Bishop 2009)።

እንደ Bishop ተጨማሪ ገለጻ፤ ምስጢራዊ ቋንቋዎች በየማህበረሰቡ ውስጥ የተለያዩ አውዶችን ተመርኩዘው እንደሚቀርቡ ቢታወቅም በሁሉም ማህበረሰቦች ውስጥ የሚነገሩ ሚስጥራዊ ቋንቋዎችን አንድ የሚያደርጓቸው የጋራ መለዮዎች (ባህርያት) እንዳሏቸው ይጠቁማሉ። አያይዘውም፤ ስለሚስጥራዊ ቋንቋዎች የወል ባህርያት ባቀረቡት ትንተና፡- ሚስጥራዊ ቋንቋዎች፡-

- ውሱን ቡድናዊነት ጎልቶ የሚታይባቸው ናቸው።
- እንደሌሎች የሚስጥር መልዕክት የማስተላለፊያ /ኮድ/ ስልቶች ቋንቋውን ለመመስጠር ምንም አይነት መሳሪያ (unusual equipment) መጠቀም አያስፈልጋቸውም።
- ከጽህፈት ይልቅ በአብዛኛው በንግግር በሚካሄድ ተግባራት ይወሰናሉ።
- ያለምንም መሰናክል በአደባባይና ሕዝብ በተሰበሰበበት ቦታ ሁሉ ይነገራሉ።
- በሁለቱም ጾታዎች እና በተለይ በወጣትነት እድሜ ላይ ባሉ ወገኖች ይዘወተራሉ።
- ሌሎች ሶስተኛ ወገኖች የተመሰጠረውን መልዕክት በትክክል ሊረዱት ወይም ሊተረጉሙት አይችሉም።
- በሚስጥራዊ መንገድ ተግባራት እንደተካሄደ ሊገልጹ የሚችሉ ማስረጃዎች አይተውም።
- ፊደል ባልቆጠሩ /ባልተማሩ/ ማህበረሰቦች ዘንድ ሚስጥራዊ ተግባራት የማድረግ ልማድ ይዘወተራል።
- ተለዋዋጭነት የሚስጥራዊ ቋንቋ አይነተኛ መገለጫ ነው።

2.1.13 ሚስጥራዊ ቋንቋ ከማህበራዊ ጉዳዮች ጋር ያለው ግንኙነት

በስነልቦና ጥናት መስክ ምናልባትም አልፎ አልፎ ቋንቋ በተወሰኑ የመግባቢያ ህጋት ላይ ተመስርቶ የሚከናወን ከመሆን በዘለለ መልኩ ሌሎች ፋይዳዎች እንደሌሉት አድርጎ የመቁጠር እሳቤ አለ የሚሉት Hayash (2014)፤ ማህበራዊ አውድ የማህበረሰብ አንዱ መገለጫ የሆነውን ቋንቋን ለመጠቀም ሁነኛ መደላድል ነው። ማህበራዊ አውድ የማህበረሰቡ የተለያዩ ወገኖች ቋንቋቸውን ስለሚጠቀሙባቸው የተለያዩ ሁኔታዎች ለመግለጽና የአጠቃቀም ስልቶችን ለመወሰን ይረዳል ሲሉ ይከራከራሉ። አያይዘውም፤ ማህበራዊ አውድ በቋንቋና በማህበረሰብ መካከል ያሉ ግንኙነቶችና በቋንቋው በምን መልኩ እንደሚጠቀሙበት ማጤን ላይ ያተኩራል። በመሆኑም የተናጋሪው ማህበረሰብ የተለያዩ ቡድኖች እንዴት ያለ ሰብዕና እንዳላቸውና ቋንቋቸውን በምን አይነት መንገድ እንደሚገለገሉበት ትኩረት ያደርጋል ይላሉ።

ማህበራዊ አውድ የቋንቋው ተናጋሪ ማህበረሰብ ክፍሎች በቋንቋቸው በመገልገል ረገድ የሚያደርጉት ማፈንገጥ ምን እንደሚመስልና ለምን ከመደበኛው የቋንቋ አጠቃቀም

እንደሚያፈነግጡ ለማጤን ይሞክራል። ለዚህም የሚያቀርባቸው ጥያቄዎች አሉ። ምን አይነት ማፈንገጥ ነው የቋንቋ ተናጋሪዎቹ የሚያካሂዱት? ለምንድነው የቋንቋ ተናጋሪዎቹ ከመደበኛው የቋንቋው አጠቃቀም የሚያፈነግጡት? በሚሉ መሰረታዊ ጥያቄዎች ላይ ይመረከዛል። የሚያስገኛቸው ምላሾች ውስንነት የሚታይባቸው መሆኑ ባይቀርም መደረግ ያለበት ነገር የአፈንጋሮቹ ተግባባታዊ ልምድ ከመደበኛው ቋንቋ በምን በምን መልኩ እንደሚለይና አመለካከታቸው (attitudes) ምን እንደሚመስል ማጥናት ላይ ትኩረት ማሳረፍ ነው (Hayash 2014)።

በቋንቋ እና በሰዎች መካከል ያለ ግንኙነትን ማወቅ አስፈላጊ እንደሆነ የሚጠቁሙት Ayo እና Mercadillo(2008)፣ ይህን ለማድረግ አራት መሰረቶች እንዳሉ ይጠቁማሉ። (1)ቋንቋ በሰዎች አስተሳሰብና ድርጊት ላይ ያለውን ተጽዕኖ ማጤን ነው። (2) ሰዎችና ማህበረሰብ በቋንቋ ላይ የሚያደርሱትን ተጽእኖ ማወቅ ሲሆን፣ (3)ቋንቋ በማህበረሰብና በሰዎች ላይ ባለው ተጽዕኖ እና ሰዎችና ማህበረሰብ በቋንቋ ላይ በሚያደርሱት ተጽእኖ መካከል የርስበርስ ውድድርና አንዱ ባንዱ ላይ ተጽእኖ የማሳደር አዝማሚያዎች እንዳሉ መረዳት ነው። የመጨረሻው ነጥብ ቋንቋ ሰዎች ለመግባባት የሚጠቀሙበት መሳሪያ እንደመሆኑ መጠን በማህበረሰብና በሰዎች ላይ ባለው ተጽዕኖ እና ሰዎችና ማህበረሰብ በቋንቋ ላይ በሚያደርሱት ተጽእኖ መካከል ምንም አይነት ግንኙነት አለመኖሩን መመልከት ነው ብለዋል።

Ayo እና Mercadillo (2008) እንደገለጹት፣ ምስጢራዊ ቋንቋ ከማህበራዊ ጉዳዮች ጋር ስላለው ግንኙነት በገለጹበት ስራቸው እንዳቀረቡት፣ ቋንቋ ከሰው ልጆች ማህበራዊ፣ ባህላዊ፣ ስነልቦናዊ፣ ወዘተ ጉዳዮች ጋር በተያያዘ መልኩ የሚያበረክታቸው ጠቀሜታዎች በተወሰነ ይዞታ በሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ላይም የሚንጸባረቅ እንደሆነ ጠቁመው የሚስጥራዊ ቋንቋ ማህበራዊ ፋይዳ እንደየቋንቋው ተገልጋዮች ጾታ፣ እድሜ፣ ባህል፣ ልማድ፣ አውድ፣ ማህበራዊ ስርዓት፣ ማህበረሰባዊ ግንኙነትና ተመሳሳይ ፍላጎትና ምኞት እንደሚገለጹ ለማሳየት ሞክረዋል።

2.1.14 የሚስጥራዊ ቋንቋ ፋይዳዎች

Ayo እና Mercadillo (2008) ሁለት ሰዎች በሚስጥራዊ ቋንቋ መግባባት የሚፈልጉባቸው የተለያዩ ምክንያቶች እንዳሉ ገልጸው፤ ሚስጥራዊ ቋንቋ የተወሰኑ ሰዎችን የሚያስተሳስረው ከአንድ አስቸጋሪ ሁኔታ ለማምለጥ፣ በዙሪያቸው በሚገጥሟቸው ማህበራዊ ጉዳዮች ዙሪያ ድብቅ በሆነ መንገድ ሀሳባቸውን ከሌሎች ለመሸሸግና በድብቅ ለመግባባት፣ ሊገጥሟቸው ከሚችሉ ጥቃቶች ራሳቸውን ለመከላከል (defensiveness)፣ በአካባቢያቸው በሚያዩት፣ በሚሰሙትና በሚያጋጥሟቸው ጉዳዮች ዙሪያ ሌሎች በማይሰሟቸው መልኩ ወቀሳ ለመሰንዘር (blaming)፣ በሚስማሙባቸው የግል ጉዳዮች ዙሪያ ሌሎችን ግራ ለማጋባት (bewildering) እና ሌሎች የእርስ በርስ የመደጋገፍ፣ የመግባባት፣ በሁኔታዎች ላይ በድብቅ የመስማማትና የጋራ አቋም የመያዝ ፍላጎቶች ለሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም እንደመነሻ አቅርበዋል።

Shame (2000) በበኩላቸው እንደገለጹት፣ በሚስጥራዊ ቋንቋ የቅርብ ግንኙነት ይካሄዳል። ፍቅርና ጥላቻ ይገለጣል። በሚስጥራዊ ቋንቋ የጠለቀ የወዳጅነት ሀሳብ፣ እምነት፣ ፍላጎት ይነገራል። ሰዎች ስጋትና እምነታቸውን፣ ፍርሃትና ይሉኝታቸውን፣ አዎንታዊና አሉታዊ ጉዳዮቻቸውንና ምክንያቶቻቸውን፣ የሚፈልጉትንና የማይፈልጉትን፣ የሚያስደስታቸውንና ቅር የሚያሰኛቸውን ከማህበረሰቡ ሸንጎ መሸሸግ የፈለጉትን ጉዳዮች ሁሉ በምስጢር ለሚያምኗቸው ሰዎች ብቻ ያቀርባሉ። ይህም ለደህንነታቸው ዋስትና እንደሚሰጣቸው ስለሚያምኑ ነው ብለዋል። ይህም ሚስጥራዊ ቋንቋው ያለውን ስነልቦናዊ ፋይዳ የሚያሳይ ነው።

Hayash (2014) ስለሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ምክንያት አድርገው ሲጠቅሱ፣ በአንዳንድ ማህበረሰቦች ዘንድ በማህበራዊ አመለካከት አይነኬ (taboos) ተደርገው የሚቆጠሩ ጉዳዮች እንዳሉና በነዚህ ጉዳዮች ላይ ትችት ለማንሳት፣ ለመውቀስ፣ ለማንኳሰስ የሚፈልጉ ጥቂት ወገኖች ራሳቸውን ለመሸሸግ እና ሊገጥሟቸው ከሚችሉ ማህበራዊ አነዋወሮች ራሳቸውን ለመከላከል ሚስጥራዊ ቋንቋ እንደሚያግዛቸው ጠቁመው፤ በተለይ የዲሞክራሲ አስተሳሰብ ገና ባልደረሰባቸው ወይም ባልሰረጸባቸው፣ ልማዳዊና ባህላዊ ተጽዕኖዎች ስር ሰደው በሚገኙባቸው ማህበረሰቦች ዘንድ ሚስጥራዊ ቋንቋ እንደማምለጫ መንገድ እንደሚወሰድ አመለካከተዋል።

ወንዶችና ሴቶች ቋንቋን በተለየ ምስጢራዊ መንገድ በመጠቀም ተግባራት የሚያደርጉባቸው ሁኔታዎች አሉ። ይህን ለማድረግ ደግሞ ተናጋሪው ለአዳማጩ ማስተላለፍ በፈለገው ሚስጥራዊ መንገድ የሚያስተላልፈውን መልዕክት ሁለቱም ወገኖች ጠንቅቀው የሚያውቋቸው ሲሆኑና በቀላሉ መግባባት በሚያስችሉዋቸው ሚስጥራዊ ቋንቋ ሲመረከቡ ነው። በርካታ ጥናቶች እንደሚያመለክቱት ሴቶች በሚስጥራዊ ቋንቋ በሰፊው የሚገለገሉት ስለሌሎች ሰዎች የሚያወሩዋቸውን ብዙ ጉዳዮች ሌሎች ሦስተኛ ወገኖች እንዳያዳምጡባቸው ወይም እንዳይረዱቸው ባላቸው ፍላጎት ሲሆን ወንዶች በተቃራኒው ስለተጨባጭ ሁኔታዎች ወይም ጉዳዮች ለመነጋገር ነው። ስለሰዎች ግንኙነቶች ለመግለጽም ማህበራዊ አውዶችንና አዕምሮአዊ ጉዳዮችን አስቀድሞ መረዳት የግድ ይላል (Cazden 2013)።

ቀጣይ በሆነ መንገድ የተወሰኑ የህብረተሰብ ክፍሎች (ወጣቶች፣ ሴቶች፣ በተወሰነ የስራ መስክ በአንድ ላይ የተሰለፉ ሰዎች፣ ወዘተ) በሚስጥራዊ ቋንቋ የሚማረኩበት ሁኔታ የራሱ በሆኑ አነቃቂ ምክንያቶች የሚታገዝ ነው። በተለየ መንገድ መግባባት፣ የተለዩ ሆኖ ወይም ደምቆ ለመታየት፣ ደስታ ስለሚሰጣቸው፣ እንደፋሽን ስለሚቆጥሩት፣ የራሳቸው በሆነ መንገድ ለመግባባት ያላቸው ፍላጎት ወይም የሚያስተላልፉት መልእክት ለአደጋ ሊያጋልጣቸው የሚችል በመሆኑ ለመሸሸግ የመሳሰሉት ምክንያቶች በዋናነት ይጠቀሳሉ (Read 2013)።

2.1.15 ሴቶች በህብረተሰብ ውስጥ

የስነማህበረሰብ ባለሙያዋ Mery Holmes (2009) እንደገለጸችው በዘመናዊው ማህበረሰብ የተለያዩ ወንዶችና ሴቶች ስርዓተ ስታቸውን በተለያዩ መንገድ ይማሩታል። ይከውኑታልም። የስነ ማህበረሰብ ተመራማሪዎች ግን የተወሰኑ ቡድኖች ስራተኞቻችን ለምን በተመሳሳይ መንገድ ሊማሩ እንደቻሉ ማወቅ የሚያስችሏቸውን መልኮች (Patterns) ይፈልጋሉ። ሆኖም ሰዎች ስርዓተ ስታቸውን የሚከወንበት መንገድ ባሉበት ሁኔታ ብቻ ሳይሆን ማህበረሰባቸው በሚኖርበት አካባቢ ጭምር ይወሰናል ትላለች (ገጽ 43)። Holmes ከላይ በተጠቀሰው መጻሕፍት ውስጥ ስርዓተ ስታቸውን በተለያዩ መንገድ የሚመለከቱ ምሁራንን ሀሳቦች አሳይታለች። በተለይ ስርዓተ ስታ ከቀደመው ስታ ከስነተፈጥሮ ጋር አያይዞ ትርጓሜ ከመስጠት አስተሳሰብ ባለፈ ከሰዎች ማህበራዊ ግንኙነት አኳያ የተቃኙ ሀሳቦችን ያነሱ ምሁራንን ሃሳብ በዝርዝር አሳይታለች።

Holmes (2009) ከጠቀሰቻቸው ምሁራን መካከል አንዷ የሥነ ማህበረሰብ ተመራማሪዋ Ana Oakley ናት። እንደ Oakley ገለጻ መደበኛውን ሴታዊና ወንዳዊ ባህሪያትን እንዲከውኑ የሚማሩት በማህበራዊ ግንኙነታቸው ሂደት ውስጥ ነው። በተለይ በቤተሰብ ውስጥ በልጅነት ዘመን የሚደረገው ማህበራዊ ተራክቦ እንደየስርዓተ ያታቸው እንዴት መሆንና ማድረግ እንደሚገባቸው ለማስተማር ወሳኝ ጊዜ ነው። ህፃናት የሚለብሱት ልብስ ቀለምም ሆነ ለመጫወቻነት የሚሰጣቸው የቁስ ዓይነት ወንድ ወይም ሴት መሆናቸውን መሰረት በማድረግ በማህበረሰባቸው ውስጥ የሚኖራቸውን ሚናና ማሳየት የሚገባቸውን ባህሪ መማር የሚጀምሩበት እንደሆነ ታነሳለች (Holmes 2009፣ 46)።

Nenola (2002 ፣413) እንደገለጸችው፣ ስርዓተ ያታ የልጅነትን ዘመን ጨምሮ ከሚገነባቸው መንገዶች አንዱ የአመጋገብ ስርዓት ነው። የምግብ አጠቃቀም በተለያዩ ማህበረሰቦች ውስጥ የሚኖረው ጠቀሜታ ከመሰረታዊ የሰው ልጆች ፍላጎት ውስጥ አንዱን ከማሟላት አኳያ ብቻ ላይታይ ይችላል። በማህበረሰቡ ውስጥ የደረጃ ልዩነት ለመፍጠርና ያንን ለማፅናት እንደመጠቀሚያነት ያገለግላል።

Nenola (2002 ፣415)ደግሞ ማህበራዊ ግንኙነት የምንተውንበት ድራማ ነው ይላሉ። የራሳችንን ሚና ብንጫወት እንደየታዳሚው ሚናችን ሊቀያየር ይችላል ባይ ናቸው። Holmes (2009)Goffmanን ጠቅሳ እንደጻፈችው ስርዓተ ያታም ወንድነትና ሴትነት (Masculinity and Femininity) በተመለከተ በሚፃፍልን ማህበራዊ ቃለ ተውኔት /Social script/ መሰረት በማህበረሰባችን ውስጥ የሚሰጠንን ሚና እንድንተውን የሚያደርገን አንዱ ሁኔታ ነው (፣50)።

Goffman በHolmes (2009)እንደጠቀሱት፣ ከሌሎች ጋር በሚኖረን ግንኙነት ውስጥ የሚሳተፈው ማን እንደሆነ፣ በግኑኙነቱ ውስጥ ምን አይነት ሚና ሊኖራቸው እንደሚችልና እንዴት እንደሚሰማቸው፣ ምን እንደሚጠብቁ የሚጠቁሙ ማሳያዎችን እንጠቀማለን። እነዚህ ማሳያዎች ብዙ ጊዜ ከሰዎች ጋር እንዴት እንደምንገባባና እንደምንገናኝ የሚወስኑ ሆነው የተዋቀሩና ከቃል ይልቅ በድርጊት የሚገለፁ ናቸው። ለምሳሌ ሴቶች ሁል ጊዜ በአካላዊ አቅም ከወንዶች ያንሳሉ ብቻ ሳይሆን ከበድ ያሉ ዕቃዎችን ለማንሳት የወንዶችን ዕርዳታ ይፈልጋሉ ብሎ መገመትና ዕርዳታ ለመስጠት መሞከር እዚህ ሀሳብ ውስጥ ተካቷል።

Holmes(2009) ያነሳቸው እንደ Garfinical(1999) ያሉ የ«ትዕምርታዊ ትዕዛዝ» ሃሳብ አቀንቃኞችን ነው። ለእነሱ የስርዓቱ ቃሉን ድርጊት ወይም ክዋኔ በትዕምርታዊ ግንኙነቶች ይበይናል። Garfinical ይህንን ሀሳብ ሲገልፅ ብዙ ጊዜ ሴቶች የበለጠ ሴትነታቸውን ለማግኘት በሰውነታቸው ላይ ያለውን በመላጩት፣ መዋቢያ ቁሶችን በመጠቀም እንዲሁም ለአለባበሳቸው ጥንቃቄ በማድረግ የበለጠ ሴታሴት ለመሆን ጥረት ሲያደርጉ ወንዶች የሰውነት ጡንቻቸውን በማዳበር፣ እንባቸውን በአደባባይ ላለማሳየት ዋጥ በማድረግ በመሳሰሉት ወንድነታቸውን ለማሳየት ይጥራሉ ሲል አካላዊ ገዕታችን ላይ የምናሳየውና ስሜታችንን የምናንፀባርቅባቸው መንገዶች የስርዓተ ስታችን መገለጫ ትዕምርቶች ናቸው (Holmes 2009:49)።

Holmes (2009) እንደምትለው ስርዓተ ስታን ስለሚሰራው ባህል የሚኖረው አረዳድ የሚቀጥልና የማይቆም የሚመስል ባህላዊ ህግ እንደሆነ ሲሆን ልክ እንደስነተፈጥሮአዊው ስታ ሁሉ ስርዓተ ስታም ዕጣ ፈንታዊና የማይለወጥ የሚመስል ይሆናል ። ታዲያ በዚህ አረዳድ ዕጣ ፈንታ የሚሆነው ስነ ተፈጥሮ ሳይሆን ባህል ይሆናል ማለት ነው። የበትለር ሀባብ ወንድ ወይም ሴት ሆኖ መፈጠር የምርጫ ሳይሆን የዕድል ጉዳይ ነው። ስርዓተ ስታም ሕጎች የማይቀየሩና ዘላለማዊ የሚመስሉ እንደሆኑና ስርዓተ ስታ ለራሱ እንሚመቸው አድርጎ በሚሰራ ባሕል ውስጥ መፈጠር እንዲሁ የዕጣፈንታ ጉዳይ ይሆናል።

በ Holmes (2009) እንደጠቀሰችው ስርዓተ ስታ ሕግጋት በአንዳንድ ማህበረሰብ ውስጥ እንዲቀጥል ፣ በማህበረሰቡ ውስጥ የሚኖረው ሚናና ተግባር ተቀባይነት እንዲኖረውና ተቀባይነቱንም እንዲቆይ የሚጠቀምባቸው ዘዴዎች አሉት። ሒደቶቹና ውጤቶቹ በሐይማኖት፣ በሕግ፣ በሳይንስ፣ በጥበብና በሌሎች የማህበረሰቡ አጠቃላይ እሴቶች አማካኝነት ተቀባይነት እንዲኖራቸውና ፀንተው እንዲኖሩ ከፍተኛ ሚና ይጫወታሉ።

Nenola (2002 :53) እነዚህ ማሕበር-ተቋማት ገዢና አንዳንዴም የማይደፈሩ ተደርገው ስለሚታሰቡ በማህበረሰቡ ሕይወት ውስጥ በተናጠልም ሆነ በጋራ ተፅዕኖ የመፍጠር አቅማቸው ጠንካራ ነው።

የማህበራዊ ቡድኖች ስርዓተ ስታን ልዩነት በማቆየት ረገድ ጥብቅ ቢሆኑም በሌሎች ማህበራዊ ቡድኖች ውስጥ ልዩነቱ እየደበዘዘ ነው። ቀደም ሲል በ Holmes (2009) ምንጭ የተጠቀሰችው Butler (2000) እንደተጠቀሰችውም ማሕበራዊ ስርአት መሆናቸውና

በየማህበረሰቡ ውስጥ ያሉ ግለሰቦች የሚያመጧቸው ሀሳቦች መነሻ በማድረግ በጊዜ ሒደት እየተቀየሩና እየደበዘዙ የሔዱ ስርዓተ ስታዊ ሚናዎች እንዳሉ የተለያዩ ምሁራን ያነሳሉ። ስርዓተ ስታዊ አንደኛው ባህሪያ ባለበት የሚቆም ሳይሆን ሰዋዊ ጉዳይ በመሆኑ በመፈጠሩና እንደገና በመፈጠሩ ምክንያት የተለያዩ ማህበረሰቦች ለስርዓተ ስታዊ ለህግጋት ያላቸው እሳቤና ተገዢነት እየተቀያየረ ሲመጣ ይታያል።

2.2 የተዛማጅ ጽሁፍ ቅኝት

አጥኝዋ በዚህ ክፍል ከጥናቷ ጋር ተዛማጅነት ያላቸውን ጽሁፎች በመቃኘት፣ የተረዳቸውን በመግለጽና የለውን ክፍተት በመጠቀም ክፍተቱን እንዴት መሙላት እንዳለባት ማሳየት ስላለባት በሚከተለው መልኩ ለመቃኘት ሞክራለች።

እሱባለው አበጀ (1978) “ክላመኛ የሞጣ ነጋዴዎች የቡድን ቋንቋ አጠቃቀም” በሚል ርዕስ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ባችለር ድግሪ ማሟያ የቀረበ ጽሁፍ ነው። የሞጣ ነጋዴዎች በመንገድ ወይም በንግድ እንቅስቃሴ ወቅት የሚጠቀሙትን ሚስጥራዊ ቃላት መተንተን የጥናቱ አለማ አድርጎ ነው የተነሳው። በውስጡም የክላመኛ ቋንቋ ቃላት አመሰራረት (አፈጣጠር)፣ የቃላትን ስብስብ ከነፍቺአቸው በዝርዝር አቅርቧል። በጥናቱ ውጤትም የክላመኛ ቋንቋ ለነጋዴዎች ከፍተኛ ማህበራዊ ጥቅም እንደሚሰጥ አሳይቷል።

የእሱባለው አበጀ ጥናታዊ ፅሁፍ ከዚህ ስራ ጋር የሚመሳሰለው በሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ላይ መሰራቱ፣ የቃላቱን ስብስብ ከነፍቺአቸው ማቅረቡ፣ ማህበራዊ ፋይዳውን መጥቀሱ ሲሆን በርካታ ሚስጥራዊ ቃላትን አለመሰብሰቡ ፣ ወቅታዊ አለመሆኑና በነጋዴዎች ላይ እነዛ ቃላት ከየትኛው ቋንቋ እንደተወሰዱ በግልጽ አለማስቀመጡ የእሱባለው ጥናት ክፍተት ሲሆን በዚህም ከዚህ ጥናታዊ ጽሁፍ ይለያል።

ቢያዝን መለስ /1991/ “የኪስዩ ሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም” በሚል ርዕስ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ባችለር ድግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናታዊ ፅሁፍ ነው። ቢያዝን የጥናቱ አለማ አድርጎ የተነሳው በአዲስ አበባ የሚገኙ ሌባዎች የተለያዩ ዝርፊያዎችን ሲፈፅሙ የሚጠቀሙትን ሚስጥራዊ ቃላት ማሳየት ነው። በውስጡም የኪስዩ ቋንቋን ቃላት አመሰራረት፣ የቃላትን ስብስብ ከነፍቻቸው ያለውን አጠቃላይ ገፅታ ይተነትናል። የጥናቱ ውጤትም በማህበረሰቡ ውስጥ የሚገኙ ኪስ አውላቂዎች /ዘራፊዎች/ በማህበረሰቡ ላይ ጉዳትን እንደሚያስከትል አመልክቷል።

የቢያዝን መለሰ ጥናታዊ ፅሁፍ ከዚህ ስራ ጋር የሚመሳሰለው በሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ላይ መሰራቱ፤ የቃላቱን ስብስብ ከነፍቻቸው ማቅረቡ፤ ማህበራዊ ፋይዳውን መጥቀሱ ሲሆን በርካታ ቃላትን አለመያዙ ፤ ወቅታዊ አለመሆኑና በኪስገራዎች ላይ መሰራቱ፤ እነዚያቃላት ከየትኛው ቋንቋ እንደተወሰዱ በግልጽ አለማስቀመጡ፤ ቃላቶች እንዴት እንደተፈጠሩ ማሳያ ምሳሌዎች አለማሳየቱ የቢያዝን ጥናት ክፍተት ሲሆን በዚህም ከዚህ ጥናታዊ ጽሁፍ ይለያል።

ዳወድ አብደላ (1995) «በአዲስ አበባ ዋናዋና ጎዳናዎች የሚኖሩ ጎዳና ተዳዳሪዎች ሚስጥራዊ መግባቢያ ቃላት አጠቃቀም» በሚል ርዕስ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናታዊ ጽሁፍ ነው። ዳወድ የጥናቱ አላማ አድርጎ የተነሳው በአራቱም አቅጣጫ የሚገኙ የጎዳና ተዳዳሪዎች ወይም ቤት አልባ ግለሰቦች የሚጠቀሟቸውን ቃላት በመሰብሰብ እና ተንትኖ ማሳየት ሲሆን እነዛን ቃላት አፈጣጠር፤ መገኛ ምንጫቸውንም መግለጽ፤ እነዚህ ቃላት ለምን ጥቅም እንደሚያውሏቸው ለመግለጽ ሞክሯል።

የዳወድ አብደላ ጥናታዊ ፅሁፍ ከዚህ ስራ ጋር የሚመሳሰለው በሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ላይ መሰራቱ፤ የቃላቱን ስብስብ ከነፍቷቸው ማቅረቡ፤ ፋይዳውን አፈጣጠር ከነምሳሌያቸው ማሳየቱ ሲሆን፤ ማንኛውም ቋንቋ ቃላትን ይዋሳል፤ ስለሆነም እነዚህ ሚስጥራዊ ቃላት አማርኛ ከየትኛው ቋንቋከተዋላቸው ቃላት እንደተፈጠሩ አለማሳየቱ፤ በአጠቃላይ ቃላትን ከመገኛ ምንጭ ቋንቋቸው አንጻር አለመተንተኑ እና በጎዳና ተዳዳሪዎች ዙሪያ መሰራቱ ከዚህ ጥናታዊ ጽሁፍ መለያውና ክፍተቱ ናቸው።

አበበ እስጢፋኖስ (1992) «የቅድስት ማሪያም ዘአባ ህሪ ያቆብ የይዘትና ሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ትንተና» በሚል ርዕስ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናታዊ ጽሁፍ ነው። አበበ እስጢፋኖስ የጥናቱ አላማ አድርጎ የተነሳው በቅዳሴ ማሪያም ውስጥ ይኖራሉ ተብለው የሚታሰቡ ስነ ጽሁፎችን መመርመር፤ በዚህ ውስጥ የሚካተቱትን አለማዊ ወይስ መንፈሳዊ የሚሉትን መመርመር፤ የቅዳሴ አይነቶችን ስም በመጥቀስ በነዚያ ቅዳሴዎች ስር የሚባሉትን ዘርዘሯል።

የአበበ እስጢፋኖስ ጥናታዊ ፅሁፍ ከዚህ ስራ ጋር የሚመሳሰለው በሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ላይ መሰራቱ፤ ፋይዳዎችን ማሳየት መቻሉ ሲሆን፤ የጠቀሳቸውን ሚስጥራዊ ቋንቋዎች ምንነት (ትርጉም) በግልጽ አለማሳየቱ፤ እነዚያ ሚስጥራዊ ቃላት ከየትኛው

ቋንቋ እንደመጡ መግለጽ አለመቻሉ፣ ሚስጥር የሆኑትን ነገሮች በምን አውድ እንደሚጠቀሙ አለማሳየቱ ክፍተቱ ወይም ከዚህ ጥናት የሚለይበት ነው።

ከፍ ሲል የቀረቡት ተዛማጅ ጥናቶች በሙሉ ከዚህ ጥናት ጋር የሚያመሳስላቸው ገጽታ በምስጢራዊ ቋንቋ ላይ ያተኮሩ በመሆናቸው ነው። ይሁንና እነዚህ ቀደምት ጥናቶች ያተኮሩበት አካባቢ፣ ያነሱዎቸው ርእሰ ጉዳዮች (ተጠኝዎች) ከዚህ ጥናት የተለዩ ናቸው። በሰርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ ዙሪያ የተሰሩ ጥናቶች አለመሆናቸው ይህ ጥናት የሚሞላው ክፍተት ነው።

2.3 አካባቢያዊ ዳራ

በአማራ ክልል መስተዳድር ከሚገኙት ዞኖች አንዱ ሰሜን ጎንደር ነው። ሰሜን ጎንደር በስሩ 21 ወረዳዎች ሲኖሩት ከነዚህ ወረዳዎች ውስጥ አንዱ አለፋ ወረዳ ነው። ከአለፋ ወረዳ ከሚገኙት ነዋሪ ማሕበራት ውስጥ አንዱ ሻሁራ ከተማ ነው።

የአለፋ ወረዳን የሚያዋስኗት በሰሜን ጣቁሳ፣ በደቡብ ሰ/አቸፊር፣ በምዕራብ ቋራ፣ በመስራቅ ጣና ሃይቅ ሲያዋስኗት የወረዳው ዋና ከተማ ከጎንደር ያለውርቀት በጭልጋ 172ኪ.ሜ በጫሂት 142 ኪ.ሜ ሲሆን የወረዳ የቆዳ ስፋት 1892.87 ኪ.ሜ ነው።

የወረዳ የአየር ንብረት ስንመለከት 55% ቆላማ እና 45% ወይና ደጋ አየር ንብረት ሲኖረው የወረዳው አቀማመጥ ከባህር ጠለል በላይ 1700 ሜትር ሆኖ 70% ወጣገባ፣ 20% ሜዳማ፣ 10% ደግሞ ተራራማና ሸለቆማ ነው።

ዓመታዊ የዝናብ መጠኗን ስንመለከት 900-1400 ሚሊ ሜትር የሚደርስ ሲሆን ዓመታዊ የሙቀት መጠኗ ደግሞ 28-30c ነው።

የወረዳው የህዝብ ብዛት ስንመለከት ወንድ 115,001፣ ሴት 109,969፣ ድምር 224,970 ህዝብ ሲኖራት በወረዳችን ሁለት ሀይማኖቶች አሉ። እነሱም የእስልምና ሃይማኖት ተከታይና የክርስትና ሀይማኖት ተከታዮች ናቸው።

ከሻሁራ ባህርዳር ለመሄድ :- ሻሁራ ባህርዳ በዱርቤቴ 166 ኪ.ሜ ሲሆን ሻሁራ ባህርዳር በጭምባ 88 ኪ.ሜ ነው። የወረዳዋን የቀበሌ ብዛት ስንመለከት:- የከተማ 3 የገጠር 35፣ ድምር 38 ናቸው። (አለፋ ወረዳ አካባቢያዊ ገጽታ የመንግስት ኮሚኒኬሽን ጽ/ቤት።)

ምዕራፍ ሶስት

የጥናቱ ዘዴና አካሄድ

3.1 የጥናቱ ስልት

ይህ ጥናት በአማራ ክልል የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀምን ለመተንተን የተከተለው ዘዴ ገላጭ ተንታኝ ጥናታዊ ስልት ነው። በዚህ ዘዴ በመታገዝ የተጠኚዎቹ ሚስጥራዊ ቋንቋ ምን እንደሚመስል፣ ፋይዳውን፣ የአፈጣጠር ስርአቱን፣ ወዘተ በገለጻ አስደግፎ ለመተንተን ምቹ በመሆኑ የተመረጠ ነው። እንደ Singh, Howell እና Rhoads (1990)፣ ገላጭ የምርምር ዘዴ ክስተቶችን፣ ምክንያቶችን አስሶ ለማቅረብ ይረዳል። ተንታኝ ዘዴ ችግሮችን ከመግለጽ ባለፈ «ምን?» እና «እንዴት ሊሆን ቻለ?» የሚሉ ጥያቄዎችን በማንሳት አሳማኝ ምላሽ ለማግኘትና በሁኔታዎች መካከል ያሉ ግንኙነቶችን አስሶና መዘኖ ለማቅረብ ይረዳል። ይህም ማለት ተንታኝ የጥናት ዘዴ መንስዔዎችን እና ምክንያቶችን በጥንቃቄ በመቃኘት ላይ ትኩረት ስለሚያደርግ ተንታኝ ዘዴ የምክንያትና ውጤት ግንኙነትን ተንትኖ ለማቅረብ ተመራጭ ይሆናል።

3.2 የጥናቱ አካላይ

በዚህ ጥናት የጥናት አካላይ ተደርገው የተወሰዱት በአማራ ክልል፣ በሰሜን ጎንደር ዞን በአለፋ ወረዳ ውስጥ የሚኖሩ የሳርካ ሚስጥራዊ ቋንቋ ተናጋሪ ሴቶች ናቸው።

3.3 የናሙና አመራረጥ

አጥኝዋ ይህንን ጥናታዊ ፅሁፍ ለማካሄድ የተጠቀመችው አላማ ተኮር የናሙና ዘዴንና ጓድ ጠቆም ዘዴ (snowball method) ናቸው። አላማ ተኮር የተለመደ የናሙና አወሳሰድ ዘዴ ሲሆን፣ አብዛኛውን ጊዜ አንድን የምርምር ርዕሰ ጉዳይ መሰረት አድርጎ የጥናቱን አላማ ከግብ ለማድረስ የሚያስችሉ ቁልፍ መረጃ አቀባዮችን በጥናቱ ውስጥ ለማሳተፍ የሚረዳ ነው። ጓድ ጠቆም ዘዴ ስለሚስጥራዊ ቋንቋ ጠለቅ ያለ እውቀት ያላቸውንና በምስጢራዊ ቋንቋ ተጠቃሚ የሆኑ ሴቶችን ለማግኘት ከአንድ ጠቆሚ በመነሳት ወደሌላዋ በመሸጋገር፣ ቀጥሎም በሌላዋ ሴት ጥቆማ ወደ ቀጣይዋ የሳርካ ሴት በመጓዝ ለጥናቱ አስፈላጊ የሆነ መረጃ ለማግኘት ሲባል የተመረጠ የናሙና ዘዴ ነው።

3.3.1. የአካባቢ ናሙና አመራረጥ

ጥናቱ የሚካሄድበት ቦታ በአማራ ክልል፣ ሰሜን ጎንደር ዞን በአለፋ ወረዳ ሲሆን በአለፋ ወረዳ ነዋሪ የሆኑት የሳርካ ሴቶች የጥናቱ ተተኳሪዎች ናቸው። ይህ ወረዳ ለዚህ ጥናታዊ ፅሁፍ በአላማ ተኮር የናሙና አወሳሰድ ዘዴ የተመረጠበት ምክንያት አጥኝ ስራዎች ከሌሎቹ አካባቢዎች ይልቅ በዚህ አካባቢ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ በስፋት እንደሚነገር ግንዛቤ ስላላት በዚህ ላይ ተመስርታ ሰፊ እና ጠለቅ ባለ መልኩ ስለ ሚስጥራዊ ቋንቋው ባህሪያትና ፋይዳ ለማጥናት ችላለች።

3.3.2 የተጠኝ ናሙና አመራረጥ

አጥኝ ለዚህ ጥናታዊ ፅሁፍ ናሙና የወሰደችው ጥናቱ በሚካሄድበት ወረዳ ውስጥ የሚገኙትን የሳርካ ሴቶች ተተኳሪ በማድረግ ነው። የሳርካ ሴቶች ለናሙና የተመረጡበት ምክንያት ጥናቱ የሚያተኩረው በሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ ላይ እንደመሆኑ ከሴቶችም በቋ መረጃ ይሰጡኛል ብላ አጥኝ ያሰበችቸውን ከ30 ያልበለጠ ተጠኝዎች በመምረጥ በተለያዩ የመረጃ መቀበያ አውዶች በክዋኔ ጭምር እያሳተፈች ምስጢራዊ ቋንቋ አጠቃቀማቸውን በጥልቀት ለመመልከት በመቻሏ ነው። ከነዚህ ናሙናዎች መካከል 20ዎቹ በቀጥታ በቡድን ተኮር ውይይት የተሳተፉ ሲሆኑ ቀሪዎቹ 10ሩ በቃለመጠይቅ የተሳተፉ ናቸው።

በዚህ መሰረት ናሙናዎችን ሳይንሳዊ በሆነ መንገድ ለመምረጥ አላማ ተኮር የናሙና ዘዴ በስራ ላይ በማዋል 10ሩ ቁልፍ የቃለመጠይቅ ተሳታፊዎች ተመርጠዋል። በተለይ ጥናቱ ከመጠናዊ ይልቅ በአይነታዊ ዘዴ ላይ የተመሰረተ እንደመሆኑ መጠን አላማ ተኮር የናሙና ዘዴ ላይ መመርኮዙ በጣም ጠቃሚ ሆኗል። አጥኝ የመረጃ ፍላጎቷን በአጥጋቢ ሁኔታ እስክታሟላ ድረስ በምልክታ መረጃ ስብሰባ ወቅት አላማዬን በተሻለ ሁኔታ ለማሳካት ይረዱኛል ባለቻቸው በአንጻራዊ መልኩ «የበለጸገ» መረጃ ያላቸው እና ቁልፍ መረጃ አቀባዮች (key informants) ላይ መመርኮዝ ስላስፈለጋት ነው። ከዚህም ባሻገር በአላማ ተኮር አይነታዊ የመረጃ ትንተና ሂደት መረጃ ስብሰባና መረጃ ትንተና አንዱ ባንዱ ላይ ሊነባበሩ የሚችሉ በመሆናቸው የአጥኝ አላማ እስኪሳካ ድረስ ትንተናው እየተካሄደ ባለበት ወቅትም ወደፊትና ወደኋላ እየተጓዙት ተጨማሪ መረጃ ለመሰብሰብና የጥናቱን መሰረታዊ ጥያቄዎች በበቂ ሁኔታ ለመመለስ የናሙና ስልቱ ገደብ እንደማያደርግባት ስላመነችበት ነው። በሌላ በኩል ጓድ ጠቆም ዘዴ (snowball method)20 ቡድን ተኮር ውይይት ተሳታፊዎችን በመምረጥ ተፈላጊውን መረጃ ስብሰባላች።

3.4 የመረጃ መሰብሰቢያ ዘዴ

አጥኝዋ ሶስት የመረጃ መሰብሰቢያ ስልቶችን ተጠቅማለች። እነዚህም ቃለመጠይቅ፣ ቡድን ተኮር ውይይትና ምልክታ ናቸው። እነዚህ የመረጃ መሰብሰቢያ ስልቶች ከአይነታዊ የመረጃ ትንተና ጋር ቀጥተኛ አግባብ ያላቸው በመሆናቸው የተመረጡ ከመሆናቸውም ሌላ የተሰበሰቡትን መረጃዎች ተደጋጋሪነት ለማመሳከርና ተአማኒነትን ለማረጋገጥ ጠቀሜታ ያላቸው ናቸው።

3.4.1. ቃለ መጠይቅ

ቃለ መጠይቅ ከመረጃ መሰብሰቢያ ዘዴዎች ውስጥ አንዱ ሲሆን በመላሹና ቃለ መጠይቁን በሚያካሄደው ሰው መካከል ፊትለፊት ተገናኝተው በጥያቄ መልክ መረጃ የሚሰበሰብበት መንገድ ነው (ያለው 2004፣ 181)። አጥኝዋ ሚስጥራዊውን ቋንቋ ይችላሉ ወይም ደግሞ ስለማህበረሰቡ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ ግንዛቤ (መረጃ) አላቸው ብላ ያሰበቻቸውን የበለጸገ መረጃ ያላቸው (key informants) ከማህበረሰቡ አባላት መካከል 10ሴቶችን በአላማ ተኮር ዘዴ (purposive sampling) በመምረጥና ለምርምሩ ጠቀሜታ አላቸው ተብለው የታሰቡትን ጥያቄዎች በማቅረብ መረጃዎችን ሰብስባለች። ከነዚህ መካከል አምስቱ የምስጢራዊ ቋንቋው ተጠቃሚዎችና ስለሚስጥራዊ ቋንቋው ማህበራዊ ፋይዳ በጥልቀት የሚያውቁ ሲሆኑ ቀሪዎቹ አምስቱ ደግሞ ከወረዳው ልዩ ልዩ ማህበራዊ ተቋማት /ሴቶች ጉዳይ፣ ባህል ቢሮ እንዲሁም ስለሚስጥራዊ ቋንቋው ጥንተ ነገር ያውቃሉ የሚባሉ የሳርካ አዛውንት ሴቶች በቃለ መጠይቁ እንዲሳተፉ ተደርጓል።

3.4.2 የቡድን ውይይት

የቡድን ውይይት መረጃን ከመሰብሰብ ዘዴዎች መካከል አንዱ ሲሆን ተጠኝዎችን አንድ ላይ በመሰብሰብ ቁጥራቸው ከ20 ያልበለጡ ቁልፍ መረጃ አቀባዮች በሁለት ቡድኖች ከፋፍሎ በማሳተፍ ሲወያዩ፣ ምስጢራዊ ቋንቋቸውን በልዩ ልዩ አውዶች ሲከውኑ ለጥናቱ የሚያስፈልጉትን መረጃዎች በተለያዩ መረጃ መቀበያ መሳሪያዎች በጽሁፍ፣ በምስል ቀረጻ ዘዴ ቀርጾ በማቆየት ለመተንተን የሚቻልበት አንዱ መንገድ ነው። ያለው (2004፣191)፣ ቡድን ተኮር ውይይት የሚካሄደው በችግሩ ዙሪያ በቂ መረጃ ሊኖራቸው ይችላሉ ተብለው የሚታሰቡ ሰዎችን በመውሰድ የሚከናወን እንደሆነ ይገልጻሉ። ይህን ተግባራዊ ለማድረግ ጥናቱ ባተኮረበት ወረዳ ውስጥ ከሚገኙ ቀበሌዎች ተደራሽ በሆነ መንገድ ከ20 ያልበለጡ የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋን ምንነትና አገልግሎት ጠንቅቀው የሚያውቁ ሴቶችን

በመምረጥ በሁለት (2) ቡድኖች በማከፋፈል ውይይት ተካሂዷል። የቡድን ተኮር ውይይት አይነተኛ ባህሪ እርስ በርስ በማይተዋወቁና መረጃ አስቀድመው በማይለዋወጡ ባህርያት ላይ መመርኮዝ እንደመሆኑ መጠን ከተለያዩ ቀበሌዎች የመጡ ቁልፍ መረጃ አቀባዮች ራሳቸውን በቻሉ ሁለት ቡድኖች በመክፈል በማይተዋወቁ ነገር ግን ተመሳሳይ ተግባር (ሚስጥራዊቋንቋ) በሚያከናውኑ የሳርካ ሴቶች ላይ ትኩረት በማድረግ ጠለቅ ያለ ውይይት ለማካሄድ ረድቷል።

የቡድን ውይይት ተሳታፊዎቹ የተመረጡባቸው አምስት ሳርካዎች በብዛት የሚኖሩባቸው ቀበሌዎች ናቸው። እነሱም፡- ግብርና ሰፈር፣ ሙስና ሰፈር፣ አራዳ፣ ጋዝጌ እና ድኩልካል ቀበሌዎች ናቸው። ቡድን ተኮር ውይይቶቹ በ15/6/2010 እና በ16/6/2010 ለሁለት ቀናት ሁለቱን ቡድኖች ለአንድ አንድ ሰአት ቆይታ ማወያየት የተቻለ ሲሆን የአጥኝዋ ሚና በሁለቱም ጊዜያት የቡድን ውይይቱን ተሳታፊዎች በሰብሳቢነት መምራትና መረጃዎችን በጽሁፍ መመዝገብ ሲሆን አንድ ተባባሪ የሆነ ረዳት የተሳታፊዎችን ድምጽ በመቅረጽ መረጃ ተሰብስቧል።

3.4.3. ምልከታ

በምልከታ መረጃ የመሰብሰብ ዘዴ መረጃ ሰብሰቢው ሰው መረጃ ለመሰብሰብ ከሚፈልግባቸው ተጠኝዎች ጋር የሚያደርጉትንና የሚናገሩትን ነገር በቅርበት እያየና እየሰማ በመመዝገብ መረጃ የመሰብሰብ ዘዴ ነው (ያለው እንዳወቅ1998፣188)። አጥኝዋ የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋቸውን የሚጠቀሙባቸውን አውዶች ተሳታፊ ባልሆነ ተመልካች አይን ቋንቋውን ሲጠቀሙ የሚሰማቸውንና እንቅስቃሴአቸውን ቃኝታ ለመተንተን ሞክራለች። ጥናቱ የተለያዩ አውዶችን የሚዳስስ እንደመሆኑ መጠንሴቶቹ ሚስጥራዊ ቋንቋውን የሚጠቀሙባቸውን ልዩ ልዩ ማህበራዊ አውዶች በመመርኮዝ መረጃ ተሰብስቧል።

3.5 የመረጃ መተንተኛ ዘዴ

ይህ ጥናት በቃለ መጠይቅ፣ በቡድን ተኮር ውይይትና በምልከታ የተሰበሰቡ መረጃዎችን አይነታዊ የመረጃ አተናተን ዘዴን በመጠቀም ተንትኖ አቅርቧል። ይህ የአተናተን ዘዴ የተመረጠበት ምክንያት ለጥናቱ የተሰበሰቡት መረጃዎች አይነታዊ በሆነ መንገድ ለመተንተን የተመቸ በመሆኑ ነው።

የጥናቱ መረጃዎች የተተነተኑት ሙሉ በሙሉ በአይነታዊ የትንተና ስልት ላይ በመመርኮዝ እንደ መሆኑ መጠን ከተለያዩ የመረጃ መሰብሰቢያ ስልቶች (በቃለ መጠይቅ፣ በቡድን ተኮር ውይይትና በምልክታ) ተደግፈው የተሰበሰቡት መረጃዎች በምዕራፍ አንድ የቀረቡትን የጥናቱን መሪ ጥያቄዎች ከመመለስ አንፃር ባላቸው ዝምድና እየተፈረጁ ቀርበው በበቂ ሁኔታ በአስረጂዎች እየተደገፉ ዘርዘር ባለ መንገድ ትንተና እና ማብራሪያ ተካሂዶባቸዋል። በመጨረሻም በመረጃዎቹ መካከል የሚታዩ ተደጋጋፊነቶች ወይም ተዛማጅነቶች እየተመዘኑ በጥናቱ ማሳየት ወደተፈለገው ማጠቃለያ ተደርጏል።

ምዕራፍ አራት

የጥናቱ መረጃ ትንተና

ቀደም ሲል መግቢያው ላይ በታቀደው መሰረት ጥናቱ የተለያዩ የመረጃ መሰብሰቢያ ስልቶችን በመጠቀም፣ እያንዳንዳቸው 10 አባላት ያቀፉ ሁለት የቡድን ውይይቶች፣ እንዲሁም ከ10 የቃለመጠይቅ ተሳታፊዎች ማለትም የሚስጥራዊ ቋንቋው ተጠቃሚዎችና ስለሚስጥራዊ ቋንቋው ማህበራዊ ፋይዳ በጥልቀት የሚያውቁ እንዲሁም ከወረዳው ልዩ ልዩ ማህበራዊ ተቋማት፣ ሴቶች ጉዳይ፣ ባህል ቢሮ እንዲሁም ስለምስጢራዊ ቋንቋው ጥንተ ነገር ያውቃሉ የሚባሉ የሳርካ አዛውንት ሴቶች በቃለ መጠይቁ እንዲሳተፉ በማድረግ እንዲሁም በምልከታ በመደገፍ ለጥናቱ በቂ የሆኑ መረጃዎች ተሰብስበው ትንተናው ተካሂዷል።

የቡድን ውይይት ተሳታፊዎቹ የተመረጡባቸው ሳርካዎች በብዛት የሚኖሩባቸው አምስት ቀበሌዎች ናቸው። እነሱም፡- ግብርና ሰፈር፣ ሙስና ሰፈር፣ አራዳ፣ ጋዝጌ እና ድኩልካል ቀበሌዎች ናቸው። በሌሎች እንደ መዋት፣ ጣቁሳ፣ ጣራ፣ ፍርቃ፣ አልዋ ያሉ ቀበሌዎች ሳርካዎች የሚኖሩ ቢሆንም ከፍ ሲል በናሙናነት ከተካተቱት የአለፉ ወረዳ ቀበሌዎች አንጻር ሲታዩ የታላሚዎቹ ማህበረሰብ አባላት ስርጭት በጣም አነስተኛ ሆኖ በመገኘቱ የጥናቱ መረጃ ስብሰባ በመጀመሪያ በተጠቀሱትና የሳርካ ማህበረሰብ አባላት ስርጭት በዝቶ በሚገኝባቸው ቀበሌዎች ላይ ትኩረት በማድረግ የመስክ መረጃዎች ተሰብስበዋል። ለአምስቱም የጥናቱ ተሳታፊ ቀበሌዎች የ4 (አራት) ተሳታፊዎች እድል በመስጠት በጓድ ጠቆም የናሙና ምርጫ ስልት በመደገፍ በድምሩ 20 ተሳታፊዎች በቡድን ውይይት የመረጃ አቀባበል በማሳተፍ አስፈላጊው መረጃ ተሰብስቧል።

ጥናቱ በተለያዩ የመረጃ ስልቶች - ቡድን ተኮር ውይይት፣ ቃለመጠይቅና ምልከታ - በመመርኮዙ የቀረቡትን መረጃዎች እርስበርስ ተደጋጋፊነትና ተነጻጻሪነት በትንተናው ውስጥ ለማጤን አስችሏል። በተሰበሰበው መረጃ በመደገፍ ትንተናው በአውድ ደረጃ በመከፋፈል እና በንግግር (ዲስኮርስ) ትንተና ላይ በመመርኮዝ ተከናውኗል።

4.1 የሳርካ ሴቶችሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ምን ይመስላል?

ሳርካዎች በነጃሺ ዘመን ወደ ኢትዮጵያ ከመጡ የአረብ ዝርያ ያላቸው ማህበረሰብ አባላት የተዳቀሉ እንደሆኑ የቡድን ውይይት ተሳታፊዎቹ ይገልጻሉ። የቡድን ውይይት ተሳታፊዎቹ እንደሚሉት ነጃሺ አረቦችን በግዛቱ ውስጥ በፈለጋችሁበት ቦታ ሆናችሁ ሰዎቹን ንግድ እንዲማሩልኝ ታደርጉልኝ ዘንድ ፈቅጄላችኋለሁ ስላሏቸው በዚያን ዘመን አረባዊ ዜግነት ያላቸው ሰዎች በኢትዮጵያ ውስጥ በሰሜኑ የሀገራችን ክፍል ብቻ ሳይሆን ወደምስራቅም፣ ወደምእራብም፣ ወደመሃል ሀገርም ተጉዘው በተለይ በንግዱ መስክ ሰፊ እንቅስቃሴ ሲያደርጉ እንደነበር ተወያዮቹ ይገልጻሉ።

ተወያዮቹ (ስማቸው በአባሪ ገጽ ተጠቅሷል) እንደሚሉት፣ በተለይ በሰሜን ጎንደር ምቹ የአኗኗር ሁኔታ የነበረ መሆኑን ተከትለው በዚያ ቆይተው የነበሩት አረቦች ከአገሬው ሴቶች ጋር ጋብቻ በመመስረትና በመዋለድ ከሌላው አካባቢ በተለየ መልኩ አንድ አይነት ባህልና ተመሳሳይ ማንነት (ሳርካዊነት) ፈጥረዋል። ስለዚህ የሳርካ ማህበረሰብ ቅድመ-አያቶች በከፊል (በወንድ ቅድመ-አያቶቻቸው በኩል) አረባዊ ዝርያ እንዳላቸው እምነት እንዳለ ከተወያዮቹ ገለጻ ለመረዳት ተችሏል። ለዚህ እንደማሳመኛ የሚያቀርቡት ደግሞ በነጃሺ ዘመን በንግድ ዝንባሌ ከአረቢያ ወደ ኢትዮጵያ ይመጡ የነበሩት ወንዶች እንጂ ሴቶች አልነበሩም። ስለሆነም ወንዶቹ አረቦች በነጃሺ ፈቃድ በሀገሪቱ ውስጥ በተለያዩ ቦታዎች ለንግድ የመንቀሳቀስ እድል ቢያገኙም በጊዜ ብዛት በተቀረው የኢትዮጵያ ክፍል የዘለቁት ስለነበሩበት ሁኔታ ባይታወቅም በሰሜን ጎንደር የነበሩት ከመጋባትና ከመዋለድ ባለፈ ንግድንና የእስልምና ሀይማኖትን ለሴቶቻቸው በማስተማር ትልቅ ማህበራዊ ትስስር መፍጠር እንደቻሉና ይህ ግንኙነት ለሳርካዎች እስልምና እና ንግድ አጥባቂነት ጽኑ መሰረት እንደሆነ፣ በንግድ ሰብብ የተፈጠረው የአረብኛ ቋንቋ ለመዳ ሲወርድ ሲዋረድ መጥቶ ዛሬ ለሚታየው የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ በአብዛኛው የአረባዊ ቋንቋ ተጽእኖ ያረፈበት እንዲሆን በር የከፈተ መሆኑን የቡድን ተወያዮቹ ገልጸዋል።

በዚህ ምክንያት ሳርካዎች የእስልምና ሀይማኖት ተከታዮች ናቸው። ሳርካዎች በጣም ይከባበራሉ። ባል ሚስቱን በጣም ያከብራታል፣ እሷም የበለጠ ታከብረዋለች። በተለይ ደግሞ ባል የሚስቱን ቤተሰብና ሚስትም የባሏ ቤተሰብ ህጻናትም ቢሆኑ በጣም ያከብራሉ። ሲወርድ ሲዋረድ እዚህ በደረሰው ልማድ ምክንያት በትዳር ውስጥ ያሉ ሁሉም የሳርካ ሴቶች ማለት ይቻላል፤ ሽቃጮች (ንግድ የሚያውቁ እና በንግድ ኑሯቸውን ለመደጎም የሚንቀሳቀሱ) ናቸው። በጥሩ ዋጋ ለመግዛትም ሆነ ለመሸጥ ደግሞ ሚስጥራዊ

ቋንቋ ፈጥረዋል። በዚህ ምክንያት ሳይሆን እንዳልቀረ የሚታመን አንድ ጉዳይ አለ። ይህም እንደቡድን ተወያዮቹ እምነት አብዛኛው የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋቸው ከአረብኛ ቋንቋ ቃላት ድቅል መሆን ጎልቶ የሚታይበት መሆኑ ነው። ተወያዮቹ እንደሚሉት ምንም እንኳን በአሁኑ ወቅት እነዚህ በአማራ ክልል የሚኖሩ ሴቶች ቁሳዊና መንፈሳዊ ፍላጎቶቻቸውን የሚያንጸባርቁበትና ማንነታቸውን የሚገልጹበት ኦሪጊናል ቋንቋ አማርኛ ቢሆንም በወንድ ቅድመ-አያቶቻቸው በኩል የተቀበሉትን የአረብኛ ቋንቋ ቃላት በምስጢራዊ ቋንቋቸው ውስጥ በሰፊው ለመደባለቅ ያላቸው ምርጫ ከዚህ የመነጨ መሆኑን ይጠቁማሉ።

በአማራ ክልል ሰሜን ጎንደር ዞን ከሚገኙ ወረዳዎች አንዱ በሆነው አለፋ ወረዳ በብዙ ቀበሌዎች ውስጥ ተሰራጭተው የሚገኙት የሳርካ ማህበረሰብ አባላት ዘራቸው በተዋረድ ከመበራከቱ አስቀድሞ በአንድ የተወሰነ ቦታ ይኖሩ እንደነበር የሚገልጹት አንሻ ለጋስ የተባሉ የአዲስ አለም ቀበሌ ነዋሪ የሆኑ በ18/6/2010ዓ.ም. ቃለመጠይቅ የተደረገላቸው በግምት 70 አመት እንደሚሆናቸው የተናገሩ የእድሜ አረጋዊት ሴት እንደገለጹት፤ አረብ ባሎች ያሏቸው ሴቶች በአንድ መንደር ይኖሩ ነበር።

ልሂድ ነው ጣቁሳ ልሂድ ነው አለፋ፤

ለሌላም አይደለ ወተቴን ልገፋ።

እየተባለ በድሮው ጊዜ በሰፊው የሚቀነቀንላት አለፋ የወተት፣ የማር፣ የቅቤ አገር እንደሆነች አዛውንቷ ጠቁመዋል። ይህም አረቦቹ ከሌላው አካባቢ በተሻለ በአለፋ ለመኖር ምርጫቸው ሳያደርጉ እንዳልቀሩ መስህብ የሆናቸውን ምክንያት እንድንገምት የሚያስችለን ነው።

መንደሩ መሃል አንድ ትልቅ ዋርካ እንደነበርና ያ ትልቅ ዋርካ ገበያ ይቆምበት እንደነበር የሚገልጹት ሌላዋ ቃለመጠይቅ ሰጪ የሳርካን ከየት መጣነት አስመልክተው እንዳሉት፤ አንዲት የአረብ ሚስት የሆነች የሳርካ ጥንታዊት ሴት ከዋርካው በታች ካለው መንደር የአረብ ቅመማቅመሞች ሽቅጣ ስትመለስ የሌላው መንደር ነዋሪ የሆነች ሴት «ሰፈርሽ የት ነው?» ብላ ብትጠይቃት፤ «እዚያ ላይ ዋርካ» ስትል የሰጠቻትን መልስ «ላይ ሳርካ» እያሉ ቅመምና ሽቶ መገብየት የሚፈልጉ የሌላው መንደር ነዋሪዎች በመቀባበል የሳርካ መንደር መጠሪያ እንዳደረጉት ይገልጻሉ። ይህም የሳርካ ሴቶች ከጥንት ጀምሮ ከአረብ ሀገር በባሎቻቸው አማካኝነት ወደ ሀገር የሚገቡ ቅመማቅመሞችን፣ ሽቶዎችንና ሌሎችንም

ነገሮች በመሸቀጥ በአካባቢያቸው እውቅና ያተረፉ መሆናቸውን የሚጠቁም ሲሆን፤ በዛሬው ጊዜም የሳርካ ሴቶች በባሎቻቸው ስር ሆነው ያለንግድ ሕይወት እንደሌላቸው የንግድ ባህሉን ከየት መጣነት ለመገመት የሚያስችለን ነው።

የሳርካ ሴቶች ንግድን የሙጥኝ ያሉ መሆናቸው (ሁሉም ሽቃጮች መሆናቸው) ከሌሎች ሰዎች በተሻለ ለመግዛትና በተሻለ አትርፈው ለመሸጥ ሲሉ ሚስጥራዊ ቋንቋ መፍጠራቸው በአንድ መልኩ ከንግድ አስተሳሰብና እምነት ጋር የሚቆራኝ ነው። ይህም የሳርካ ሴቶች ዛሬ በጉራጌ ማህበረሰብ ባህል ውስጥ እንደምናየው የተለየ የንግድ ተሰጥኦ ያላቸው እንዲሆኑ ያደረጋቸው ሲሆን በዙሪያቸው ከሚኖሩ ሌሎች የአማራ ማህበረሰብ አባላት የተለዩ እንደሚያደርጋቸው ሻሽ ወሰን የተባሉ (እድሜ 45) የአዲስ አለም ቀበሌ ነዋሪና የአለፉ ወረዳ የሴቶች ጉዳይ ቢሮ ኃላፊ በ19/06/2010ዓ.ም. በቃለመጠይቅ ተሳታፊ የሆኑ ሴት ይገልጻሉ። እንደርሳቸው ገለጻ የሳርካ ሴቶች ቅቤ፣ የቅቤ ማንጠርያ፣ ማር፣ የሰም እንጎቻ፣ ቅመማቅመም፣ ሽቶ፣ሽሮ፣ በርበሬ፣ ጨው፣ ድንች፣ ሽንኩርት፣ ባቄላ፣ አተር፣ ማሽላ፣ ወዘተ በመነገድ በጣም ታዋቂዎች ናቸው።

ይህ የንግድ አስተሳሰብ ለሚስጥራዊ ቋንቋው ጅምር እንደ መሰረት የሚወሰድ መሆኑን የተገኙ መረጃዎች የሚጠቁሙ ቢሆንም በአሁኑ ወቅት የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋቸውን በቤተሰብ አውድ፣ በፍቅር መገላለጫ አውድ፣ በገበያ አውድ፣ በለቅሶና በሰርግ አውዶች፣ በቡና ተርቲምና በጀሚኦ አውዶች በመሳሰሉት በሰፊው ይጠቀሙበታል። ይህ ጥናትም ከዚህ ቀጥሎ ሚስጥራዊ ቋንቋው በሰፊው የሚነገርባቸውን ዋና ዋና አውዶች በመከተል የንግግር (ዲስኮርስ) ትንተና ላይ አትኩሯል።

4.1.1 ሚስጥራዊ ቋንቋ በቤተሰብ አውድ

የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋቸውን በተለያዩ ማህበራዊ አውዶች እንደሚጠቀሙባቸው የቡድን ውይይት ተሳታፊዎቹ ይገልጻሉ። በቤት ውስጥ ከባሎቻቸው ሊደብቁት የሚፈልጉትን ጉዳይ ከሌላ አምሳያቸው ጋር ለመነጋገር ምስጢራዊ ቋንቋቸውን ይጠቀማሉ። ሳርካዎች ሚስጥራዊ ቋንቋቸውን የሚጠቀሙባቸው የተለያዩ ማህበራዊ አውዶች እንዳሉ ቢታወቅም መነሻው ከሌሎች መሰሎቻቸው በተሻለ ለመግዛትና ለመሸጥ ብቻ አልነበረም። ሳርካዎች ከባሎቻቸው፣ ከልጆቻቸው፣ በአካባቢያቸው ከሚገኙ ሌሎች ሴቶችም የሚደብቁቸው ሚስጥሮችም አሏቸው። ለምሳሌ ሴቲቱ ብታከናውነው ጥሩ ነገር ሆኖ የሚሰማትን ባሌ ላይስማማበት ይችላል ብላ ካሰበች ሴቲቱ ባሏ ባለበት ለሌላ ሴት

ወዳጅ የምትገልጸው በሚስጥዊ ቋንቋዎ ነው። ትንንሽ ልጆች እንዲሰሙት የማያስፈልግ (ለምሳሌ የወር አበባ፣ የልጃገረዶቹ የፍቅር ምስጢር...) ጉዳይ አለያም እርስ በርስ ያወሩታል ወይም ለባል (ለአባት) ይነግሩታል ብለው የሚሰጡትን ጉዳይም የሳርካ ሴቶች ዛሬም ድረስ የሚገላለጹት በሚስጥራዊ ቋንቋቸው እንደሆነ የቡድን ተወያዮቹ ይገልጻሉ።

«ነገርየውን አውገረዴ አይሸውለውም።»

«ለምን አይሸውለውም?»

«ምክንያቱም እሱ ሕፍሊስ ነው፤ መሾል የለበትም።»

«አይ ሁሉንም ነገር መከለም ነበረበት!»

ትርጉሙ፡-

«ጉዳዩን ባሌ አያውቀውም።»

«ለምን አያውቀውም?»

«ምክንያቱም ጉዳዩን ካወቀ ይጨቃጨቃል፤ ማወቅ የለበትም።»

«አይ ግን ሁሉንም ነገር ማወቅ ነበረበት!»

ከዚህ አውዳዊ ምስጢራዊ ተግባራት በተለይ የምንረዳው ምንድነው? የመጀመሪያዋ ተናጋሪ «ከቢሬ» ስትል ምስጢር ልታደርግ የፈለችው ጉዳይ ከባሏ ልትሸሽግ ያሰበችው መሆኑን ለአድማጫ ታስረዳታለች። «አይሸውለውም» የሚለው ምስጢራዊ ቃልም ልትገልጽላት የፈለገችውን ጉዳይ «ባሌ አያውቀውም» ማለቷ ነው። በዚህ ሚስጥራዊ ሀረግ ተጠቅማ ምን ማለት እንደሞከረች የሳርካ ሴቶችን ሚስጥራዊ ቋንቋ የማያውቅ በቤቱ ውስጥ የታደመ ማንም ሰው ምን እንደተናገረች የመረዳት እድል የለውም። ምክንያት ስትሰጥም «እሱ ሕፍሊስ ነው፤ መሾል የለበትም።» ስትል ለምን ጉዳዩን ምስጢር ማረጋገጥ እንደፈለገች ለአዳማጭ ትነግራታለች። በንግግሯ ውስጥም፤ «ህፍሊስ»፤ «መሾል» የሚሉ ምስጢራዊ ቃላት አሉ። ባልዋ ጉዳዩን ከሰማ ወይም ካወቀ እንደሚጨቃጨቃት ወይም እንደሚጣላት ማሳወቅ ነው። ስለዚህ በዚህ ጉዳይ ላይ ሁለቱ የሳርካ ሴቶች በቤት ውስጥ የሚያደርጉት ንግግር ባልእንዳይሰማው ወይም እንዳያውቀው ብቻ የሚካሄድ ሳይሆን ከሰማው ጭቅጭቅና አለመግባባት በቤቱ ውስጥ ሊፈጠር እንደሚችል በመስጋት ይህን የማይፈለግ ጉዳይ

ለመከላከል ሚስጥራዊ ቋንቋው ከለላ ወይም መጋረጃ ነው ማለት። የሚከልሉት ወይም የሚጋርዱት ባል እቤት ውስጥ በመኖሩ ብቻ ላይሆን ይችላል። ሊለዋወጡ ያሰቡትን ቁምነገር በቤት ውስጥ አብረው ካሉ ልጆችና ሌሎች የቤቱ ውስጥ ነዋሪዎች ሁሉ ነው። ለምን ቢባል እነዚህም በመደበኛው ቋንቋ የሚነጋገሩትን ጉዳይ ካዳመጡ ለቤቱ አባወራ ያደርሳሉ ብለው በማሰብም ወደምስጢራዊ ቋንቋው ሊያዘነብሉ እንደሚችሉ እንረዳለን። ይህን ቀጥሎ ከቀረበው ምሚስጥራዊ አገላለጽም የምንረዳው ነው።

«ሱቅሳን ውጀው ያውጃል።»

ትርጉሙ፡-

ዝም በይ ልጁ ይሰማል።

ከፍ ሲል በቀረበው አስረጂ ውስጥ፤ «ሱቅሳን»፤ «ውጀው» እና «ያውጃል።» የሚሉ ቃላት በሚስጥራዊ ቋንቋው መመስጠር የፈለጉትን ጉዳይ ከልለዋል። ቃላቱ ከአረብኛ እና ከአማርኛ ቋንቋዎች የተዳቀሉ ናቸው። «ሱቅሳን» እና «ውጀው» የሚሉት ቃላት ከአረብኛ የመጡ ሲሆኑ፤ «ያውጃል» ፍንግጥ ሆኖ የቀረበ የአማርኛ ግስ ነው። በአማርኛው መደበኛ አነጋገር ተጠቅሞ «ይናገራል» ወይም «ያሳብቃል» ብትል ልጁ (ውጀው የተባለው) ሊሰማት ስለሚችል መጠንቀቂያ እናጤናለን። «ሱቅሳን» ማስጠንቀቂያ ቃል ነው። «ዝም በይ!» ስትል በመደበኛው የአማርኛ ቋንቋ ሚስጥር ሊሆን ስለተገባው ጉዳይ መግለጽ የጀመረችውን ሴት ታስጠነቅቃለች።

«ነገርየውን አቡናአይሸብለውም።»

ትርጉሙ፡- «ጉዳዩን አባቴአያውቀውም።»

በማለት ወደምስጢራዊ ቋንቋቸው እንዲያዘነብሉ ማስጠንቀቃቸው እንደሆነ ተወያዮቹ ይጠቁማሉ። ይህም በቤት ውስጥ የተገናኙት ሁለት እንስሶች በባህሉና በኑሮ ልማዱ መሰረት ከአባት ሊደብቁት /ሊመሰጥሩት/ የሚፈልጉት ጉዳይ እንዳለ የሚጠቁም ነው።

«ውጀዎቹ ስለ እምጥሴ አይሾልዉም።»

«ለምን?»

«ስለ እምጥሴ ማሳንጀት ሃረም ነዋ!»

«መምራት ግን ግድ ይልሽ።»

ትርጉሙ፡- ልጆቹ ስለ ወር አበባ አያውቁም ማለት ሲሆን እንዲህ ያሉት የሳርካ ሴቶች ሚስጥር ሊያደርጓቸው የፈለጉቸው ጉዳዮች በይፋ (በመደበኛው የአማርኛ ቋንቋ እንዳይነገሩ ያላቸውን ብርቱ ፍላጎት ማሳያ እንደሆኑ ተሳታፊዎቹ ተናግረዋል።

ከፍ ሲል በቀረበው አስረጂ ውስጥ «እምጥሴ»፣ «ማሳንጀት»፣ «ሃረም» የሚሉት ቃላት ምስጢራዊ ናቸው። «እምጥሴ» የተባለው የወር አበባ ሲሆን በአማርኛው መደበኛ ቃል ላይ በ«ም» እና በ«ሴ» መካከል «ጥ» የተባለውን ፊደል በመጨመር በሚጠራው የሴት ብልት ተወክሎ የቀረበ ቃል ነው። በመደበኛውም አነጋገር ቢሆን ሰርክ ይህን ብልት በይፋ አይናገሩትም። ሳርካዎች ግን ብልቱን ራሱን ሳይሆን የወር አበባን ለመመስጠር ቃሉን እንዴት አድርገው እንዳበጁት እናያለን። «ማሳንጀት» የሚለው ቃልም በአማርኛው «ማሳየት» የሚለውን ቃል ለመመስጠር ሲባል «የ» የተባለችውን የቃሉን ሦስተኛ ፊደል በማውጣት፣ በ«ንጀ» ተተክተዋል። ይህም የአማርኛውን መደበኛ ቃል ሳይለቁ የመሃል ፊደላትን በማውጣትና በሌላ ፊደል/ላት/ በመተካት ቃልን እንደሚመሰጥሩ ማሳያ ነው። «ሃረም» የሚለው ቃል ምንጩ አረብኛ ሲሆን «ነውር» መሆኑን ለማመልከት የአማርኛው ምትክ አድርገውት እናገኛለን።

በብዙ ኢትዮጵያዊ ማህበረሰቦች ዘንድ ወንድ ልጅ እናቱ ከሌላ ሴት ጋር መጣላቱን ሲሰማ ዝም እንደማይል የታወቀ ነው። ቂምና የበቀል መንፈስ ውስጥ በስሜት ይገባል። የሳርካ ሴቶች ከሌሎች ሰዎች ጋር አለመግባባት ወይም ግጭት ውስጥ ቢገቡና ይህን ክስተት ሲሰሙ ግልግል ለማድረግ ሴቶቹ በመሃል ቢገቡ በልጆች ፊት ያለመግባባቱ መንስኤና የግልግሉ መፍትሄ በአብዛኛው የሚተረከው በምስጢራዊ ቋንቋቸው ነው።

ልጆቹ ከሰሙ ለአባታቸው ይነግሩታል የሚሉትን ጉዳይም እንዲሁ በሚስጥራዊ ቋንቋ በመጠቀም ሀሳባቸውን ያንሸራሸሩበታል። «ሱቅሳን ውጆው ያውጃል።» ከተባባሉ ንግግራቸውን በቅጽበት ወደ ምስጢራዊ ቋንቋቸው ይወስዱታል። እርስ በርስ መገናኘት በሚያስፈልጓቸው ጉዳዮች ሲቀጣጠሩም ሆነ መልእክት ሲለዋወጡ ወደምስጢራዊ ቋንቋቸው በማድላት ነው ይላሉ የውይይቱ ተሳታፊዎች።

ልጅ መስማት ያለበት ለእድሜው የተመጠነውን ብቻ መሆን እንዳለበት የሳርካ ሴቶች በጣም ይስማማሉ። ልጆች ነገር አይቋጥሩም የሚል እምነት ያላቸው በመሆናቸው በተለይ ያላገቡ እንስሶች በሚስጥራዊ ቋንቋው ስለወንድ የፍቅር ጥያቄ ቢያወሩ ትንንሾቹ ልጆች

ለአባት ያሳብቃሉ የሚለውን ስጋት የሚቀርፉት በሚስጥራዊ ቋንቋቸው ያላቸውን ፍላጎት ወይም አስተያየት በመገላለጽ ነው።

«ሱቅሳን አቡናዬ ድዷል»

«አቡናሽ ቢደጅ ምን ችግር አለው?»

«አቡናዬ ቢሾለው ያረቁደኛል»

«አይ ከአቡናሽ ምንም ነገር መሰተር የለብሽም።»

ማለት

«ዝምቦይ አባቴ መጥቷል»

«አባትሽ ቢመጣ ምን ችግር አለው?»

«አባቴ ከሰማማ ይገድለኛል።»

«የለም፤ ከአባትሽ ምንም ነገር መደበቅ የለብሽም።»

.....

ከፍ ሲል ከቀረበው ዲስኮርስ እንደምንገነዘበው ሁለቱ ልጃገረዶች የሚነጋገሩት ስለ ፍቅር ነው። የፍቅር ገጠመኝ በብዙ ማህበረሰቦች ዘንድ የሚያዘው በሚስጥር ነው። የሳርካ እንስቶች ግን የፍቅር (ብሎም የውሽማ) ግንኙነቶችን በግላጭ የመነጋገር እድል አላቸው። በግላጭ ለመነጋገር ደግሞ ምስጢራዊ ቋንቋቸው ደጀን ሆኖ ያገለግላቸዋል። ሀፍረትንና ነቀፌታን ይከላከልላቸዋል። ከፍ ሲል እንደምንመለከተው «ሱቅሳን»፣«አቡናዬ»፣«ድዷል» የሚሉት አንድ አረፍተነገር ለመገንባት ያስቻሉ ቃላት ምስጢራዊነት የሚታይባቸው ናቸው። «አቡናዬ» የሚለው ቃል ከአረብኛ የተደቀለ «አባቴ» ለማለት የገባ ቃል ሲሆን «ድዷል» የሚለው ቃል በአማርኛ «ደጀ» ከሚለው ቃል ተወስዶ በከፊል ለውጥ የተደረገበት ግስ ነው። «መጥቷል» ብሎ ንግግርን ለመመስጠር የአማርኛውን ግላጭ አሰካክ ፈለግ ተከትሎ እንደቀረበ እናያለን።

ለምሳሌ በቤት ውስጥ ያለቀባቸውን /የጎደላቸውን/ የአስቤዛ ጉዳይ በባል ፊት በገሃድ በመገላለጽ መበዳደር ወይም መዋዋስ በሳርካዎች ዘንድ እንደነውር፤ እንደግል ገመና

የሚቆጠር ጉዳይ በመሆኑ አንዲት የሳርካ ሴት በባል ፊት፤ «ጨው አልቆብኛል፤ አንድ ስኒ ጨው አበድሪኝ?» ብላ አትጠይቅም። በዚህ ፋንታ ሚስጠጥራዊ ቋንቋውን በመጠቀም የብድር /ውስት/ ጥያቄውን ማቅረቧ የግድ እንደሆነ የቡድን ውይይቱ ተሳታፊዎች ይገልጻሉ።

የሳርካ ሴቶች ከትንንሽ ልጆቻቸውም የሚመሰጥሯቸው ጉዳዮች አያጡም። በየትኛውም ባህልና ልማድ ውስጥ አዋቂዎች ህጻናትና ታዳጊዎች ሊሰሙዋቸው የማይፈልጓቸው ጉዳዮች ሲኖሩ ልጆቹን ከአካባቢያቸው ለጊዜው እንዲገለሉ ቀጥተኛ ትእዛዝ ይሰጧቸዋል፤ ወይም ይልካቸዋል። ልጆቹ ትልልቆቹ ሰዎች የሚነጋገሩትን ገለል ብለው /ተደብቀው/ ሊያዳምጧቸው ስለሚችሉ ለአዋቂዎቹ ብቻ የተፈቀደው ርእሰ ጉዳይ ሚስጠጥራዊ ሆኖ ስለመጠበቁ እርግጠኞች መሆን ግን አይችሉም። የሳርካ ሴቶች ግን ልጆች እንዲያዳምጡት የማይፈቅዱትን ጉዳይ ለመሰወር ምስጢራዊ ቋንቋቸው አስተማማኝ መሳሪያቸው ነው። የሳርካ ሴቶች የሚወያዩባቸው ጉዳዮች ለልጆች ስነልቦና የማይመጥኑ ወይም አእምሯቸውን የሚጎዱ ወይም ነውር ናቸው የሚሏቸው ሆነው ሲያገኟቸው ሴቶቹ ወደሚስጠጥራዊ ቋንቋ መግባቢያነት ያዘነብላሉ ይላሉ የቡድን ውይይት ተሳታፊዎቹ። ለምሳሌ፡-

«ኮበሌው ጸር መሳኛውን ለጉንጭቷ አሳንጅቷት ተካለመች። እናም መሳኛው መሊህ እንደሆነ ሸብላለች።»

ትርጉሙ፡- ወጣቱ ሸክም የሚሆን ብልቱን ለልጅቷ እንዳሳያት ተናግራለች። እናም ብልቱ ትልቅ እንደሆነ ታውቃለች።

ከዚህ ገለጻ እንደምንረዳው ሴቶቹ የሚያነሱት ጉዳይ ወሲብ ነው። ስለ ወሲብ በልጆች ፊት ማውራት ነውርና የሚያሳፍር ነው። ይህን የመሰለውን ጉዳይ ያላገቡ ሴቶችና ልጃገረዶቹ ቢያወሩት መብታቸው ወይም ፍላጎታቸው ቢሆንም ከልጆች ጆሮ አርቀው መሆኑ ባህላዊነት የሚታይበትን ጥንቃቄን የሚያመለክት ነው። ለዚህ አይነቱ ከሴቶቹ አንጻር ሲታይ ከፍላጎት የሚፈረጅ፣ ከትንንሽ ልጆች ጆሮ መራቅ ያለበትን የወሲብና የፍቅር ርእሰ ጉዳይ ለመመስጠር የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ ጠቀሜታው ሰፊ እንደሆነ ተወያዮቹ አልሸሸጉም።

በቤት ውስጥ አንዷ ጓደኛዋ መጥታ ስለገበያም ሆነ ስለሌሎች ማህበራዊ ጉዳዮች (ሰርግ፣ ሐዘን፣ ወሊድ፣ ጥሪ፣ የታመመ ጥየቃ እና የመሳሰሉት) ሲነጋገሩ ሚስጠጥራዊ ቋንቋውን

በስፋት እንደሚገለገሉበት የቡድን ተወያዮቹ ይጠቁማሉ። ሚስጥራዊ ቋንቋው መደበኛ የፈለጉትን ርዕሰ ጉዳይ ሌላው የቤተሰብ አባል (አባት፣ ባል፣ ልጆች፣ ወይም ሌሎች ቤተሰቦች ውስጥ ያሉ ሰዎች) እንዳያውቁት ከማድረግ ያለፈ ጠቀሜታም አለው። በተመሳሳይ ባህልና ማንነት ውስጥ መግባቢያ፣ መስማሚያ፣ መድመቂያና የሕብረታቸው መለያ አድርገው ይቆጥሩታል ይላሉ ተወያዮቹ።

በሌላ በኩል ከሴቶች ጉዳይ ቢሮ የመጡት የአዲስ አለም ቀበሌ ነዋሪዎችን ወሰን (እድሜ 45) በ19/06/2010ዓ.ም. በቃለመጠይቅ እንደገለጹት፤ አንዲት የሳርካ ሴት ባልዋ የቱንም ያህል ቢበድላት፣ ቤት ውስጥ ባይደላት፣ ብትቸገር ለጎረቤቷ ወይም ለማታምናት ሴት በፍጹም አትነግርም። እንዲህ ሲያደርግሽ ለምን አልነገርሽንም ብሎ የሚወቅሳትም የለም። በምስጢራዊ ቋንቋው የምትግባባት «እትአለሜ» የምትላት ጓደኛዋ ከሆነች ግን ምስጢሮቿን ትጋራታለች ብለዋል።

«ይህን የምነግርሽን ሚስጥራን ለማንም ላትተነፍሺ ቃል ትገቢልኛለሽ?»...

«እጅሽን!» [ከእጅሽ የበላሁት ይመስክርብኝ ማለቷ ነው]

«ባሌ በጣም እየበደለኝ ነው።...» ይባላሉ።

በተለይ ህብስት መኮንን የተባሉት የአዲስ አለም ቀበሌ ነዋሪ የሆኑ የ70 አመቷ የዚህ ጥናት ቃለመጠይቅ አቀባይ አዛውንት በ21/06/2010ዓ.ም. የቡድን ውይይት ተሳታፊዎቹ የሰጡትን መረጃ የሚያጠናክር ገለጻ ሰጥተዋል። አዛውንቷ እንዳሉት፣ የሳርካ ሴቶች ባላቸውን ቃልኪዳን የተጋባሁት፣ ልብስ የተጋፈፍኩት፣ እትብት የተቋጠርኩት (ልጅ የተዋለድኩት) ሰው ነው ሲሉ ባሎቻቸው በእጅጉ ቢያስቀይሟቸው፣ ቢበድሏቸው እንኳ ይህን መሰሉን የባል ችግር እንደገመናቸው ቆጥረው ይሸከሙታል፣ ይችሉታል እንጂ «ባሌ በደለኝ» ብለው ለሰው (ለሽማግሌም ቢሆን) የጎጂቸውን ጉዳይ መግለጽ አይወዱም። ምስጢራዊ ቋንቋውን ለምታውቀው ብቻ ሳይሆን የቅርብ ወዳጅ አድርጋ ለምትቆጥራት ሌላዋ ሴት ግን ቤቷ ሄዳ ወይም ራሷ ቤት ስትመጣላት ጠብቃ ችግሯን ልትገልጽላት እንደምትችል ገልጸዋል።

ህብስት መኮንን እንደሚሉት፣ «መስቃው የአረብ ጎራዴ ሆነብኝ እኮ!» ስትል የባሏን ስለታማነት፣ ትእቢተኝነት መግለጽ ትጀምርላታለች። የሳርካ ሴቶች በሃይማኖታቸው (እስልምና) ጥብቅ የመሆናቸውን ያህል በጽኑ ምግባር የታሰሩ በመሆናቸው ትዳራቸው

በሰፊው ማህበረሰብ አፍ እንዲብጠለጠል ስለማይፈልጉ አብዛኛውን ጊዜ ምስጢራዊ ቋንቋቸው የትዳር ስንክሳሮቻቸውን ሳርክኛ (የሳርካ ሚስጥራዊ ቋንቋ) ተናጋሪ ታማኝ የልብ ወዳጆቻቸው ለሆኑ ሴቶች ብቻ መግለጻቸው ከጥንት ጀምሮ ሲወርድ ሲዋረድ የመጣ ልማድ መሆኑን ጠቁመዋል።

በዚህ መልኩ ሳርካዎች በባልና ሚስት ግንኙነት መካከል የተሸሸጉ ሚስጥሮችን በሚስጥራዊ ቋንቋቸው ይገለጻሉ። ችግሩን ይወያዩበታል። ከዚህ የምንረዳው በሳርካዎች ባህል በትዳር ግንኙነት ውስጥ የሚያጋጥሙ አለመግባባቶችንና ቅሬታዎችን ለማንም ሰው መግለጥ እንደነውር (ሃራም) የሚቆጠር ቢሆንም በምስጢራዊ ቋንቋው ከለላ ሁለት የሚገባቡ ሴቶች ግን ተማምለው ሲያበቁ የሆድ የሆዳቸውን ይገለጻሉ፤ ይመካከራሉ። ይህም የትዳር ችግሮቻቸውን እርስ በርስ ለመገለጥና ብሶታቸውን ለመተንፈስ ሲረዳቸው በምስጢራዊ ቋንቋው አማካኝነት (እንዲህ ብታደርጊ፤ እንዲያ ብታደርጊ) ስለሚባባሉ አብሮነታቸውን ለማጠናከር፤ ወዳጅነታቸውን ለማጥበቅ ይረዳቸዋል። እርስ በርስ መተማመንን፤ አጋርነትን እንዲገነቡ ለማድረግ ምቹ ሁኔታ እንደሚፈጥሩላቸው የታሰባል።

Hayash (2014) ስለሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ምክንያት አድርገው ሲጠቅሱ፤ በአንዳንድ ማህበረሰቦች ዘንድ በማህበራዊ አመለካከት አይነኬ (taboos) ተደርገው የሚቆጠሩ ጉዳዮች እንዳሉና በነዚህ ጉዳዮች ላይ ትችት ለማንሳት፤ ለመውቀስ፤ ለማንኳሰስ የሚፈልጉ ጥቂት ወገኖች ራሳቸውን ለመሸሸግ እና ሊገጥሟቸው ከሚችሉ ማህበራዊ አነዋወሮች ራሳቸውን ለመከላከል ሚስጥራዊ ቋንቋ እንደሚያግዛቸው ጠቁመው፤ በተለይ የዲሞክራሲ አስተሳሰብ ገና ባልደረሰባቸው ወይም ባልሰረጸባቸው፤ ልማዳዊና ባህላዊ ተጽዕኖዎች ስር ሰደው በሚገኙባቸው ማህበረሰቦች ዘንድ ሚስጥራዊ ቋንቋ እንደማምለጫ መንገድ እንደሚወሰድ አመለካከተዋል።

እንደ ቡድን ውይይቱ ተሳታፊዎች ገለጻ፤ በዚህ መልኩ የተዋሃዱ ልቦች በንግድም፤ በማህበራዊ ግንኙነቱም ተያይዘውና ተጋግዘው ይጓዛሉ። የሳርካ ሴቶች በመነገድ ቤታቸውን ለማቅናት በመፍጨርጨራቸው መጠን አብዛኛው የቤት ጣጣ የሚሸፈነው በእነሱ ነው። ምስጢራዊ ቋንቋው በሚፈጥሩላቸው ልብ ለልብ መግባባት አንዷ ከአንዷ የኑሮ ልምድ /ብልሃት/ በመቅሰም ኑሮአቸውን ለመለወጥ ይፍጨረጨራሉ። ስለዚህም ሴቶቹ በቤት ውስጥና በውጪ ስራዎች አብዝተው ስለሚጠመዱ እምብዛም እረፍት የማያውቁ ታታሪዎች ናቸው።

4.1.2 ሚስጥራዊ ቋንቋ በፍቅር ግንኙነቶች አውድ

የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ የፍቅር ምስጢሮችን ለመግለጽም ሰፊ አገልግሎት አላቸው። መቼም የፍቅር ነገር፣ የውሽማ ጉዳይ በበርካታ ኢትዮጵያዊ ማህበረሰቦች ዘንድ በአደባባይ የማይነገር ጉዳይ ነው። የሳርካ እንስሶች ስለፍቅርም ሆነ ስለ ወንድ ጓደኛ /ፍቅረኛ/ ለመገላለጥ ሚስጥራዊ ቋንቋቸውን አብዝተው ይጠቀሙበታል።

«ይቴዎ ከ... (ስም ጠቅሰው) ጋር ሙሃባ ፈርሻለች።»

«እንዴት? እሷ እኮ ከረኢስ ጋር ነው ሙሃባ የምትፈልገው።»

አይ ይቴዎ መሊህ ሳፕ ትወዳለች። የይቴው ደግሞ እንደዛ ነው ይባላል።»

«አይደል!»

ትርጉሙ፡-

«እሷ ከ... (በስም ተጠቃሹ) ጋር በፍቅር ወድቃለች።»

«እንዴት? እሷ እኮ ከባለስልጣኑ ሰውዬ ጋር ነው መጋባት የምትፈልገው።»

እሷ ትልቅ ብልት ያለው ትወዳለች፤ ውሽማዋ ደግሞ እንደዛ ነው ይባላል።»

ከዚህ ከፍ ሲል ከቀረበው ምስጢራዊ ንግግር የምንረዳው በሁለት ሰዎች የፍቅር ግንኙነት ላይ የተነገረ ሃሜት ነው። «ይቴዎ» የተባለችው በስም የምትጠቀስ ሴት ሴቶቹ ከሚያሙት ወንድ ጋር ፍቅር መጀመራቸው ነው በንግግሩ የተያዘው አጀንዳ። «ሙሃባ» እና «ፈርሻለች» የሚሉት ሁለት ምስጢራዊ ቃላት የተወሰዱት ከአረብኛ ቋንቋ ሲሆን «ፍቅር ይዟታል» የሚለውን ቁልፍ መልእክት ለመመስጠር ተጠቅመውበታል። ይህን የሚያደርጉበት ምክንያት ሌላ ሦስተኛ ሰው ስለሚነጋገሩበት ርእሰ ጉዳይ እንዲሰማቸው አለመፈለጋቸውን የሚያሳይ ነው። ምክንያቱ ደግሞ የምትታማውን ሴት የፍቅር ምስጢር ከሁለቱ በሚስጥራዊ ቋንቋደው እየተግባቡ ካሉት ሴቶች ውጪ እንዲያውቅ አልፈለጉም ማለት ነው። በምልልሱ «ረኢስ» ተብሎ የቀረበው አንድ የሚያውቁት ባለስልጣን ጋር ወዳጅነት እንዳላት ማወቃቸው ግርምት የፈጠረባቸው መሆኑን ይገላለጻሉ። በመጨረሻ የሚስጥራዊ ሃሳብ የምትታማው ሴት ትልቅ ብልት ያለው ወንድ ትወዳለች፤ አዲሱ ውሽማዋ ደግሞ የዚያ አይነት ሰው መሆኑን እንደሰሙ በመነጋገር ነው። ይህ አይነቱ ንግግር በመደበኛው አማርኛ ይነገር ቢባል ሴቶቹ ራቅ ወዳለ እና ወሬያቸውን አዳማጭ

ሦስተኛ ሰው በማይደርስበት ስፍራ ተተግነው አለያም በጆሮ በማንሾካሾክ መግባባት ይኖርባቸዋል። ምክንያቱም የሚያወሩት ስለ ሌላ ሰው በግላጭ ለመነጋገር ባህሉ ፍቃድ የሚከለክላቸውን ጉዳይ እያነሱ እንደሆነ የታወቀ ነው። ምስጢራዊ ቋንቋቸው ግን «ይቴዎ መሊህ ሳፕ ትወዳለች።» ሲሉ ምስጢር ሊሆን የተገባውን ጉዳይ ሸፍኖላቸዋል።

«ይቴዎ ሙሃባ እንደደቀሳት አቡናዎ ቢሾል ያረቁዳታል።»

«መቼም አይሾልም።»

«እንዴት?»

ሳፕዎ ምን አይነት መሲባ እንደሆነ አትሾይውም!»

ትርጉሙ፡-

«እሷ ፍቅር እንዳንበረከካት አባቷ ቢያውቅ ይገድላታል።»

«መቼም አያውቅም።»

«እንዴት?»

«ወዳጄ ሃይለኛ አታላይ ነው፤ መቼም አይያዝም።»

ከላይ የቀረበው ጉዳይም እንዲሁ በሌሎች ሰዎች የፍቅር ግንኙነት ዙሪያ የተሰነዘረ ሃሜት ነው። «ሙሃባ»፣ «ደቀሳት» «አቡናዎ»፣ «ቢሾል»፣ «ያረቁዳታል» የሚሉት ቃላት ሁሉም የአማርኛውን መዋቅር ተከትለው የቀረቡ ነገር ግን በተመሰጠሩ ቃላት የታዘለ መልእክት የቀረበባቸው ናቸው። ሴት ልጅ በብዙ ባህሎች ከወንድ ጋር በፍቅር መገናኘቷ የሚወደድ ወይም የሚፈቀድ አይደለም። ልጅቱ ከዚህ ባህላዊ ፈቃድ አፈንግጣ ከወንድየው ጋር መገናኘቷን ብቻ አይደለም ሴቶቹ የሃሜት ርእስ ያደረጉት። የያዘችው ወንድ የማይረባ /ራሱን የማይጠብቅ/ መሆኑን «ሳፕዎ ምን አይነት መሲባ እንደሆነ አትሾይውም!» ሲሉ የማይመጥናትና የቤተሰብ ሃላፊ በሆነው አባት ዘንድ ጉዳዩ ቢታወቅ ሊደርስባት የሚችለውን መዘዝ ይገላለጣሉ።

«መርሶ ወሰና እና ጊና ነው። አብቺው።»

«ጊና ወንዶች መሃባ የላቸውም።»

«ለምን አልሸ?»

«ሁሉንም ነገር በጊና የሚሾይሙቱ ይመስላቸዋል።»

ትርጉሙ፡-

«መርሶ የተባለው ወንድ አስተዋይና ሃብታም ነውና የራስሽ አድርጊው።»

«ሁብታም ወንዶች ፍቅር የላቸውም።»

«ለምን እንዲህ አልሸ?» ብላ ስትጠይቃት የሰጠችው መልስ፤

«ሁሉንም ነገር በገንዘባቸው የሚገዙ ይመስላቸዋል።»

ከዚህ የምንረዳው ምንድነው? ጓደኛዎ መርሶ የተባለው ለፍቅረኝነት የጠየቃት ወንድ እንዳያመልጣትና እሽታዋን እንድትገልጽለት መጠቆሟ ነው። ተናጋሪዎ ምናልባት እንድታግባባለት (ለመጀንጀን) በወንድየው ተልካም ሊሆን ይችላል። ይህ ካልሆነ ደግሞ ገንዘብ ስላለው ይጠቅምሻልና አትተይው ስትል ቅን የጓደኝነት ምክርዎን ልትለግሳት አስባ ሊሆን ይችላል። ይሁንና ሌላይቱ ሴት የፍቅር ምክሩን የማትቀበልበትን ምክንያት ስትገልጽ፤ በገንዘብ የሚመኩ ወንዶች ፍቅር ሰጥቶ ለመቀበል የማይመቹ መሆናቸውን ጠቅለል ባለ አገላለጽ ለመካሪዎ ትነግራታለች። ሁሉንም ነገር በገንዘባቸው ይገዛሉ ስትል መርሶ የተባለውን ወንድ የማትፈልግበትን ጠንካራ ምክንያት ስትገልጽላት እንሰማለን።

«ሷሂብሽ ወሊይ የሚሆን ሐሊሊ ነው።»

«በምን ሾፍሽ?»

«ምክንያቱም ባህሪው ወሰና ነው።»

ትርጉሙ፡-

የወንድ ወዳጅሽ ዘመድ የሚሆን ተወዳጅ ሰው ነው፤ ካለቻት ጥሩ ወዳጅ እንደያዘች ማረጋገጫ ነው።

«ባህሪው የሚመች (አስተዋይ) ነው።» ስትል ምክንያቷን እናያለን።

የሳርካ ልጃገረዶች በሚስጢራዊ ቋንቋው ስለፍቅር ብዙ ብዙ ያወራሉ። ለምሳሌ፡- «ልቤ በፍቅር እየቀለጠልሽ ነው።»፤ «የሁለት ወንዶችን የፍቅር ጥያቄ እንዴት ማስተናገድ

ይቻላል?» እየተባባለ የፍቅር ገጠመኞቻቸውና ስሜቶቻቸው ላይ በሚስጥራዊ ቋንቋቸው ሀሳብ ይለዋወጣሉ።

«እስታሁን ስንት ሳፕ ደቅሰሻል?»

«ሃንቲ!»

«አትዋሺ?»

«ምነው ሃቄ በህሙ ውጅ ነኝ።»

ትርጉሙ፡-

እስካሁን ስንት ውሽማ ይዘሻል? [ማርከሻል? ለማለት ነው።]

«ምንም!»

«ውሸትሽን ነው?»

«ምነው እኔ የቤት ልጅ ነኝ።»

.....

«የምገልፈው ይሌ ይቴው አደለም»

«እና?»

«ሃቄ ምገልፈው ሙሃባ ያለውን ነው፤ ይሌን ይሌን በማንጃያ አላንጀውም።»

«እንደገለፍሽ!»

ትርጉሙ፡-

«የምፈልገው ይሄ ሰው አይደለም»

«እና?»

«እኔ የምፈልገው ፍቅር ያለውን ነው፤ ይሄን በአይኔ አላየውም።»

.....

«ለግቢ የሚመች ሷሒብ ነው»

«ለምን አልሸ?»

«ጸባዩ ወሰና እኮ ነው!»

«መስሎሻል! ሾላካ ነው፤ አትገልፊው፡፡»

ትርጉሙ፡-

«ለጋብቻ የሚመች ወዳጅ ነው፡፡»

«ለምን አልሸ?»

«ጸባዩ ሸጋ ነው፡፡»

«መስሎሻል! ሾላካ (ዱርዬ) ነው፡፡ ብትተዩው ይሻላል፡፡» ማለቷ ነው ይላሉ የቡድን ውይይቱ ተሳታፊዎች፡፡

ለሳርካ ሴቶች ሚጥራዊ ቋንቋ መዝናኛቸውም ነው፡፡ ምክንያቱም እንስቶቹ ለአቅሙሪዎን ድርስ ከሆኑበት እድሜ ጀምሮ ይህን ሚስጥራዊ ቋንቋ ወደእናቶቻቸው ይበልጥ በመጠጋት መልመድ (መማር) ስለሚጀምሩ ልጃገረዶቹ እርስ በርስ ሲገናኙ ወንዶችን ለማሸሚጠጥ፤ ሴቶችን ለማማት ጭምር ስለሚጠቀሙበት ልዩ ስሜት ይሰጣቸዋል፡፡ ይህን ሚስጥራዊ ቋንቋ በአደባባይ፣ በገበያ ስፍራ፣ በልዩ ልዩ የሴቶች መገናኛዎች ያዘወትሩታል ይላሉ ተወያዮቹ፡፡ ለሳርካ ሴቶች መሚስጥራዊ ቋንቋውን መጠቀሙ ደስታ ይፈጥርላቸዋል፡፡ ከሌሎች የተለዩ የመሆን ውስጣዊ ስሜትን ያጎናጽፋቸዋል፡፡ ሌላ አጠገባቸው ያለ ሰው የሚያውቀው በሚመስለው ነገር ግን በውል በማይረዳው ወይም በማይገባው መንገድ መግባባት መቻላቸው ሌላውን ሰው የሚያስደምመውን ያህል ለምስጢራዊ ቋንቋው ተገልጋይ ሴቶች ሐሴት ይፈጥርላቸዋል፡፡ «ገመና» ብለው የሚያስቡትን ነገር ሚስጥራዊ ቋንቋው ክትት እንደሚያደርግላቸውና እርስ በርሳቸው በሚስጥራዊ መንገድ እንዲናበቡ/እንዲግባቡ/ እንደሚያደርጋቸው ተወያዮቹ ያምናሉ፡፡

«ይቴው ኒሳሃ በኒካሁ አደጃ፡፡»

«ምን ዋጋ አለው? ይቴው እርኩስ ነው፡፡»

ትርጉሙ፡-

«እሱ በሰማኒያ ሚስት አመጣ፡፡»

«ምን ዋጋ አለው? እሱ እንደሆነ ውሻ ነው (አርፎ አይቀመጥም ማለቷ ነው፡፡)

.....

«ከይቴዎ ቤሕሙ እንዳትከልዱ፤ ሳጥዎ ድጂል፡፡»

«አይበድራትም? ሳጥዎን ለምን ቤህሙዎ ታደጃለች?»

«ይቴው ሳጥዎ ቤህሙ የለውማ፡፡»

ትርጉሙ፡-

«ወዳጄ ስለመጣ ወደ እሷ ቤት እንዳትሄዱ፡፡»

«አይደብራትም? ውሽማዋን እንዴት ቤቷ ታመጣለች?»

«ወዳጄ ቤት ስለሌለው ነዋ፡፡

.....

«ሳጥዎ ቤሕሟ ውስጥ ደቅሷል፡፡»

«ሀቁ የራሱ ቤህሙ መሰለው ሚደቅሰው?»

«ሀቁ ናት ፊት ያጠረችው፡፡»

«ሀቁን ካልጨገጋት እኛ ምን አበጋን!»

ትርጉሙ፡-

«ውሽማዋ ቤቷ ውስጥ ተኝቷል፡፡»

«ለመሆኑ የራሱ ቤት መሰለው የሚተኛው?»

«እሷ ናት ፊት የሰጠችው፡፡»

«እሷን ካልቸገራት እኛ ምን አገባን?»

.....

ከፍ ሲል የቀረቡት አስረጂዎች በአብዛኛው የተነገሩት ስለ ውሽግ ግንኙነት ሃሜት ነው። ሃሜቱ የተነገረባቸው አውዶች ተመሳሳይ የሚመስሉበት ገጽታ አላቸው። ይህም በባህሉ የወንድ ጓደኛ የገባበት ቤት ሌሎች ሴቶች ዘው ዘው ማለት እንደ ነውር የሚቆጠር መሆኑን ነው። የወንድ ጓደኛ በልማዱ መሰረት መደበኛ ያልሆነ ባል ወይም ፍቅረኛ ማለት ነው። ባል እስከሚኮን ድረስ ደግሞ ወደሴቲቱ ዘንድ በሹልክታ ወይም በምስጢር እየደረሰ የልቡን አድርሶ ለመመለስ የሚያስችል ቁጥብ ጊዜ ናት ያለችው። መሰንበትና በሌሎች ልታይ ልታይ ማለት እንደባህላዊ ድፍረት (አይን አውጣነት) ያስቆጥራል። ስለዚህ ያች የሹልክታ ጊዜ የሁለቱ (ወንድየውና ሴቲቱ) የነጻነት ገበታ ነች። ያችን ቁጥብ ጊዜ ሁለቱ በሚፈልጉት መንገድ እንዲጠቀሟት ሌሎቹ ሴቶች እንቅፋት መሆን አይኖርባቸውም ማለት ነው።

በሌላም በኩል የወንድ ጓደኛዎ ወይም ወዳጅ ቤቷ መምጣቱን በግልጽ አማርኛ ለማውራት አይፈቅዱም። ሽሽግ የሆነን ጉዳይ ሽሽግነቱን የመጠበቅ ተገቢነት የሚከበረው ወደ ሚስጥራዊ ቋንቋው በማፈገፈግ ነው። በመሆኑም «ከይቱዎ ቤሕሙ እንዳትከልዱ፤ ሳጥዎ ድጂል።»፤ «ሳጥዎ ቤሕሚ ውስጥ ደቅሷል።» እየተባባሉ በአንድ በኩል ማስጠንቀቂያ አዘል መልእክት ሲለዋወጡ፤ በሌላ በኩል ባለውሽግዎን የማማት፤ የመጎንተል ወይም ደግሞ እንዴት ወዳጅዎን ቤቷ ታሰነብተዋለች? የሚል መልእክት አዘል ነገሮችን በሚስጥራዊ ቋንቋቸው ይለዋወጣሉ። ለምሳሌ በቀረቡት የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ አረፍተ ነገሮች እንደቃኘው እንዲህ ያሉ አነጋገሮችን ለምን እንደሚጠቀሙባቸው ወይም በምን ምክንያት ሚስጥራዊ ሊያደርጓቸው እንደፈለጉ አረፍተነገሮቹ በራሳቸው ገላጭ ናቸው። ሁሉም አረፍተነገሮች ስለሰው የሚያወሩ ናቸው። ፍቅር ለመገላለጽ፤ ሌላኛውን ሰው ለማማት፤ ስለወንዶች ባህሪ ለማውራት፤ ለማስጠንቀቅ፤ ወዘተ ሰፊ አገልግሎት አላቸው። ይህም Ayo እና Mercadillo (2008) ሁለት ሰዎች በሚስጥራዊ ቋንቋ መግባባት የሚፈልጉባቸው የተለያዩ ምክንያቶች እንዳሉ ገልጸው፤ ሚስጥራዊ ቋንቋ የተወሰኑ ሰዎችን የሚያስተሳስረው ከአንድ አስቸጋሪ ሁኔታ ለማምለጥ፤ በዙሪያቸው በሚገጥሟቸው ማህበራዊ ጉዳዮች ዙሪያ ድብቅ በሆነ መንገድ ሀሳባቸውን ከሌሎች ለመሸሸግና በድብቅ ለመግባባት፤ ሊገጥሟቸው ከሚችሉ ጥቃቶች ራሳቸውን ለመከላከል (defensiveness)፤ በአካባቢያቸው በሚያዩት፤ በሚሰሙትና በሚያጋጥሟቸው ጉዳዮች ዙሪያ ሌሎች በማይሰሟቸው መልኩ ወቀሳ ለመሰንዘር (blaming)...ነው፤ ሲሉ ከገለጹት ሀሳብ ጋር የሚገናኝ ነው።

በአንድ በኩል «ወለላዬ»፤ «እትዓለም» እየተባባሉ እርስ በርስ በፍጹም የወዳጅነት መግለጫ ቃላት እንጂ በስም አንዳቸው ሌላቸውን መጥራት የማይወዱት ሳርካዎች ሚስጥራዊ ቋንቋቸውን ስለሌላው ሰው ለመነጋገር፤ አንዳቸው ሌላቸው እንዲያደርጉት በማይፈልጉት ጉዳይ (ለምሳሌ የወንድ ጓደኛ እገባበት ከመሄድ እንዲቆጠቡ) ለማስጠንቀቅ ለመሳሰሉ ጉዳዮች ሲጠቀሙበት እናያለን። የወንድ ጓደኛ ባለበት ቤት ላለመሄድ ማስጠንቀቅ ለምን ያስፈልጋል? የሚል ጥያቄ ሊነሳ ይችላል።

የሳርካ ሴቶች ሌሎች ሰዎች ስለማይሰሟቸው በሰው ፊት ቢነገሩ ነውር የሚመስሉ ወይም የሆኑ (ሃራም) ጉዳዮችን በሚስጢራዊ ቋንቋቸው እንደአስፈላጊነቱ ይጠቀሙበታል። ለምሳሌ የወር አበባቸው መምጣቱን አንዳቸው ለሌላቸው ሲገልጹ፤ «እምጥሴ፤ ታማለች» ይላሉ። «እምጥሴ» በሚለው ሚስጥራዊ ቃል ውስጥ «ጥ» የምትለው የመሃል ቅጥያ እንዲሁም «ፍ» የምትለው የመጨረሻ ቅጥያ ቢወገዱ ቃሉ በአማርኛ ቋንቋ ምን ማለት እንደሆነ ግልጽ ነው። ሚስጥራዊ አረፍተ ነገሩ በአፍ ብቻ ተነግሮ በሚያግባባበት ሳርካዊ አውድ ይህን አረፍተ ነገር ከሳርካ ሴቶች ውጪ ሌላው ሰው ሊረዳው የሚችልበት ሁኔታ ምናልባት የሆነች ትንሽ ልጅ ታማለች ብሎ ሊሆን እንደሚችል ይገመታል።

ይህን አስመልክተው Hartmann (2016) እንደሚሉት፤ በዚህ ቋንቋን ሚስጥራዊ የማድረግ ስልት ውስጥ ከፊደላት ይልቅ መስጣሪዎቹ በመደበኛ ቋንቋው ውስጥ በውል በሚታወቁ የቃላት አጠቃቀም ላይ ቀላል ለውጦችን በማድረግ እንግዳ ቃላት ይመሰረታሉ። የለውጡ ህግ ወጥ በሆነ መንገድ በቃላት ላይ እንግዳ የሆኑ ቅድመ ቅጥያዎችን ወይም ድህረ ቅጥያዎችን በመጨመር ወይም በቃሉ መስራች ፊደላት መካከል ተጨማሪ ድምጾችን በማክል አዲስና ሌሎች ሰዎች በቀላሉ ሊረዱት በማይችሉት ቃልና ሀረግ ንግግርን ምስጢራዊ የማድረግ ዘዴን ይመለከታል። በዚህ ዘዴ የሚፈጠሩ ቃላትን ሚስጥራዊ ጥንካሬ ለመጠበቅ ትርጉምን ለማወሳሰብ በመሰረታዊ ቃሉ ላይ የሚደረቡ ቅጥያዎችን ከፊትም ከኋላም ሚስጥራዊ እንግዳ ቃላት እንደሚፈበረኩና ይህን የቅጥያዎች ጭመራ ተግባራዊነቱ ቡድኖች ብቻ በቀላሉ እንደሚገነዘቡት ካቀረቡት ገለጻ ጋር ዝምድና ያለው ነው።

እንደቡድን አንድ ውይይት ተሳታፊዎቹ ስምምነት፤ የሳርካ ሴቶች ቅይጥ ቃላትን በመመስረት ሚስጥራዊ ቋንቋ በመፍጠር ከእናት ወደልጅ በአፍ ሲቀበሉት እዚህ አድርሰውታል። የትኛዎም የሳርካ ሴት እናት የሳርካ ሚስጥራዊ ቋንቋን ልጇ ለአቅመ ሄዋን ደርሳለች ብላ በምታምንበት ጊዜ ቀስ እያለች ታስተምራታለች። ስለዚህም

እንደግለሰቦቹ የመገንዘብና ተቀብሎ የራስ (internalize) የማድረግ ችሎታና በሚስጥራዊ ቋንቋው የመጠቀም አቅም፣ ፍጥነትና ፍላጎት መጠነኛ ልዩነት ሊኖር ይችላል እንደሆነ እንጂ የትኛዎም ሳርካዊት እንስት ከሌላ ሳርካዊት እንስት ጋር በሚስጥራዊ ቋንቋቸው ለመግባባት ዝንባሌው ከረጅም ዘመን ጀምሮ እንደልማድ ሆኖ የቆየ ጉዳይ ነው ይላሉ።

እንደባህል ሆኖ ይላሉ የቡድን ተወያዮቹ፤ አንዲት ሳርካዊት ሴት ለሌላ ሳርካዊት ላልሆነች አቻዋ የቱንም ያህል ቢዋደዱ ሚስጥራዊ ቋንቋውን እንድትለምደው ለማድረግ ፈቃድ አታሳይም። ይህን የምታደርግበት ምክንያትም ጓደኛዋ ካወቀች ሌሎች ሰዎች በሷ መንገድ ሊያውቁት ይችላሉና ሚስጥራዊ ቋንቋው ሚስጠጥራዊ መሆኑ ከጊዜ በኋላ ሊቀርብን ይችላል የሚል ስጋት ስላላቸው መሆኑን ይገልጻሉ። ይህም የሳርካ ሴቶች ለሚስጥራዊ ቋንቋው ያላቸውን ስስት፣ ጥንቃቄና ጥበቃ የሚያሳይ ነው። ይህም አንድ ሚስጥራዊ ቋንቋ «ሚስጥራዊ» ሆኖ መቆየት የሚችለው በተወሰኑ ተናጋሪዎች አንደበት ተጠብቆ ሲቆይና የተወሰኑ የማህበረሰቡ አባላት ብቻ ለሚፈልጉት ማህበራዊ ጉዳይ መግባቢያ አድርገው ሲጠቀሙበትና ሲያቆዩት እንደሆነ የሚያስረዳ ነው።

ይህን በተመለከተ Crane (2009) እንደሚሉት፤ የሚስጥር (code) መግባቢያ ስልቶች በሰዎች መካከል በተመሰጠረ መንገድ መረጃ ለመለዋወጥና እርስበርስ በሚስጥሩ ዙሪያ መግባባት ከሚፈልጉት ጥቂት ሰዎች ባለፈ ሌሎች መረጃውን እንዳይነጥቁቸው ለማድረግ የሚጠቀሙባቸው ስልቶች ናቸው ሲሉ ካቀረቡት ገለጻ ጋር ተዛማጅነት ያለው ነው።

የቡድን ሁለት ወይይት ተሳታፊዎቹ እንደገለጹት፤ ምንም እንኳን የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ በአብዛኛው የአረብኛ ቋንቋ ቃላት ተጽእኖ ያረፈበት መሆኑ ሚስጥራዊ ቋንቋውን ውስብስብና ይበልጥ ምስጢራዊ አድርጎ ከትውልድ ትውልድ በማስተላለፍ እስከዛሬ ለማስቀጠል ወይም ለማቆየት የረዳ መሆኑ ቢታመንም፤ ከሌሎች በኢትዮጵያ ውስጥ ከሚነገሩ ቋንቋዎች ቃላት ጋር የአማርኛውን ቃል በማጣመር ወይም በማዳቀል ሚስጥራዊ ቋንቋውን እንዳዳበሩ ይጠቁማሉ።

የሳርካ ሴቶች ከሰው ላለማነስ ተግተው ይሰራሉ። ቀን በየገበያው ሲዞሩ ውለው ማታ ቤት የሚጠብቃቸውን የሴትነት ኃላፊነት ያከናውናሉ። የሳርካ ሴቶች በተለይ ለሴቶች ልጆቻቸው የማህበራዊ ኑሮ ልምድና የክህሎት ምንጭ ናቸው። በዚህም መሰረት ሴት ልጆቻቸውን ስፌት መስፋት፣ ጥጥ መፍተል፣ ዳንቴል መስራት፣ገመናን መክተት፣ ወዘተ ያስተምራሉ። አንዲት የሳርካ ሴት ዶሮ ስትበልት ሴት ልጆቿን አጠገቧ አድርጋ

በጥንቃቄ እንዲመለከቱ እያደረገች ነው። ከሴት ልጆቿ መካከል አንዷ ተልካ ሄዳ እንኳ ቢሆን እስከምትመለስ ድረስ ዶሮ የመበለቱ ተግባር አይከናወንም። በእነዚህ እናትና ሴት ልጆች በሚገናኙባቸው ሰፋፊ መድረኮችና አጋጣሚዎች ሴት ልጆች ሚስጥራዊ ቋንቋውን የሚማሩበት ከእናታቸው ጋር እየተነጋገሩ የሚለማመዱበት ሂደት ይከናወናል። ይህም የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋውን የሚያወርሱበት ወይም የሚያስተላልፉበት ዋናው መንገድ ነው ሲሉ ተወያዮቹ ይገልጻሉ።

የሳርካ ሴት፣ ሴት ልጅ ሊያጋጥማት የሚችለውን ሰብአዊና ማህበራዊ ጉዳዮች እንዲሁም የገመና ጉዳዮች ሁሉ ልቅም አድርጋ ታስረዳታለች። ይህን የምታደርገው ልጅ ወደፊት <አልችልም> ወይም <አላውቅም> የምትለው ነገር እንዳያጋጥማት ነው። የሳርካ ሴት ለባሏ ታዛዥ መሆን እንዳለባትም ለልጇ ታስረዳታለች። የሳርካ ሴት አማቷን በጣም ታከብራታለች። ካልተመቻት ግን አማቷን ከልጇ (ከእርሷ ባል) ትለያያታለች። የሳርካ ሴቶች የልጆቻቸውን ሚስቶች በጣም ይፈትኗቸዋል። ፈተናውን መቋቋም ካልቻለች ትባረራለች። ስለዚህ የሳርካ ሴቶች የሴት አማቶቻቸውን ፈተና ተቋቁመው በጥንካሬ ማለፍ እንዳለባቸው ስለሚያምኑ ሴት ልጆቻቸውን ወደራሳቸው በጣም በማቅረብ እነሱ የሚያውቁትን ማንኛውንም ነገር ሴቶች ልጆቻቸው እንዲያውቁ ያደርጋሉ። ምስጢራዊ ቋንቋው ከእናት ወደ ሴት ልጅ የሚተላለፍበት ብቻ ሳይሆን በልምምድ የሚሰርጽበት መንገድም በዚህ የእናትና ሴት ልጅ ጥብቅ የግንኙነት ሰንሰለት እንደሆነ ተወያዮቹ ገልጸዋል።

የሳርካ ሴቶች እርስ በርሳቸው ስለሚያሸጧቸው ለግል ሰብእናቸው እና ማህበራዊ ግንኙነቶቻቸው የተቻለውን ሁሉ ጥንቃቄ ማድረግ ይወዳሉ። እንደማህበረሰብ የሳርካ ሴቶች አሽመረኞች ናቸው። አሽመሩ የሚካሄደው በቀጥታ በአማርኛ ቋንቋ በመጠቀም ሳይሆን በሚስጥራዊ ቋንቋው በማጀብ ነው። ስለዚህ ጉድለት /እንከን/ ባለበት አሽመር እንዳለ ስለሚገነዘቡሳርካዎች ለሰብእናቸው ይጠነቀቃሉ። ልጆቻቸውም ለአቅመ ሔዋን በደረሱ ጊዜ ጥንቃቄን አብዝተው የሚቀስሙት ከእናቶቻቸው እንደሆነ የቡድን ውይይት ተሳታፊዎቹ አስረድተዋል።

በቃለመጠይቅ ተሳታፊ የሆኑ እታገኝ ሀሰን (እድሜ 50) የወረዳው ባህል ቢሮ ባለሙያ ሴት በ17/06/2010ዓ.ም. በተደረገላቸው ቃለመጠይቅ እንደገለጹት ደግሞ፣ የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ ሙሉ በሙሉ አማርኛ አይደለም። አረብኛም፣ ትግርኛም፣ አደርኛም፣ አርጎብኛም፣ ሌላም ሌላም አለበት። እኔ እስከማውቀው ድረስ ቅድመ አያቶቹና

አያቶቹ ሳርካዎች በብዙ ክፍለ ሀገራት እየተዘዋወሩ ይነግዱ ነበር። በዚህ የተነሳ የተለያዩ ቋንቋዎች ቃላትን ከተለያዩ አካባቢዎች ተውሰው ይመለሱ ነበር ብለዋል።

ሌላዋ የወረዳው አስተዳደር ሰራተኛ የሆኑት መዲና ኑር (እድሜ 52) በ20/06/20100.ም. በተደረገላቸው ቃለመጠይቅ እንደገለጹት፤ ከአረባዊ ባሎች የተቀላቀሉት ወይም የተዳቀሉት ቀዳማዊዎቹ የሳርካ ሴቶች በርካታ የሚስጥራዊው ቋንቋ ቃላትን አበርክተው አልፏል። በሳርካ ሚስጥራዊ ቋንቋ ውስጥ የዛሬዎቹ ሚስጥራዊ ቋንቋ ተናጋሪ ሴቶች አረባዊ ውርስ እንኳ መሆናቸውን ሳይገነዘቡ ቃላቱን እንደራሳቸው ቋንቋ ቃል በስፋት በሚስጥራዊ መግባቢያነት ይጠቀሙባቸዋል። ከአማርኛ ቋንቋ ቃላት ጋር ቀላቅለው ንግግሮቻቸውን ይመሰጥሩባቸዋል። እናም በተለይ ከአሁኑ ትውልድ በፊት በሳርካ ሚስጥራዊ ቋንቋ ውስጥ የሚገኙት በርካታ ቃላት ከአረብኛ ቋንቋ የተወሰዱና አብዛኞቹ ለሌላው ሰው እንዳይገቡ መጠነኛ ለውጥ እየተደረገባቸው የተገመዱ ናቸው ብለዋል።

ሌላዋ የቃለመጠይቁ ተሳታፊ ከማህበራዊ ጉዳይ ጽህፈት ቤት የመጡ አሻገሩ ዳውድ ናቸው። እኒህ የ40 አመት እድሜ ያላቸው ሴት በ19/06/2010ዓ.ም. በተደረገላቸው ቃለመጠይቅ እንደገለጹት፤ በዚህ ዘመን የሚገኙት ብዙዎቹ የሳርካ እንስቶች ትንሽም ቢሆን ትምህርት የቀሰሙ (ቀለም የቆጠሩ) መሆናቸው ባይካድም የሚጠቀሙበትን ምስጢራዊ ቋንቋ በጽሁፍ አይለዋወጡም። እንደእርሳቸው አባባል፤ የሳርካ እንስቶች ሚስጥራዊ ቋንቋውን በተለያዩ አጋጣሚዎች ወይም አውዶች የሚገለገሉት ቃላዊ በሆነ መንገድ ብቻ መሆኑን እናውቃለን። ስለዚህ ከተጠቃሚዎቹ ከራሳቸው በቀር ምን ለምን ማለት እንደፈለጉ ሌላው ሰው ቃላቱን ወይም አረፍተነገሮቹን ይዞ ለመመርመር ወይም ለመረዳት እድል የለውም ብለዋል።

ይህም በሳርካ ሴቶች ልማድ መሰረት ሚስጢራዊ ቋንቋውን በቃል ብቻ እንደሚቀባበሉት አስረጂ ሲሆን፤ ሚስጥራዊ ቋንቋውን ሌላ ሰው እንዳያገኘው፤ እንዳይመረምረውና ምስጢር የሚያደርጉትን ጉዳይ እንዳይደርስበት በዘልማዳዊ መንገድ የሚያደርጉትን የጥንቃቄ መጠን የሚያሳይ ነው።

Ayo እና Mercadillo (2008) ሁለት ሰዎች በሚስጠጥራዊ ቋንቋ መግባባት የሚፈልጉባቸው የተለያዩ ምክንያቶች እንዳሉ ገልጸው፤ ሚስጥራዊ ቋንቋ የተወሰኑ ሰዎችን የሚያስተሳስረው ከአንድ አስቸጋሪ ሁኔታ ለማምለጥ፤ በዙሪያቸው በሚገጥሟቸው ማህበራዊ ጉዳዮች ዙሪያ ድብቅ በሆነ መንገድ ሀሳባቸውን ከሌሎች ለመሸሸግና በድብቅ ለመግባባት፤ ሊገጥሟቸው

ከሚችሉ ጥቃቶች ራሳቸውን ለመከላከል፣ በአካባቢያቸው በሚያዩት፣ በሚሰሙትና በሚያጋጥሟቸው ጉዳዮች ዙሪያ ሌሎች በማይሰሟቸው መልኩ ወቀሳ ለመሰንዘር፣ በሚሰማሙባቸው የግል ጉዳዮች ዙሪያ ሌሎችን ግራ ለማጋባት እና ሌሎች የእርስ በርስ የመደጋገፍ፣ የመግባባት፣ በሁኔታዎች ላይ በድብቅ የመስማማትና የጋራ አቋም የመያዝ ፍላጎቶች ለሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም እንደመነሻ አቅርቦዋል። ከዚህ አንጻር የሳርካ ሴቶችም ሃሳባቸውን ከሌሎች ለመሸሸግ፣ በግል ጉዳይ ላይ ሁለት በሚስጥራዊ ቋንቋው የሚግባቡ ሴቶች ብቻ እርስ በርስ ለመነጋገር የሚያደርጉት ተግባቦት ነው።

4.1.3 ሚስጥራዊ ቋንቋ በገበያ አውድ

የሳርካ ሴቶች ከሰው አንሶ ላለመገኘት ያላቸው እምነት ስር የሰደደ ነው። ባሎቻቸው ከማንም እንዳያንሱና ተሽለው እንዲታዩ ብዙ ጥረቶችን ያደርጋሉ። ኢኮኖሚያዊ ህይወታቸው በባሎቻቸው ትክኛ ላይ ብቻ የወደቀ እንዳይሆን ሁሉም የሳርካ ሴቶች በተለይ በንግድ ላይ የሚያተኩሩበት ትልቁ ምክንያት ትዳራቸው በጠንካራ ኢኮኖሚያዊ መሰረት ላይ እንዲቆም ያላቸውን ጽኑ ፍላጎትና ጥረት ማሳያ ነው። ሚስጥራዊ ቋንቋው ደግሞ ሴቶቹ እርስ በርስ በግብይት ጉዳዮች ላይ ሀሳብ ለሀሳብ እንዲለዋወጡ አጋዥ ነው ሲሉ ተወያዮቹ በአጽንኦት ይገልጻሉ።

የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋቸውን በገበያ ቦታ በስፋት ይጠቀሙበታል። ሽቃጮች /ነጋዴዎች/ ቢሆኑም የሚያስፈልጓቸውን ሸቀጦች መግዛታቸው የግድ ነውና ሲገዙም ሆነ ሲሸጡ ሚስጥራዊ ቋንቋው ሰፊ ቦታ ይይዛል። አብራት ጉልት ገበያ ላይ ያለች ሳርካዊት ጓደኛዋ፣ «ያጣጣሻል በይ ጨግራው!» ካለችት «ያጣጣሻል እና ሽጪው!» ማለቷ እንደሆነ ስለሚገባት ሸቀጡን ሌላዋ ገበያተኛ ሴት ባቀረበችላት ዋጋ ትለቅላታለች። ይህ አይነቱ ተማክሮ መግዛትና ተማክሮ መሸጥ ከጥንት ጀምሮ ሲወርድ ሲዋረድ እዚህ የደረሰ ሲሆን ዘመናዊው የአማርኛ መደበኛ ቋንቋ ቃላትን አዛብቶ በመጠቀም («ያጣጣሻል»ን ወደ «ያጣጣሻል» በመቀየር ሚስጥራዊ ቋንቋውን ለማስፋፋትና ከንግዱ አስተሳሰብ ጋር ለማቆራኘት የአዲሱ (የሰለጠነው) ዘመን ሳርካዎች የሚያደርጉትን ጥረት የሚያሳይ ነው።

«ስንት ሽራ ላጡረው?»

«እትአለሜመሊህ ስለሆነ አርባሽራ አጡራው!»

«እንኳን አርባሽራ ሀምሳሽራ አጡራው በተሳካ!»

«ለነገሩ ሀምሳሽራ ያጣዋሻል።»

ትርጉሙ፡-

«ስንት ልክፈለው?»

«ጓደኛዬ ብዙ ነው፤ አርባ ብር ስጪው።»

«እንኳን በአርባ በሃምሳም ብር እሺ ባለ።»

«ለነገሩ በሃምሳ ብርም ያጣዋሻል።»

.....

በዚህ የግብይት አውድ ሁለቱ የሳርካ ሴቶች የሚያወሩት ስለ አዋቂ ግብይት ነው። «ላጡረው?»፤ «መሊህ»፤ «ያጣዋሻል።» የመሳሰሉት ቃላት ግብይቱን የመሰጠሩባቸው መግባቢያዎች መሆናቸውን እናያለን።

«ያጣዋሻል፤ በእሽሪን፤ በተላቲን ጨግሪው።» ካለቻት፤

ትርጉሙ፡- ከሃያ እስከ ሰላሳ ያጣዋሻልና ሽጪው ማለቷ እንደሆነ ስለሚገባት በዚያ ዋጋ የያዘችውን ሸቀጥ ለገዢ ትለቃለች።

በገበያ ውስጥ አንዲት የሳርካ ሴት አንድ የማይረባ ነገር ሳታውቅ ልትገዛ ቆማ ሌሎች የሳርካ ሴቶች ቢያገኟት «እንዳፈቀዳት» ብለው አያልፉም። «ሱቅስ ነሽ። ሕላጅ አርጓል።» ብለዋት ያልፋሉ። እቃውን ስታገላብጥ የቆየችው ሴት የተነገራት ምን ማለት እንደሆነ ስለምትረዳ የሆነ ምክንያት ሰጥታ ወይም በሆነ ነገር አመካኝታ ትታ ትሄዳለች። «ተይወ! ተበላሽቷል» ማለታቸው ሌላይቱ ሳርካዊት ያልሆነችዋ ሻቆ ግን ሊገባት አይችልም።

ሌላዋ ለምሳሌ ሹራብ ልትገዛ ዋጋ ስትከራከር ብትገዛበት የሚያዋጣትን ዋጋ እቆሙበት ቦታ በሚስጥራዊ ቋንቋቸው ይተምኑላታል።

«ስንት አሽራ ላሒሕው?»

«አርባ አሽራ አጠሒው።» ይባላሉ።

ትርጉሙም፤ «ስንት ብር ልስጠው?»

«አራት ባውንድ (40 ብር) ስጪው»

እየተባባሉ ተወያይተውበት ለመግዛት ይሞክራሉ። ከዚህ እንደምንረዳው ሳርካዎች ሸቃጭ የመሆናቸውን ያህል የዳበረ የንግድ አስተሳሰብ ያላቸው በመሆናቸው የሚገዙትን ነገር በጥንቃቄ ይመርጣሉ። የሚከፍሉትንም ገንዘብ ተወያይተው ይወስናሉ። የሳርካ ሴቶች ለሚገዙት ነገር ሁሉ ሚስጥራዊ ቋንቋቸውን ለእቃው ጥራትም ዋጋ ለመቁረጥም ስራ ላይ ያውሉታል። እርስ በርስ በመግባባትም የተሻለ ጥራት አለው ብለው የሚያስቡትን ወይም የሚያምኑበትን እቃ በተሻለ ዋጋ ይገዛሉ።

ሀብስት መኮንን (እድሜ 70) የአዲስ አለም ነዋሪ አዛውንት በ21/06/2010ዓ.ም.በሰጡት ቃለመጠይቅ፤ ሳርካዎች ሁሉ በንግድ አስተሳሰብ በአካባቢያቸው ካሉ ሌሎች አማራጮች የበለጠ አስተሳሰብ ያላቸው ናቸው። በተለያዩጥቃቅን የንግድ ስራዎች-የተሻለ የአትራፊነት አስተሳሰቦችን በስራ ላይ ያውላሉ። የሚሸጧት ጥቃቅን ነገር እንዴት ትርፍ እንደምታመጣ ያስባሉ። በዚህ መሰረት ለምሳሌ ጉሊት ላይ ሽንኩርት የምትቸረቸር የሳርካ ሴት ሽንኩርቱ ከሚመጣበት ቦታ ከወትሮው የተለየ ውድነት ያሳየ ስለመሆኑ መረጃ ባይኖራት ሌላዋ መረጃው ያላት የሳርካ ሴት ሌሎች በማይረዱት መንገድ በሚስጥራዊ ቋንቋቸው ትነግራታለች።

«በሰቂነ አጡሪ፣ዛሪ ወለም።»

«ባክሽ በመሊሁ አጡሪ ሁሉም ንዟል።»

«አይ ከቦታው ወለም፤ ንሽት ንሽት ነው የናዙት፤ በሰቂነ አጡሪ።

«እንደዛ ነው? እሺ! በሰቂነ አጡሪ-ለሁ።»

ትርጉሙ፡-

«በትንሹ መድቢ /ስጪ/፤ ከምንጩ ተወዷል» ትላታለች።

«ባክሽ በዛ አርገሽ ስጪ፤ ሁሉም ይዟል።

«አይ ከቦታው የለም፤ ትንሽ ነው የያዙት፤ በትንሽ በትንሹ ስጪ።»

በዚህ መልኩ ሽንኩርት ሻጪ መደቡን ታሳንሳለች ወይም ከፍ ከፍ አድርጋ ለመቸርቸር ትወስናለች። ሌላው አብዝቶ እየሰጠ ከጨረሰ በኋላ በሚስጥራዊ ቋንቋ ተናባቢዎቹ

ሳርካዎች በውድ ዋጋ ይሸጣሉ ማለት ነው። የሚሸጡት እቃ ከቦታው (ከምንጩ) እርካሽ ከሆነም እንዲሁ በሚስጥራዊ ቋንቋቸው የገበያ መረጃ ይለዋወጣሉ።

«ወረትሽን ደመቅ ደመቅ አርገሽአጡሪ።»

«እቃሽን ከፍ ከፍ አድርገሽ መድቢ /ስጪ/፤ ከምንጩ ረክሷል» ትላታለች።

በዚህ መልኩከፍ ከፍ አድርገው መድቢው ቶሎ ይጨርሳሉ። በዚህ አይነት በሚስጥራዊ ቋንቋቸው በመገልገል የንግድ ሂደት ተጠቃሚ ይሆናሉ ብለዋል።

ይህም በሚስጥራዊ ቋንቋ በሰዎች ማህበራዊ ግንኙነት ውስጥ ተመሳሳይ በሆነ መልኩ ለመደበኛ ቃላትንና ሃረጎች የተለወጡ ወይም በፈቃደኝነት የተፈጠሩ ምትኮችን በማበጀት የሚካሄድ የተመሰጠረ ተግባር ነው። በዚህ አገልግሎቱ ሚስጥራዊ ቋንቋ የመልዕክትን ቀጥተኛ ትርጉም ለመሸፈን ይረዳልሲሉ Bakker (2007) ካቀረቡት ገለጻ ጋር የሚዛመድ ነው።

ዛሬ ዛሬ አዲስ አበባ ያሉ አስመጪዎች ወይም ጅምላ ነጋዴዎች ለምሳሌ ጅምላ ካሉ በችርቻሮ ስራ ከተሰማሩ ነጋዴዎች ጋር በተንቀሳቃሽ ስልክ የግብይት መረጃ እንደሚለዋወጡት ሁሉ የሳርካ ሴቶች ንግዱን ለማሳለጥ ሚስጥራዊ ቋንቋቸውን የቱን ያህል በስራ ላይ እንደሚያውሉት እንመለከታለን።

4.1.4 ሚስጥራዊ ቋንቋ በሰርግ አውድ

ሳርካዎች በሰርግ ቤትም በሚስጥራዊ ቋንቋቸው በሰፊው ይጠቀማሉ። በሰርግ አውድ ላይ የሚገኙት ለባብሰውና ተጋጊጠው በመሆኑ በዚህ ጊዜ ጓደኛዎ ያላማረባት ወይም በውል ያላስተካከለችው አለባበስ ወይም አገረገረገጥ ካለም ሚስጥራዊ ቋንቋው ጠቀሜታ ላይ ይውላል። በዚህ ጊዜ በራሳቸው ላይ የሚታዩ ጉድለቶችን ለማረምም ሆነ በሌሎች ሰዎች ላይ የሚመለከቷቸውን እንከኖች መነጋገሪያ ያደርጓቸዋል ሲሉ የቡድን ውይይት ተሳታፊዎቹ ገልጸዋል። የሰዎችን አለባበስ፣ አኳኝን፣ አመጋገብ፣ አጠጣጥ፣ ወዘተ ያማሉ፣ ያሸሟጥጣሉ፣ ይተቻሉ። ሌሎች ሰዎች ሊረዱ በማይችሉበት ወይም በማይገባቸው መንገድ ማሸሟጠጡ በሰርጉ አውድ ለሳርካ ሴቶች ጥሩ የስሜት ድባብ ይፈጥራቸዋል። በክስተቶች ላይ ምስጢራዊ በሆነ መንገድ ሃሳብ ለሃሳብ መለዋወጣቸው ሌሎች ሰዎችን ሲያስገርም ማየቱ ያስደስታቸዋል። ራሳቸውን የሚመለከቱበት አይንም የግላቸው የሆነ አንድ ልዩ ተሰጥኦ እንዳላቸው ነው። በዚህ መልኩ ሚስጥራዊ ቋንቋቸው ለሳርካዎች የኩራታቸው

ምንጭ፣ የማንነታቸው ልዩ መገለጫ ነው ለማለት ይቻላል ሲሉ የቡድን ውይይት ተሳታፊዎቹ ገልጸዋል።

እስቲ በሰርግ አውድ ሚስጥራዊ ቋንቋውን እንዴት ስለራሳቸውም ሆነ ስለሌሎች ለመነጋገር ስራ ላይ እንደሚያውሉት ጥቂት አብነቶችን ወስደን እንቃኝ። ገበያ ተገኘ (እድሜ 71)የአራዳቀበሌ ነዋሪ አዛውንት በ21/06/2010ዓ.ም. በተደረገላቸው ቃለመጠይቅ እንደገለጹት፤ አንዲት ሳርካዊት ሴት በሰዎች መካከል ባለችበት የወር አበባ መምጣቱን ሳታይ ሌላዋ ጓደኛዋ ብታይባት፤ እዚያው ሰዎች መካከል በምስጢራዊ ቋንቋ ልብሷ ማደፉ ይነገራታል።

«ሃይድሽ ድጂል፤ ሱቅስነሽ ወዲ ቤሕሙ ሕላጅ።»

«እሺ ሰትሪኝ፤ እንዳያንጁኝ ሱቅስ ብዬ እኸልዳለሁ።»

«አሁን መሀለድ ትችያለሽ፤ ሰትራሻለሁ።»

«እሺ ሽኩረን!»

ትርጉሙ፡-

«የወር አበባ መጥቷል፤ ምንም ምንም ሳትዩ ወደ ቤትሽ ሂጂ።»

«እሺ እንዳያዩኝ ሸፍኚኝ፤ ዝም ብዬ እሄዳለሁ።»

«አሁን መሄድ ትችያለሽ፤ ሸፍኚሻለሁ።»

«እሺ አመሰግናለሁ።»

.....

ይህ ምስጢራዊ ተግባራት ትልቅ ማህበራዊ ቁምነገር የምናገኝበት ነው። ምንም እንኳን የወር አበባ ጤናማ ተፈጥሯዊ ክስተት መሆኑን ብንረዳም፤ አንዲት ሴት ለወር አበባ ጥንቃቄ ማድረግ ያለባት መሆኑ በየትኛውም ማህበረሰብ ባህልና ልማድ ውስጥ በሰፊው ተቀባይነት ያለው ጉዳይ ነው። እንዲያውም በአንዳንድ ባህሎች ውስጥ (ምንም እንኳን ተቀባይነት ያለው ነው ማለት ባይቻልም) ሴቶች የወር አበባቸው በሚመጣበት ወቅት ከመደበኛ መኖሪያ ቤት ወጥተው በተገለሉ አካባቢዎች በማሳለፍ ጸድተው

የሚጠናቀቁበትን ወቅት በመጠበቅ ወደ መኖሪያ ቤት በመመለስ ከቤተሰባቸው ጋር እንደሚቀላቀሉ ይታወቃል። (ለምሳሌ በቤንሻንጉል፣ ጋምቤላ፣ ኮንሶ በመሳሰሉት አካባቢዎች ማህበረሰቦች ዘንድ ይህ ማህበራዊ ልማድ ስር የሰደደ መሆኑ ይነገራል።) የወር አበባ ደጅ ሆነውም ድንገት ሊከሰት እንደመቻሉ መጠን ሴትየዋ መከሰቱን ብትረዳ እንኳ ልብሷ ላይ እንደተከሰተ በቀላሉ ላታወቅ የምትችልበት አጋጣሚ ይኖራል። በሳርካ ማህበረሰብ ሴቶች ልማድ እንዲህ አይነቱ ክስተት የሴትየዋን ጠንቃቃ አለመሆን፣ ስንፍና ወይም ቸልተኛነት የሚያሳብቅ ስለሆነ ሌላ ሰው በፍጹም እንዲያየው የማይፈለግ ነው። የሳርካ ሴቶች ከእናቶቻቸው የሚወርሱት አንዱ የሴትነት ጥንቃቄ መገለጫ ይኸው የወር አበባን የመቆጣጠር ጉዳይ ነው። «ሃይድሽ ድጂል፣ ሱቅስነሽ ወዲ ቤሕሙ ሕላጅ።» ስትል ሙሉ በሙሉ በተመሰጠሩ ቃላት የምትገልጽላትም ከዚህ ማህበራዊ አነዋወር ለማምለጥ እንደሆነ ግልጽ ነው። ተናጋሪዋ ጓደኛዋ በማንም እንድትተኝባት ስለማትሻ ከለላ በመስጠት ከዚያ አደባባይ እንድትሄድ በምስጢራዊ መንገድ ትመክራታለች።

ይህም Shame (2000) እንደገለጹት፣ በምስጢራዊ ቋንቋ የቅርብ ግንኙነት ይካሄዳል። ፍቅርና ጥላቻ ይገለጣል። በምስጢራዊ ቋንቋ የጠለቀ የወዳጅነት ሀሳብ፣ እምነት፣ ፍላጎት ይነገራል። ሰዎች ስጋትና እምነታቸውን፣ ፍርሃትና ይሉኝታቸውን፣ አዎንታዊና አሉታዊ ጉዳዮቻቸውንና ምክንያቶቻቸውን፣ የሚፈልጉትንና የማይፈልጉትን፣ የሚያስደስታቸውንና ቅር የሚያሰኛቸውን ከማህበረሰቡ ሸንጎ መሸሸግ የፈለጉትን ጉዳዮች ሁሉ በምስጢር ለሚያምኗቸው ሰዎች ብቻ ያቀርባሉ። ይህም ለደህንነታቸው ዋስትና እንደሚሰጣቸው ስለሚያምኑ ነው ካሉት ጋር የሚዛመድ ነው።

የሰርግ አውድ ሌሎችን ማሸሚጠጫ፣ በሌሎች ላይ ሐሜት ማራመጃ አውድም ነው። በሌሎች ሰዎች ላይ የሚመለከቷቸውን እንከኖች /ባህርያት/ በምስጢራዊ ቋንቋ መነጋገሪያ ያደርጓቸዋል።

«ይቴዋን እንጃት! እሄን መሪሳ ትሸርበዋለች!»

«ባክሽ ተያት፣ ቤህሙዋ ወለም።»

ትርጉሙ፡-

«ተመልከቻት! ይህን ጠላ ትለጋዋለች!»

«ተያት ባክሽ፤ ቤትዋ ውስጥ አታገኝም፡፡»

.....

«ይቴው! እሄን በሶረ ኸርቶ ኸርቶ በህሊል አቃተተ፡፡»

«እዬው! ይሄን ስጋ አጭዶ አጭዶ መራመድ አልቻለም፡፡» ሲሉ ያሸጧቸዋል፡፡

«ይቴውን እንጅው፤ የቶካ ከብት መስሏል፡፡» ካሉም የወንድየውን ዝርግፍ ሆድ በምሳሌ ማሸጧቸው ነው፡፡ በአለፉ ወረዳ ቶካ ተብሎ በሚጠራው ቦታ የሚገኙ ላሞች ሆዳቸው ዝርግፍ ስለሆነ ከዚህ ጋር የሰውየውን ሆድ ማመሳሰላቸው ነው ሲሉ የቡድን አንድ ውይይት ተሳታፊዎቹ ገልጸዋል፡፡

4.1.5 ምስጢራዊ ቋንቋ በለቅሶ አውድ

በለቅሶ አውድም የሳርካ ሴቶች አንድ ላይ ሲገናኙ ሌላውን ሰው፤ ሐዘንተኛውንም ሊሆን ይችላል ከማማት ወደኋላ አይሉም፡፡ በሚታዘነው ያዝናሉ፡፡ ለአንዱ ወግነው ሌላውን ሲያጥላሉ፤ ሲተቹ፤ ሲወቅሱ ምስጢራዊ ቋንቋቸውን ከለላ አድርገው ይጠቀሙበታል፡፡

«ልባሾውን አጡሪኝ፤ ታዚያ ቤህሙ ልኸልድ ነው፡፡»

«የማን ቤህሙ ነው ታዚያ ያለው?»

«የ እገሊት (ስም ጠቅሰው) ቤህሙ ነዋ!»

«ምኗ እረቆደ?»

«ውጅዋ»

ትርጉሙ፡-

«ልብሱን ስጪኝ፤ ለቅሶ ቤት ልሄድ ነው፡፡»

«ማን ቤት ነው ለቅሶ ያለው?»

«የእገሊት (ስም ጠቅሰው) ቤት፡፡»

«ምን ሞቶባት ነው?»

«ልጅ»

.....

«ይቴው ኩሏል፤ ከታዚያው አልኸለድንም፡፡»

«እሱ ከለቅሶው ስላልሄድን አኩርፏል፡፡»

.....

«ይቴዋን አንጀሻት፤ ውጆዋ ረቆደባት፡፡»

«እሷን አየሻት፤ ልጇ ሞቶባት፡፡» (ልጇ የሞተባት)

.....

«ሻሁራ አሃደ ግዳራ ስለረቆዱ ሁሉም ሰው በካሚወል ኸለደ፡፡»

«አንድ እድሜ የጠገቡ ሸማግሌ ስለሞቱ ሁሉም ሰው በመኪና ሄደ፡፡ (ለሸማግሌው ቀብር መኪና መንጋጋቱን ሲያዳንቁ የተናገሩት ይመስላል፡፡)

.....

ልቅሶ ቤት በሚቀርበው የእዝን መስተንግዶም ላይ ያደረባቸው ስሜት ቢኖር በምስጢር ይነጋገሩበታል፡፡ ለምሳሌ፡-

«ዳቦውን አትሕረኝ፤ ኸርቧል፡፡»

«እንዴት?»

«ላግቷል፡፡»

ትርጉሙ፡-

«ዳቦውን አትብዩ፤ ተበላሽቷል፡፡»

«እንዴት?»

«ሻግቷል፡፡» ስትል ዳቦው መኮምጠጡን አለያም መሻገቱን ለሌላዋ የሳርካ ሴት በምስጢራዊ ቋንቋቸው ታስጠነቅቃታለች፡፡

የቡድን ውይይት ተሳታፊዎቹ እንደገለጹት፤ የሳርካ ሴቶች በሰርግም ሆነ በሐዘን አውዶች እርስበርስ ስራ ይሸፋፈናሉ፡፡ ሀዘንተኞችን በስርአት በተራ በማስተዛዘን ረገድ የሳርካ

ሴቶች ከወንዶቹ የበለጠ ኃላፊነት ያለባቸው ሲሆን ይህን ኃላፊነት መዘንጋትን ሴቶቹ እንደ ነውር ይቆጥሩታል። ስለሆነም ተራቸውን አይዘነጉም። አንዷ የሳርካ ሴት የማትቀርበት ገበያ ካለባት ሌላዋ የማስተዛዘን ወረፋዋን ትሸፍንላታለች። ይህን ሲያደርጉ ታዲያ እሷም በሌላ ጊዜ እንዲህ ያለ የማትቀርበት ጉዳይ ሲያጋጥማት ልትሸፍንላት እንደምትችል ባላቸው አርቆ የማስተዋልና የመተባበር እሳቤ እንጂ በዚያው አንድ የሀዘን አጋጣሚ ዛሬ ሳይመቻት ቀርቶ የማስተዛዘን ኃላፊነቱ የተሸፈነላት ሴት ነገ እንደ እዳ እንድትሸፍን ታሳቢ በማድረግ አይደለም። ይህ አጠቃላይ ከሆነ መግባባትና መተሳሰብ የሚመነጭ የእርስ በርስ መደጋገፍ በቋንቋው በተሻለ መግባባትና መቀራረብ በሚያሳዩ ሴቶች ዘንድ ስር ሰዶ የኖረ ልማድ ነው። ፍቅራቸውንና መደጋገፋቸውን ያሳያል። በምስጢራዊቋንቋው መግባባታቸው ደግሞ ለፍቅራቸውና መደጋገፋቸው ሁነኛ አበርክቶ አለው ይላሉ የቡድን ውይይት ተሳታፊዎቹ።

አንሻ ለጋስ (እድሜ 70) የአዲስ አለም ቀበሌ ነዋሪበ18/06/2010ዓ.ም. ለአጥኚዋ እንደገለጹት፤ ምንም እንኳ ሞት እርካሽ እንዳለመሆኑ መጠን በድፍን ሜጫ፤ በአቸፊር፤ በአለፋ፤ በጣቁሳ፤ በደንቢያ፤ በወገራ የሚኖረው ማህበረሰብ ሁላ ከልክ ያለፈ ሐዘን አክባሪ መሆኑ ቢታወቅም፤ በሳርካ ማህበረሰብ ዘንድ ታንድ ቤት ሐዘን በደረሰ ጊዜ ወንድ ሴቱ ልቅሶ አዋቂና በመሪር ሐዘን የተወጋውን ቤተሰብ በማስተዛዘን የታወቀ ነው። ጠላቱ እንኳ ቢሆን ጠላትነቱን ለማሰብ ጊዜ የለውም። ለቅሶ በገባበት ቤት ሆነው የሞቱ ወገኖቻቸውን እያነሱ ሁሉ ለቅሶውን ሲያደምቁትና በመስተንግዶ ሲያጅቡት ይሰነብታሉ። ታዲያ ከመስተንግዶው ጀርባ ሁልጊዜም የሳርካ ሴቶች አሉ። ያልተጣራ ወሬ ይነሳል። እረኛ በየሜዳው የሚያሟርተውን ሁሉ እየተቀባበለ ሌላው ሰው በመደበኛው አማርኛ ቋንቋ ማማት የተለመደ ቢሆንም ብልጦቹ የሳርካ ሴቶች ግን በምስጢራዊ ቋንቋቸው እዚያ የተቀመጠውን አዛኝና አስተዛዛኝ ሳይቀር አምተው ይጨርሱታል። የሚሉት በግልጽ ስለማይገባው ሳይሆን ሴቶቹ በምስጢራዊ ቋንቋቸው መነጋገራቸው በእጅጉ የተለመደ ስለሆነ ይህን ማንምሚክለክላቸው የለም ብለዋል። በዚህ መልኩ ለቅሶ ቤት አንዱ የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ መከሰቻ አውድ እንደሆነ እንረዳለን።

4.1.6 ሚስጥራዊ ቋንቋ በቡና ተርቲም አውድ

አንዲት የሳርካ ሴት እረፍት የምታገኘው ለባብሳ ተጋጊጣ የምትታየው ሰርግ፣ የጀሚኦ ፕሮግራም እና የቡና ተርቲም ሲኖርባት ነው። «የቡና ተርቲም» የሚባለው ለስሙ «ቡና» ተባለ እንጂ ሴቶቹ በየ15 ቀኑ ወይም በየወሩ በወረፋ ከቤት ቤት እየዞሩና እየተገናኙ እርስ በርስ የሚስተናገዱበት በዓል የሚመስል የመስተንግዶ ፕሮግራም ነው። የቡድን ውይይት ተሳታፊዎቹ እንደሚሉት፤ በዚህ ፕሮግራም ላይ ከ10 እስከ 15 የሚደርሱ ሴቶች ይታደማሉ። ዛሬ አንዷ ቤት ባህላዊ ምግብ፣ መሪሳ (የማያሰክር ባህላዊ መጠጥ)፣ በቅቤ የተፈላ ቡና ተዘጋጅቶ ከተስተናገዱ፤ በሚቀጥለው 15 ቀን ወይም በወሩ ሌላዋ ባለተራ ትሆናለች። በዚህ አይነት ዙሩ የመጀመሪያዋ ሴት ጋ የሚደርሰው ከ6 ወር እስከ አመት በሚፈጅ ጊዜ ውስጥ በመሆኑ ሳርካዎች ይህን መድረክ አብዝተው ይወዱታል። ይገባበዙበታል። ወዳጅነታቸውን ያጠናክሩበታል። ምስጢራዊ ቋንቋቸውን በሰፊው ይጠቀሙበታል። ዘመን ወለድ አዳዲስ ቃላት ካሉም በዚህ መድረክ ወደመዝገብ ቃላታቸው በማስገባት ልምምድ ያደርጉበታል። ሆሜትና ሽሙጥ በዚህ መድረክ አይጠፉም። የሚታማው ደግሞ በምስጢራዊ ቋንቋው እንጂ በንጹህ አማርኛ ቋንቋ ሆኖ አያውቅም በማለት የቡድን ውይይት ተሳታፊዎቹ ገልጸዋል።

ከዚህ እንደምንረዳው የቡና ተርቲም የተባለው የሳርካ ሴቶች ባህላዊ ስርአት በምልከታ ጭምር በአጥኚዋ በተቃኘው መሰረት ለምስጢራዊ ቋንቋቸው እንደመድረክ /አውድ/ የሚያገለግል ከመሆኑ ጋር ምስጢራዊ ቋንቋውን ለማበልጸግ ያለውን ፋይዳ ነው።

«ሙናፊት ደጅታለች፤ ሁላችሁም ሱቅሳን!»

«ለምን ሱቅ እንባልና?»

«ሙናፊት ወንፊት በያት፤ ኸበር ታደጃለች፤ ታጠራለች። ስለዚህ ሱቅ ነው።»

«እንደዛ በዪና! እሺ ሱቅ!»

ትርጉሙ:-

«የምንጠላት ሴት መጥታለችና ሁላችሁም ዝም በሉ!»

«ለምን ዝም እንላለን?»

ሴትየዋ ወንፊት ናት ነገር አትቋጥርም፤ ወሬ ታመጣለች፤ ትወስዳለች። ስለዚህ ዝም ነው!»

«እንደዛ ነው! እሺ ዝም እንበል።»

.....

«ዱበርቲዋ ከሰብ ጥላ ተጎብላ እንጂያት!»

«እመት ናቸው፤ ምንም አይከልሟትም።»

ትርጉሙ፡-

አገልጋይዋን ስራ ፈትታ ተኝታለች፤ ተመልክቻት!»

«አሳዳሪዋ ፈጣሪን የሚፈሩ ሴት ናቸው፤ ምንም አይናገሯትም።»

.....

«ሙሳፊርዋ ተጎብላለች።»

«ምን ገልፋ ነው?»

«ኸርኝ ገልፋ ይሆናል፤ በመሊሁ አጡሪያት።»

ትርጉሙ፡-

«ስደተኛዋ ተቀምጣለች።»

«ምን ፈልጋ ነው?»

«የሚበላ ፈልጋ ይሆናል፤ በዛ አድርገሽ ስጫት።»

የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ በአሽሙርና ሐሜት መነጋገሪያነቱ ሰፊ ጠቀሜታ አለው። ሞሚና አብዲ (እድሜ 73) የአዲስ አለም ቀበሌ ነዋሪ በ20/06/2010ዓ.ም. በተደረገላቸው ቃለመጠይቅ እንደተናገሩት፤ በምስጢራዊ ቋንቋ የሚገባቡት እንስቶች ከአንድ እናትና ከአንድ አባት ከተወለዱ የስጋ ዝምድና ካላቸው ልጆች ይበልጥ ይፋቀራሉ፤ ይበልጥ ይቀራረባሉ፤ ይከባበራሉም። ወተት ባንድ ብርጭቆ ተጋርተው ይጠጣሉ። አንዷ የመጠጠችውን ሎሚ ሌላዋ ትመጠዋለች። እርስ በርስ የሚገባቡት

ሌላውን ሰው ያማሉ፤ ያሸሙራሉ።። በምስጢራዊ ቋንቋ ሃሜት እየሸረከቱ ፈትል አብረው መፍተል፤ ስፊት አብረው መስፋት፤ ጎን ለጎን ተቀምጠው መነገድ፤ በቡና ተርቲም የወሬ ርእስ ማድረግ ልማዳቸው ነው ብለዋል።። በሳርካ ምስጢራዊ ቋንቋ የሚጠራጠሩትን ነገር መገላለጽ፤ መበሻሸቅ፤ በሌላው ድርጊት መሳለቅ የተለመደ ነው።። ደስታ ይሰጣቸዋል።። ያረገዘች ሴት ብለው የጠረጠሯትን፤

«አንጀሻት፤ ይቴዎ ጋሪዋ ንዟል።።»

«ለማን ነው የናዘችው?»

«እስካሁን አልተሾለም፤ ዝም ብላ ተጎብላለች።።»

«በዚህ ሰዓት የወጣ ቀን አቡናዋ አርቁዶ ነው የሚያጉራት።።»

ትርጉሙ፡-

አየሻት፤ እሷ ሆዴ ሞልቷል (ሳታረግዝ አትቀርም ማለቷ ነው) ።።

«ለማን ነው ያረገዘችው?»

«እስካሁን የታወቀ ነገር የለም፤ ዝም ብላ ተቀምጣለች።።»

«በግልጽ የወጣ ቀን አባቷ ገሎ ይቀብራታል።።»

.....

«ጠልሞ ሸርቢ።።» /ቡና ጠጪ/ እየተባባሉ በርከት ያሉ ማህበራዊ ጉዳዮችን፤ አሸሙሮችን፤ ሃሜቶችን ያወጋሉ ሲሉ ተወያዮቹ ይገልጻሉ።።

ይህም ቀጣይ በሆነ መንገድ የተወሰኑ የህብረተሰብ ክፍሎች (ወጣቶች፤ ሴቶች፤ በተወሰነ የስራ መስክ በአንድ ላይ የተሰለፉ ሰዎች፤ ወዘተ) በምስጢራዊ ቋንቋ የሚማረኩበት ሁኔታ የራሱ በሆኑ አነቃቂ ምክንያቶች የሚታገዝ ነው።። በተለየ መንገድ መግባባት፤ የተለዩ ሆኖ ወይም ደምቆ ለመታየት፤ ደስታ ስለሚሰጣቸው፤ እንደፋሽን ስለሚቆጥሩት፤ የራሳቸው በሆነ መንገድ ለመግባባት ያላቸው ፍላጎት ወይም የሚያስተላልፉት መልእክት ለአደጋ ሊያጋልጣቸው የሚችል በመሆኑ ለመሸሸግ የመሳሰሉት ምክንያቶች በዋናነት ይጠቀሳሉ ሲሉ Read (2013) ከገለጹት ጋር ተዛማጅነት ያለው ነው።።

4.1.7 ሚስጥራዊ ቋንቋ በሴቶች ጀሚአ አውድ

ሌላው የምስጢራዊ ቋንቋው መከሰቻ አውድ የሴቶች ጀሚአ ነው። «ጀሚአ» ሴቶቹ ጫት እየቃሙ የሚመራረቁበት ከእስልምና እምነት ጋር የተቆራኘ ከ5-6 የማይበልጡ ሴቶች የሚታደሙበት አውድ ነው። በጀሚአ ቦታ ጀላብያ ለብሰውና ንጹህ ሆነው ጫት እየቃሙ ምርቃት ማካሄድ የተለመደ ቢሆንም፤ በመድረኩ ምርቃት ብቻ አይካሄድም። ተቀናቃኝ የሚሉዎቸውን (በሳርካዎች ቋንቋ ሙናፊቶች የሚሏቸውን) የመርገም ልማድም አለ። ለምሳሌ በምልከታ ጭምር በአጥኚዎ በተቃኘው አንድ የሴቶች ጀሚአ ላይ እንዲህ የሚሉ እርግግናት ፊርድ ተደርገዋል /ተቀርጸዋል/።

«ግዳራ ግዳራው ይሕለድ።።»

ትርጉሙ፡- ትልቅ ትልቁ ይሙት። (እድሜ የጠገበው ብቻ ይሙት ማለታቸው ነው።)

«አላህ ያርቁዳት።።»

ትርጉሙ፡- ፈጣሪ ይግደላት።

«የለሐዲን ልባሽ አላህ ያልብሳት።።»

ትርጉሙ፡- የቀብር ከፊን ፈጣሪ ያልብሳት።

«የሕርጃ አቅማዳዎ ራይም ይሁን።።»

ትርጉሙ፡- የእህል ከረጢቷ ባዶ ይሁን።

«ጎባን ሁና ማጀት ትፈረሽ።።»

«አንዳዎ አይሟጥ»

ትርጉሙ፡- መከራዎ አይለቅ።

«አውገረዲ ኸፍሊስ ይሁንባት።።»

ትርጉሙ፡- ባሏ ነዝናዛ ይሁንባት። እያሉ «ሙናፊት» የሚሏትን /የሚጠሏትን/ ሴት የእርግግን ናዳ ያወርዱባታል።

ደጋግመው «ሽኩረ!» /አሜን!/ ሲሉ በሚጀምሩት ምርቃታቸው በኩል እንደተካሄደው ምልክታ ሴቶቹ በጀሚክቸው የሚከተሉትን የመሳሰሉ ምርቃቶች ያካሂዳሉ፡፡

«ግቢሽን አላህ ሐላሊ ያድርገው፡፡»

ትርጉሙ፡- ጋብቻሽን ፈጣሪ የተወደደ ያድርገው፡፡

«አውገረድሽ ወሰና ይሸብል፡፡»

ትርጉሙ፡- ባልሽን አስተዋይ ያርገው፡፡

«እንደ ጉንዶ ከሰፋ ሙሃባ ተጎበይ»

ትርጉሙ፡- እንደ ጉንዶ የሰፋ ፍቅር ይስጥሽ፡፡

ታዚያ ይራቅሽ፤

ትርጉሙ፡- ሀዘን ካንቺ ይራቅ፡፡

«የፉዳ ወሊይ ያርግሽ፡፡»

ትርጉሙ፡- የሀብት ዘመድ ያርግሽ፡፡ ወዘተ

እንዲህ እያሉ በምስጢራዊ ቋንቋቸው ምርቃት፣ እርግግን፣ ሐሜት፣ ሽሙጥ የመሳሰሉትን ያስተናግዳሉ፡፡ ከዚህ አንጻር ሲጤን ምስጢራዊ ቋንቋቸው ለሳርካዎች መልካም ምኞት የሚገላለጡበት፣ የሚጠሉትን የሚራገሙበት መድረካቸው፣ በአጠቃላይ ጥልቅ ማህበራዊ ስሜት ማስተናገጃቸው፣ መዝናኛቸው፣ መደሰቻቸው፣ መቀራረቢያቸው፣ ልዩ ሆነው መታያቸውና መከራሪያቸው ጭምር ነው፡፡

4.2 ሚስጥራዊ ቋንቋ የሚጠቀሙት በየትኛው እድሜ ላይ ያሉ ሴቶች ናቸው?

መዲና ኑር (እድሜ 52) የወረዳ አስተዳደር ሰራተኛ በ20/06/2010ዓ.ም. ቃለመጠይቅ የተደረገላቸው ሴት እንደገለጹት፣ ሳርክኛ (የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ) የሳርካ ሴቶች በመጀመሪያ ከእናቶቻቸው ጋር በቤት ውስጥ ቀስ በቀስ በመለማመድ ያጠኑታል፡፡ የሳርካ ሴቶች ይህን ምስጢራዊ ቋንቋ ከትምህርት ቤት አይማሩትም፡፡ የሚቀስሙበት ዋና ቦታ የእናቶቻቸው ጓዳ ነው፡፡ አንዲት እናት በሳርካ ልማድ ልጇን በምታውቀው ሁሉ ታንጻታለች፡፡ ሴት ልጅ ከአባቷ ልትወርስ የምትችለው ምናልባት መልኩን ብቻ ነው፡፡

በተረፈው በባህርይዎ እና በድርጊቷ የሳርካ ሴት ልጅ የእናቷ ቅጂ ነች። የሳርካ ልጃገረድ ለልጃገረድነት እድሜ ድርስ ስትሆን ማለትም ከ15 አመቷ ጀምሮእናቷን እየተከተለች በርካታ ልምዶችዋን ትወርሳለች። ሳርክኛን ከእናቷ በመማርና ከእናቷ ጋር በተለያዩ የጓዳ አውዶች በመለማመድ ቀስ እያለች ከሌሎች የሳርካ ልጃገረዶች ጋር በምስጢራዊ ቋንቋው መግባባት ትጀምራለች። በሳርክኛ ለመግባባት ብቁነቷን የምታረጋግጥላት እናቷ ራሷ እንጂ ሌላ ማንም አይደለም። እዚያኛውም ቤት፣ እዚያኛውም መንደር ልማዱ ተመሳሳይና ያው ነው። ከዚያ ቀጥሎ ሁለት ሶስት ልጃገረዶች አንድ ላይ በሚሆኑባቸው ወቅቶች ምስጢራዊ ቋንቋውን ማወቃቸውን ይፈታተሻሉ። ከሌላ ሳርካዊት ካልሆነች ሴት ጋር የሚገናኙበትና የሚግባቡበት ግን በመደበኛው የአማርኛ ቋንቋ ነው። ስለዚህ እኔ እስከማውቀው ድረስ የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋውን የሚለምዱት ከ15 አመት እድሜያቸው ጀምሮ ነው። ድሮ እኛ ስንለምደው ትምህርት ስላልነበረን በአፍ ብቻ ተቀብለን ምስጢራዊ ቋንቋውን መልመዱ ይከብደን ስለነበር በአብዛኛው በጣም ምስጢር የምንላቸውን ጉዳዮቻችን የሚሸፍኑልንን ምስጢራዊ ቃላት ያህል ነበር አነብንበን የምንይዘው። ዛሬ ልጃገረዶቹ ትምህርት ቤት ስለሚውሉ ምስጢራዊ ቋንቋው ለኔ ለራሴ ምስጢር እስከሚሆንብኝ ድረስ ያንበለብሉታል፤ በጣም በተሻለ ሁኔታ ይጠቀሙበታልብለዋል።

ከዚህ እንደምንረዳው ከአንጋፋዎቹ የሳርካ ምስጢራዊ ቋንቋ ተናጋሪ ሴቶች ይልቅ በአሁኑ ወቅት የሚገኙት የሳርካ ልጃገረዶች ምስጢራዊ ቋንቋውን በተሻለ አቀላጥፈው የሚናገሩ መሆናቸውን ብቻ አይደለም። ከዘመኑ እድገት ጋር አዳዲስ ምስጢራዊ ቃላትን እያበጁ ፍላጎቶቻቸውን እንዲያነግቡላቸው ማድረግ መቻላቸውን ጭምር ነው። ይህ በቋንቋ (መደበኛም ሆነ ኢ-መደበኛ) እድገት ውስጥ የሚታይ ክስተት ነው። ቃለመጠይቅ የተደረገላቸው ወይዘሮ፤ «ዛሬ ልጃገረዶቹ ትምህርት ቤት ስለሚውሉ ምስጢራዊ ቋንቋው ለኔ ለራሴ ምስጢር እስከሚሆንብኝ ድረስ ያንበለብሉታል» ያሉትም ይህንኑ ምስጢራዊ ቋንቋው የደረሰበትን የብልጽግና ደረጃ የሚጠቁም ነው።

ነቢያት ሸኩር (እድሜ 18፣ የ8ኛ ክፍል ተማሪ)፣ አልጋነሽ ተሰማ (እድሜ 19) የአራዳ ቀበሌ ነዋሪ የሆኑ በ22/06/2010 በቃለመጠይቅ ተሳታፊ የተደረጉ የሳርካ ልጃገረዶች ስለተለዩ ምስጢራዊ ቃላት አዳዲስ ጭመራዎች እንደገለጹት፤ ለምሳሌ፡-

«ተጠውሬያለሁ» ----- ተወጥሬያለሁ

«ትጥሚያለሽ?» ----- ትመጫለሽ?

«ቀትሯል» ----- ቀርቷል

«የመጀረችው» ----- የጀመረችው

«ያጣዋሻል» ----- ያዋጣሻል

«ጨሰው» ----- ሰጨው

«ተከልችሚያለሁ» ----- ተመልክቼያለሁ

«ምነው ከትፎሻል?» ----- ምነው ከፍቶሻል? ወዘተ

ለማለት የአማርኛ ቋንቋ ቃላትን ፊደላት ቦታ በመቀያየር እንደሚጠቀሙ እና በዚህም ከእናቶቻቸው በወረሱት ምስጢራዊ ቋንቋ ላይ የራሳቸውን ጭመራዎች በማድረግ እንደሚገቡና መልእክት እንደሚለዋወጡ አስረድታለች። የቃለመጠይቁ ተሳታፊ ከሆነችው የ8ኛ ክፍል ተማሪ የሳርካ ልጃገረድ ካቀረበቻቸው ወደ ሳርካ ምስጢራዊ ቋንቋ የተጨመሩት አዳዲስ ምስጢራዊ ቃላት ምሳሌዎች እንደምንረዳው፤ ልጃገረዶቹ ሃሳቦቻቸውን በተሳለጠ መንገድ የሚሸከሙላቸው አዳዲስ ቃላት እየፈበረኩ ወደምስጢራዊ ቋንቋቸው መዝገብ ቃላት ማስገባታቸውን የሚያሳይ ነው። እየቆየ ሲሄድ እንዲህ ያሉ ቀለል ባለ ስልት የሚፈጠሩ ነገር ግን ንግግርን ለመመስጠር የሚያገለግሉ ቃላትና ሌሎችም ወደፊት ሊጨመሩ የሚችሉ ቃላት በነባሮቹ /አሮጌዎቹ/ የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ ቃላት ላይ ተዳምረው የምስጢራዊ ቋንቋውን የአግባቢነት ብርታት ከፍ እንደሚያደርጉት ማሰብ ይቻላል።

እታገኝ ሀሰን (እድሜ 50) ከባህል ቢሮ የመጡ በ17/06/2010ዓ.ም. በተደረገ ቃለመጠይቅ በተመሳሳይ መልኩ እንደገለጹት፤ የሳርካ ሴቶች ከልጃገረዶቹ አንስቶ እስከ ኅልማሶቹ 50 አመት የሞላቸው ሁሉ አዳዲስ ቃላትና ምስጢራዊ አገላለጾችን በስፋት ይጠቀማሉ። በአካባቢው ከሚኖሩ የህብረተሰብ ክፍሎች የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋን በመጠቀም በጣም የታወቁ ናቸው። የሳርካ ሴቶች በተለያዩ ማህበራዊ አጋጣሚዎችና ሁኔታዎች ውስጥ የሚጠቀሙበት ቋንቋ ሴቶቹ ምስጢር ማድረግ የፈለጉቸውን ጉዳዮቻቸውን በማስጠበቅ ረገድ ሰፊ ድርሻ አለው። አብዛኛውን ጊዜ የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ ለመግባቢያነት የሚጠቀሙላቸው ቃላት ሚስጥርን ለመጠበቅ ቢያገለግሉም ከዚህ

በተጨማሪ ለቡድናቸው ከፍተኛ ያለ ግምት ለመስጠት፣ ከሌሎች ማህበራዊ ክፍሎች ለመለየት፣ ንግግርን ሞቅ ደመቅ ለመድረግ፣ ወዳጅነትን ለማጠናከርና አብሮነትን ለመሳየት ይጠቅማቸዋል። ይህም ለቡድኑ አባላት አንድነትን በማንጸባረቅ ግልጋሎት ይሰጣቸዋል፣ ያዝናናቸዋል፣ ስነልቦናዊ እፎይታን ያስገኛላቸዋል ብለዋል። አክለውም፣ የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ መጠቀማቸው በህብረተሰቡ ውስጥ ባለው ባህልና ወግ መሰረት እንደነውር የሚቆጠሩ አባባሎችን ወይም ድርጊቶችን በቀጥታ ከመጥራት ወይም ከማለት ይልቅ የእነሱ ቡድን አባላት ያልሆነ ሰው በማያውቀው መልኩ ለየት ያሉ ቃላትን በመጠቀም በነፃነት ይግባባሉ። ይሁንና ሴቶቹ እያረጁ ሲሄዱ የሚያውቁትን ምስጢራዊ ቋንቋ ተወት እያደረጉት በመደበኛው መንገድ ወደመግባባቱ ያዘነብላሉ ብለዋል።

Read (2013) እንደሚሉት፣ የተወሰኑ የህብረተሰብ ክፍሎች (ወጣቶች፣ ሴቶች፣ በተወሰነ የስራ መስክ በአንድ ላይ የተሰለፉ ሰዎች፣ ወዘተ) በምስጢራዊ ቋንቋ የሚማረኩበት ሁኔታ የራሱ በሆኑ አነቃቂ ምክንያቶች የሚታገዝ ነው። በተለየ መንገድ መግባባት፣ የተለዩ ሆኖ ወይም ደምቆ ለመታየት፣ ደስታ ስለሚሰጣቸው፣ እንደፋሽን ስለሚቆጥሩት፣ የራሳቸው በሆነ መንገድ ለመግባባት ያላቸው ፍላጎት ወይም የሚያስተላልፉት መልእክት ለአደጋ ሊያጋልጣቸው የሚችል በመሆኑ ለመሸጎግ የመሳሰሉት ምክንያቶች በዋናነት ይጠቀሳሉ።

4.3 ሚስጥራዊ ቋንቋን መጠቀም በሳርካ ሴቶች ዘንድ ያለው ማህበራዊና ስነልቦናዊ ፋይዳ

የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ ጉልህ በሆነ መንገድ ለተጠቃሚዎቹ የሚያበረክተው ማህበራዊና ስነልቦናዊ ፋይዳዎች አሉት። ቋንቋ በአንድ ህብረተሰብ መግባቢያነቱ ከሚያበረክተው ጠቀሜታ ባሻገር ሚስጥራዊ በሆነ መልኩ የሚነገረው ይህ የሳርካ ሴቶች ቋንቋ ውሱን ቡድናዊነት ጎልቶ የሚታይበት ነው። ሌሎች ሳርካዊ ያልሆኑ እንስቶችና ወንዶች ይህን የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ ሊረዱት አይችሉም። በሚስጢራዊ ቋንቋው ተግባራት እንደተካሄደ የሚገልጹ ማስረጃዎችን ስለማይተው፣ ሌሎች ሶስተኛ ወገኖች ሊመረምሩትና በቀላሉ ሊደርሱበት አይችሉም። ይህም በመሆኑ ለተናጋሪዎቹ የሚከተሉትን ማህበራዊና ስነልቦናዊ ጠቀሜታዎች ያስገኛል።

- ተናጋሪዎቹ ሴቶች ገመና የሚሉዋቸውን ጉዳዮቻቸውን ለመሸፈን ይጠቀሙበታል።
- እርስ በርሳቸው ከሌሎች በበለጠ ወይም በተሻለ ሁኔታ መግባባትና መቀራረብ፣ መተሳሰብና መረዳዳትን ያራምዱበታል።

- ማህበራዊ ግንኙነቶቻቸውን በገበያ፣ በቡና ተርቲም፣ በሴቶች ጀሚኦ፣ ወዘተ ለማጠናከር ይረዳቸዋል።
- በገበያ ተፎካካሪ ለመሆን፣ በተሻለ ዋጋ ለመግዛትና አትርፎ ለመሸጥ ይረዳቸዋል።
- በዙሪያቸው በሚገኙት ማህበራዊ ጉዳዮች ዙሪያ ድብቅ በሆነ መንገድ ሀሳባቸውን ከሌሎች ለመሸጥ፣ በድብቅ ለመግባባት፣ ከሚገኙት ጥቃቶች ራሳቸውን ለመከላከል፣ ወቀሳ ለመሰንዘር፣ ለመቃወምና ሌሎችን ለመተቸት ይጠቀሙበታል።
- ከማህበራዊ ሽንገላቸው መሸጥ የሚፈልጓቸውን ጉዳዮች ይመሰጥሩበታል።
- አቻዎቻቸውን ሊገኙት ከሚችሉ እንከኖች ለማስጠንቀቅ ይጠቀሙበታል።
- ሌሎች ሰዎች በማይገባቸው መንገድ በምስጢራዊ ቋንቋው መግባባታቸውን እንደ መድመቂያቸው፣ ልዩ ሆነው መታያቸው፣ መዝናኛቸውና መደሰቻቸው በመቁጠር የስነልቦና እርካታ ይቀዳጁበታል።

4.4 በሚስጥራዊ ቋንቋ የሚግባቡት በተለመዱትና በመደበኛ መንገድ ሀብረተሰቡ በሚግባባቸው የአማርኛ ቋንቋ መዋቅሮች ላይ ምን አይነት ለውጦችን /ስልቶችን/ በመፍጠር ነው? (የአፈጣጠር ስርአታቸው ምን ይመስላል?)

ሻሽ ወሰን (እድሜ 45) የሴቶች ጉዳይ ቢሮ ኃላፊ በ19/06/2010ዓ.ም. በተደረገ ቃለመጠይቅ እንደገለጹት፣ የሳርካ ሴቶች ቋንቋ ራሱን ችሎ የማይነገር፣ በመደበኛ ፅሁፍ ስር የማይውል፣ በመደበኛው የአማርኛ ቋንቋ ላይ ጥገኛ በመሆን ጣልቃ እየገባ የሚነገር የሳርካ እንስቶች ልዩ ቋንቋ ነው። ራሱን የቻለ አገባብና ሰዎስው የሌለው ሲሆን ቃላቶች በአማርኛ ቋንቋ ላይ ብቻ ተገድበው የሚገኙ አይደለም። በርካታ ቃላትን በአካባቢው ከሚገኙ የተለያዩ ቋንቋዎች ተወሶ የፍች ለውጥ በማድረግ ለምስጢራዊ ቋንቋው ተጠቃሚ እንስቶች የተለያዩ አገልግሎቶችን የሚሰጥ ነው። በሀብረተሰቡ ውስጥ ያሉትን የተወሰኑ ማህበራዊ ክፍሎችን የሚያገናኝ፣ ለሁሉም የአማራ ሴቶች የጋራ መግባቢያነት ያልበቃ፣ ቃላትን በመለወጥና በመዋስ የተመሰረተ፣ በፁሁፍ ያለዋለ፣ የሚስጥር መልእክት ማስተላለፊያና መግባቢያ ነው ብለዋል።

አጥኚዎ ካሰባሰቡቻቸው መረጃዎች እንደተገነዘቡት፣ የሚጠቀሙባቸው አረፍተነገሮች የአማርኛ ቃላትና የአማርኛን አገባብ መሰረት አድርገው የቀረቡ ቢሆኑም በእያንዳንዱ

አረፍተነገር አመሰራረት ውስጥ የሌላ ቋንቋ ቃላት ድብለቃ ጎልቶ የሚታይባቸው ናቸው። አሰካካቸውና በመስክ ምልክታ ዌምር እንዳረጋገጠችው፤ የአነጋገር ቅላጼያቸው የአማርኛ ተጽእኖ የሚታይበት ቢሆንም ማንኛውም እንግዳ ሰው በቀላሉ ሊረዳቸው አይችልም። ለምሳሌ፡-

«ሰንት አሸራ ላጢሐው?» /ሰንት ብር ልስጠው?/

«አርባ አሸራ አጢሐው።» /አራት ባውንድ (40 ብር) ስጪው።

ከእነዚህ አረፍተነገሮች እንደምንመለከተው፤ አረፍተነገሮቹ በባእድ ቃላት ተመስርተው የቀረቡ ናቸው። «ላጢሐው» የሚለው የምስጢራዊው ቋንቋ ቃል «ልስጠው»፤ «አጢሐው» የሚለው የምስጢራዊው ቋንቋ ቃል «ስጪው» የሚሉትን የአማርኛ ቋንቋ ቃል ወክለዋል። በቃላት ደረጃ የምስጢራዊ ቃላቱ ግሶች ምንም እንኳ ከባእድ ቋንቋ ቃላት የተወረሱ መሆናቸው ቢታይም፤ የቃላቱ ቅርጽ ተቀራራቢነት /ተመሳሳይነት/ ጎልቶ የሚታይባቸውናቸው። በአረፍተ ነገር ምስረታም ከአማርኛ ቋንቋ ቃላት ጋር ተዳቅሎ መቅረብ ጎልቶ የሚታይባቸው አረፍተነገሮችን እናገኛለን።

«ዱበርቲዋ ከሰብ ጥላ ተጎብላ እንጂያት!»

/የሴት ተጣሪዋ ስራ ፈትታ ተቀምጣ እያት!/

የሚለውን አረፍተ ነገር ወስደን ብንመለከት፤ ሴቶቹ በምስጢራዊ ቋንቋቸው ውስጥ መመስጠር የፈለጉትን ጉዳይ ቃል በቃል በሌላ ባእድ ቃል ተክተው ሲጠቀሙበት እናጤናለን። «ዱበርቲዋ» የሚለው የምስጢራዊው ቋንቋ ቃል በአማርኛ ቋንቋ የሴት ተጣሪዋ የሚል ስማዊ ትርጓሜ ወክሏል። «ከሰብ» የሚለው የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊው ቋንቋ ቃል «ሥራ» ለሚለው የአማርኛ ቋንቋ ቃል አቻ ፍቺ ሰጥተውታል። «ተጎብላ» የሚለው የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊው ቋንቋ ቃል «ተቀምጣ» ለሚለው የአማርኛ ቋንቋ ቃል አቻ ፍቺ አለው። በ«ተጎብላ»ና «ተቀምጣ» መካከል ትይዩ የሆነ የቃል አመሰራረት ዝምድና እንዳለ እናጤናለን። «እንጂያት» የሚለው የምስጢራዊቋንቋ ቃል ምናልባትም ከአማርኛው «እያት» የተወሰደና ንግግርን ለመመስጠር ሲባል «እ[ንጂ]ያት» [ን] እና [ጂ] የመሃል ቅጥያዎች ተጨምረው ሳርካዎቹ «ተመልከቺያት» ለማለት ተጠቅመውበታል። እንዲህ ያሉ በቃላት ውስጥ የመሃል ቅጥያ በማስገባት የተመሰጠሩ ግሦች አይብዙ እንጂ በምስጢራዊ ቋንቋው ቃላት ውስጥ ተዘርተው ይገኛሉ። ለምሳሌ «ሐላጅ» የሚለው የምስጢራዊ ቋንቋው

ግሥ «ሐጅ» በሚለው የአማርኛው መደበኛ ግሥ ላይ [ሳ] የመሃል ቅጥያ ሆኖ ተጨምሮ ንግግርን ለመመስጠር ረድታለች። «ቸወለ» የሚለው የምስጢራዊ ቋንቋው ግሥ «ቻለ» በሚለው የአማርኛ መደበኛ ቃል ላይ [ወ] የመሃል ቅጥያ ሆኖ ተጨምራለች። «ማንጀት» የሚለው የሳርካ ምስጢራዊቋንቋ ቃል «ማየት» ከሚለው የአማርኛ ቋንቋ ቃል የተወሰደ ሲሆን [የ] የአማርኛው ቃል የመሃል ቅጥያ በ[ንጀ] ተተክታ ምስጢራዊ አገልግሎት እንደሰጠች እናያለን። የአማርኛውን ቃል የመጀመሪያ ፊደል በመለወጥ ደግሞ ለምሳሌ፡- «ጨገደ» /ነገደ/፣ «ናዘ» /ያዘ/ የመሳሰሉ ለውጦችን በመጠቀም ንግግርን ለመመስጠር እንደተጠቀሙ ለማየት ተችሏል። በስም ደረጃም በአማርኛ ቋንቋ መደበኛ ቃላት የዳር ቅጥያ በማስገባት ንግግርን ለመመስጠር የረዱ ለምሳሌ እንደ «አቡና» /አባት/፣ «እንኑ» /እናት/፣ «ቤሀሙ» /ቤት/፣ «ለሚ» /ላም/፣ «ታጁ» /ጥጁ/፣ የመሳሰሉ ቃላት አሉ። በቅጽል ረገድ፣ «ቀንጭት» /ቀጭን/፣ «ወፍራት» /ወፍራም/፣ «ይሌ» /ይሄ/ የመሳሰሉ ለውጦች የሳርካ እንስቶች ንግግርን ለመመስጠር የሚያካሂዷቸው ለውጦች እንደሆኑ ጥናቱ ተመልክቷል።

የምስጢራዊው ቋንቋው አረፍተነገሮች ከአማርኛ ቋንቋ አቻዊ ፍቻቸው ጋር በአገባብ ደረጃም በአብዛኛው ተመሳሳይነት ጎልቶ ይታይባቸዋል።

«ሃይድሽ ድጂል፣ ሱቅስነሽ ወደ ቤሕሙ ሕላጅ።»

/የወር አበባሽ መጥቷል፣ ዝም ብለሽ ወደቤትሽ ሂጂ።/

የሚለውን አረፍተነገር ስንመረምር የምስጢራዊ ቋንቋው ቃላት ሙሉ በሙሉ ልውጤነት እናገኛባቸዋለን። እያንዳንዱ የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ ቃል የአማርኛ ቋንቋ ምትክ ተደርጎለትም ንግግርን ለመመስጠር አስችሏል። ከዚህ የምንረዳውም ምስጢራዊ ቋንቋው በብዙ ጉዳዮች በአማርኛ ቋንቋ ንግግር ውስጥ ላሉ ቃላት ከተለያዩ አማርኛ ካልሆኑ ቋንቋዎች የተለያዩ ቃላትን በምትክነት በመዋስ እና በአማርኛ ቋንቋ የሚታወቁ ቃላትን አልፎ አልፎ ለምስጢራዊ ቋንቋው አመቺ አድርጎ ቅጥያዎች በመፍጠርና በመለወጥ ንግግርን ለመመስጠር እንደሚጠቀሙበት ነው።

በሌላ በኩል ደግሞ፣ በተለይ ትምህርት የቀሰሙት የሳርካ ልጃገረዶች ነባሩን የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ አገልግሎት ሳይለቁ ለእነሱ ፍላጎቶች በሚረዳ መልኩ የአማርኛ ቋንቋ ግሶችን አመሰራረት በማዛባት ለምስጢራዊ ጉዳይ መገልገያ ማድረጋቸው እየተስተዋለ ነው። ይህም ከእናቶቻቸው በተቀበሉት የምስጢራዊ ቋንቋ መዝገብ ቃላት የራሳቸውን

አዳዲስ ፍጡር ቃላት በመጨመር ሃሳብና ፍላጎታቸውን በምስጢራዊ መንገድ ለመግለጽ እየረዳቸው እንደሆነ ማሳያ ነው። ለምሳሌ፦

«የመጀረቻው» ----- የጀመረችው

«ያጣጣሻል» ----- ያጣጣሻል

«ተከልችሚያለሁ» ----- ተመልክቼያለሁ

«ከትፎሻል» ----- ከፍቶሻል

የመሳሰሉት አበዋዊ በሆነው የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ ውስጥ አስቀድሞ ያልነበሩና የአዲሱ ትውልድ አባል በሆኑ የሳርካ ልጃገረዶች እየተጨመሩ ያሉ መሆናቸውን ጥናቱ ተመልክቷል።

የሳርካ ሴቶች በእለት ተእለት በሚያደርጓቸው ማህበራዊ እንቅስቃሴዎች የተለያዩ ቃላትን ይፈጥራሉ። እነዚህ የማህበረሰቡ ወገኖች የመደበኛውን ቋንቋ ቃላት ወደ ተለያዩ መልኮች በመለወጥ በአካባቢያቸው ከሚያገኙባቸው ቋንቋዎች በመዋስ፣ እንዲሁም አዳዲስ ቃላትን በመፍጠር የራሳቸውን መግባቢያ ይመሰርታሉ። አንዳንድ ጊዜ የመደበኛውን ቋንቋ ቃላት እንዳለ በመውሰድ ሌላ ትርጉም እንዲይዝ ያደርጉታል። የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቃላት አፈጣጠር የቃላቱ መገኛ ስርወ-ቃል ወደ ተለያዩ መልኮች የተቀየሩ፣ የመደበኛ ቋንቋ ቃላት ወይም ደግሞ ከሌሎች ቋንቋዎች በውስት የተገኙ ናቸው። አንዳንድ ጊዜ የመደበኛውን ቋንቋ ቃላት እንዳለ በመውሰድና ትርጉማቸውን በመቀየር የራሳቸውን የሆነ ለየት ያለ ትርጉም እንዲይዙ ያደርጓቸዋል። የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋቃላት በብዛት በመለወጥ የተገኙ ናቸው። ሌላው በዙሪያቸው ከሚገኙ የተለያዩ ቋንቋዎች አጫጭር አመችና ሃሳብን በትክክል የሚገልፁ ቃላትን ይወስዳሉ ሲሉ ከሴቶች ጉዳይ ቢሮ የመጡ ቃለመጠይቅ ሰጪ ገልጸዋል።

ከራሴ የምስጢራዊ ቋንቋው ተሳትፎና ልምድ ብንሳ የሚሉት በባህል ቢሮ በኩል ተጠቁመው የቀረቡ ቃለመጠይቅ ሰጪ እንዳስረዱት፣ ለምሳሌ፦ «ፉዳ» የአረብኛ ቃል ነው። ትርጉሙም «ገንዘብ» ማለት ነው። «ሞሪድ» የተሰኘው የሳርካዎች ምስጢራዊ ቋንቋ ቃል «አገልጋይ» ማለት ሲሆን ስርወ ቃሉ «ሙዋላድ» ከተሰኘው የአረብኛ ቃል የመጣ ነው። «ፈቂር» በአረብኛም በሳርካ ምስጢራዊ ቋንቋም ትርጉሙ አንድ ነው፤ «ድሃ» ማለት ነው። «ከስብ» በአረብኛም በሳርካ ምስጢራዊ ቋንቋም ተመሳሳይ ትርጉም አለው፤ «ሥራ» ማለት ነው። «ረቆድ» የሚለው የሳርካ ምስጢራዊ ቋንቋ ቃል «አረቁድ» ከተባለ የአረብኛ

ቃል የተወሰደ ሲሆን ትርጉሙ «ሞተ» ማለት ነው። በሌላም በኩል፤ «ሰቻ» የአደሪኛ ቃል ሲሆን «ሰቻ» በሳርካ ምስጢራዊ ቋንቋ «ጠጣ» ማለት ነው። «ደጃ» የአደሪኛ ቃል፤ «ደጃ» በሳርካ ምስጢራዊ ቋንቋ «መጣ» የሚል ትርጉም አለው። «ተጌበል» የሚለው የአደሪኛ ቃል ወደ «ተጎበል» የሳርካ ምስጢራዊ ቋንቋ ቃል ተለውጦ «ተቀመጥ» ለማለት ጥቅም ላይ ይውላል። «ዌጅ» የሚለው የአደሪኛ ቃል በሳርካኛ «ውጅ» ተብሎ «ልጅ» የሚለውን ትርጉም ይሰጣል። ከአርጎብኛ የተወሰዱ ቃላትም አሉ። ለምሳሌ «ሕንጃ» የሚለው ቃል የአርጎብኛ ቋንቋ መሰረት ያለው ሲሆን፤ «አንጀ» ደግሞ በሳርካ ምስጢራዊ ቋንቋ «አዩ» ማለት እንደሆነ የባህል ቢሮዋ የቃለ መጠይቅ ተሳታፊ አብራርተዋል።

የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ በመደበኛው የአማርኛ ቋንቋ ላይ የተመሰረተ ነው። ይሁን እንጂ በቃላት ደረጃ ሲጤኑ በርካታ ምስጢራዊ ቃላት ጥንት በሚባለው ዘመን ከአረብ ባሎች ጋር በጋብቻ በተጎዳኙ ቅድመ አያቶች የተገኙና በአፍ ብቻ ተጠብቀው ከሳርካ እናቶች ወደ ሴት ልጆቻቸው እየተሸጋገሩ /እየተላለፉ/ እዚህ ዘመን በመድረስ የሳርካ ሴቶች ምስጢር የሚሏቸውን ልዩ ልዩ ጉዳዮቻቸውን ለመመስጠር ሰፊ ማህበራዊ አገልግሎት በመስጠት ላይ የሚገኙ አረባዊ ቃላት የምስጢራዊ ቋንቋው መሰረት ናቸው ለማለት ይቻላል። ለምሳሌ፡-

ከአረብኛ የተወሰዱ

አረብኛ	ሳርካኛ	አማርኛ
ከላማ	ተካለመ	ተናገረ
ኡማ	እመት	ሙስሊም
ታማሽ	ተመሽ	ሄደ
ኸፋ	ኮፈ	ፈራ(ደጎገጠ)
ፋዳ	ፋዳ	ገንዘብ
ሙዋላድ	ሞሪድ	አገልጋይ
ሸረብ	ሸረብ	ጠጣ
አረቁድ	ረቆደ	ሞተ
ከሱብ	ከሱብ	ስራ
ፈቂር	ፈቂር	ድሀ

ሀቅ	ሀቁ	እኔ
ሀቁ	ሀቁ	እሱ

ከፍሲል ከቀረቡት በጣም በጥቂቱ ከተወሰዱት ምሳሌዎች እንደምንመለከተው የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ የአረብኛ ቃላት በሰዋሰው ደረጃ ሲጤኑ ግስ፣ ስም፣ ቅጽል እና ተውላጠ ስም የሚገኙባቸው ናቸው። ከፍ ሲል በቀረበው ማስረጃ በገሃድ እንደምንመለከተው የሳርካ ሴቶች አንዳንዶቹን የአረብኛ ቋንቋ ቃላት ለአጠራር እንዲመቻቸው (አንደበታቸውን እንዳይጎትታቸው ይመስላል) በቃላቱ ላይ መጠነኛ ለውጥ አድርገውባቸዋል። አንዳንዶቹን ቃላት ግን በአረብኛ ያላቸውን አጠራር ሳይለቁ ተጠቅመው ለምስጢራዊ መግባቢያነት አውለዋቸዋል።

በሌላም በኩል፣ ምንም እንኳ አረባዊ ቃላት በሳርካ ምስጢራዊ ቋንቋ መዝገበ ቃላት የሚበልጠውን እጅ ቢይዙም፣ በቋንቋ የመዋዋስ ባህሪ ምክንያት ከሌሎች የሐገራችን ቋንቋዎች የተወሰዱ ቃላትም ብዙ ናቸው። ከአደሪኛና አርጎብኛ ለምሳሌ የሚከተሉትን ውሳኔዎች ማየት ይቻላል።

<u>አደሪኛ</u>	<u>ሳርካኛ</u>	<u>አማርኛ</u>
ሰቻ	ሰቸ	ጠጣ
ደጃ	ደጅ	መጣ
ተጌበለ	ተጎበለ	ተቀመጠ
ሮጃ	አሆረጅ	ሰረቀ
በሰር	በሰር	ስጋ
ዊጅ	ውጅ	ልጅ
ልባሻ	ልባሽ	ልብስ
<u>አርጎብኛ</u>	<u>ሳርካኛ</u>	<u>አማርኛ</u>
ሀንጃ	አንጅ	አየ
<u>ሳርካኛ</u>	<u>አማርኛ</u>	
ጨገደ	ነገደ	

ይሌ	ይሄ
ናዘ	ያዘ
ኸለደ	ሄደ
ቸወለ	ቻለ
አመና	እናት
አቡና	አባት
ለሚ	ላም
ታጁ	ጥጁ ለምሳሌ ያህል የተጠቀሱ ናቸው።

ለማጠቃለል፤ የሳርካ ሴቶች ሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ከመግባቢያነቱ አንጻር ሰፊ አስተዋጽኦ ያለው ነው። እነዚህ የማህበረሰብ አባላት በመደበኛው የአማርኛ ቋንቋ የሚያደርጓቸው ለውጦች ብቻ ሳይሆኑ ምስጢራዊ ቋንቋውን የሚጠቀሙባቸው ልዩ ልዩ አውዶች፣ ምስጢራዊ ቋንቋውን ለመጠቀም አነሳሽ የሆኑባቸው ልዩ ልዩ ምክንያቶች፣ የምስጢራዊ ቋንቋቸው ልምድ ዳራ የሆኑ ሰበቦች፣ ምስጢራዊ ቋንቋውን ሲጠቀሙ የሚያካሂዷቸው ቃላዊና አረፍተነገራዊ ለውጦች ሁሉ ትኩረት የሚስቡ ናቸው።

የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ ለምስጢራዊ ቋንቋ ዕድገት የማይናቅ አስተዋፅኦ አለው። ከጥንት ጀምሮ በየጊዜው ከተፈጠሩት የተለያዩ ቃላት አንዳንዶቹ ሊጠፉ ቢችሉም ብዙ ጊዜ ቆይተውና ቋሚ ሆነው ለመደበኛ ቋንቋ እንደ ግብአት ሆነው እስከዛሬ ድረስ ለሳርካ እንስቶች በሰፊው ምስጢራዊ ጠቀሜታ በመቸር ላይ ያሉ ቃላት አሏቸው። በመሆኑም የቋንቋውን ቃላት ክምችት ሊያበዙ ይችላሉ። አንድ ቋንቋ ዕድገትና ዘመናዊነት እንዲኖረው ከሚያደርጉት አንዱና ዋናው ደግሞ የሚኖረው ቃላት ብዛትና በተለዋዋጭ አውዶች የሚያበረክተው አገልግሎታዊ ድርሻ ነው። ለምሳሌ አማርኛን ብንወስድ ዛሬ ብዙ ቃላት የራሱ ያልሆኑ ነገር ግን ከጊዜ ብዛት የተነሳ ባዕድ መሆናቸው እየተረሳ ቋሚ ሆነው አገልግሎት የሚሰጡ ቃላት አሉት። ለምሳሌ፡- ሸሚዝ፣ ሬድዮ፣ አለንጋ፣ ሰንጋ፣ ወዘተ አማርኛ ያልነበሩ ነገር ግን እንደአማርኛ ቃላት ተቆጥረው አገልግሎት እየሰጡ ያሉ ናቸው። የአንድ ቋንቋ ህልውና በይበልጥ የሚደራጀውና ራሱን ችሎ ሊቆም የሚችለው ባሉት ቃላት ጥርቅምና በተናጋሪዎቹ ዘንድ በሚያሳድረው ፍላጎት ነው። ይህም በመሆኑ የቋንቋው መደበኛ ቃላት ከሌላ ቋንቋ ቃላት

ጋር እየተዳቀሉ፣ የአማርኛውን ቃሎች ቅጥያና ፈር በመለዋወጥ በተለያዩ አውዶች የተለያዩ ትርጉሞችን ለማስተላለፍችለዋል። የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ ተጠቃሚዎቹ እንስቶች ምስጢር የሚሏቸውን ጉዳዮች ከመሸፈን ባለፈ በሂደት ሌሎች ሰፊ ያሉ ማህበራዊ አገልግሎቶችን ለመሸፈን አቅም ያለውና እየተደራጀ ያለ ምስጢራዊ ቋንቋ ያላቸው መሆናቸውን የጥናቱ ግኝቶች ያመለክታሉ።

ምዕራፍ አምስት

የጥናቱ ማጠቃለያ እና አስተያየት

ይህ ጥናት ያተኮረው በአማራ ክልል በሰሜን ጎንደር ዞን አለፋ ወረዳ የሚገኙት የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ ምንነትና ማህበራዊ ፋይዳ ትንተና ላይ ነው። ጥናቱን በተሳካ ሁኔታ ከግብ ለማድረስ የሚከተሉትን የጥናቱ ጥያቄዎች ማለትም፤ (1) የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ምን ይመስላል? (2) ምስጢራዊ ቋንቋን መጠቀም በሳርካ ሴቶች ዘንድ ያለው ማህበራዊና ስነልቦናዊ ፋይዳ ምንድን ነው? (3) ምስጢራዊ ቋንቋ የሚጠቀሙትን በየትኛው እድሜ ላይ ያሉ ሴቶች ናቸው? (4) በምስጢራዊ ቋንቋ የሚግባቡት በተለመዱትና በመደበኛ መንገድ ህብረተሰቡ በሚግባባቸው የአማርኛ ቋንቋ መዋቅሮች ላይ ምን አይነት ለውጦችን /መዛባቶችን/ በመፍጠር ነው? (የአፈጣጠር ስርአታቸው ምን ይመስላል?) የሚሉትን መሰረት በማድረግ በቡድን ተኮር ውይይት፣ በቃለመጠይቅና በምልከታ የጥናቱ መረጃዎች ተሰብስበው በምዕራፍ አራት ትንተናና ማብራሪያዎች ተሰጥተዋል። በዚህ መሰረት ጥናቱ ከሚከተለው ማጠቃለያ ላይ ደርሷል።

5.1 የጥናቱ ማጠቃለያ

አብዛኛዎቹ የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ ቃላት ከአረብኛ ቋንቋ ቃላት የተወሰዱ ወይም ድቅል መሆን ጎልቶ የሚታይባቸው ቢሆኑም፤ ከሌሎች የሀገራችን ቋንቋዎች ቃላት በመዋሰን የአማርኛ ቋንቋ ቃላትን በቅጥያዎችና የፊደል ቦታዎች በመለዋወጥ ምስጢራዊ ተግባራት ለማካሄድ በሰፊው እንደሚገለገሉባቸው ጥናቱ ደርሶበታል። ምንም እንኳ በአሁኑ ወቅት እነዚህ በአማራ ክልል የሚኖሩ የሳርካ ማህበረሰብ ሴቶች ቁሳዊና መንፈሳዊ ፍላጎቶቻቸውን የሚያንጸባርቁበትና ማንነታቸውን የሚገልጹበት ኦፊሴላዊ ቋንቋ አማርኛ ቢሆንም በወንድ ቅድመ-አያቶቻቸው በኩል የተቀበሉትን የአረብኛ ቋንቋ ቃላት በምስጢራዊ ቋንቋቸው ውስጥ በሰፊው ለመደባለቅ ያላቸው ምርጫ ከወንድ ቅድመ-አያቶቻቸው ተጽእኖ የመነጨ መሆኑን መረጃዎች አመላክተዋል።

የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ የሚነገረው በእንስቶቹ ብቻ ነው። እንስቶቹ ለአቅሙሄዋን ከደረሱበት እድሜ ጀምሮ ይህን ምስጢራዊ ቋንቋ ወደእናቶቻቸው ይበልጥ በመጠጋት መልመድ (መማር) እንደሚጀምሩ፤ ሴቶቹ ቅይጥና ልውጥ ቃላትን በመመስረት ምስጢራዊ ቋንቋ አድርገው ከእናት ወደልጅ በቃል ሲቀበሉት እዚህ አድርሰውታል።

ሴቶቹ ይህን ምስጢራዊ ቋንቋ በቤት ውስጥ ከአባት፣ ከባል፣ ከልጆች መሸሸግ የሚፈልጓቸውን ጉዳዮች ለመመስጠር፣ ልጃገረዶቹ የፍቅር ገጠመኞቻቸውን ለመገላለጽ፣ በአደባባይ፣ በገበያ ስፍራ፣ በለቅሶ ቤት፣ በሰርግ ቦታ፣ በልዩ ልዩ የሴቶች መገናኛዎች ብሎም ገመናና ምስጢር የሚሏቸውን ጉዳዮች ለመገላለጽ ያዘወትሩታል። ልጃገረዶቹ እርስ በርስ ሲገናኙ ወንዶችን ለማሸሟጠጥ፣ ሴቶችን ለማማት ጭምር ስለሚጠቀሙበት ልዩ ስሜት ይሰጣቸዋል። የሳርካ ሴቶች ሌሎች ሰዎች ስለማይሰሟቸው በሰው ፊት ቢነገሩ ነውር የሚመስሉ (ሃራም) የሆኑ ጉዳዮችን በምስጢራዊ ቋንቋቸው እንደአስፈላጊነቱ ይጠቀሙበታል። ምስጢራዊ ቋንቋው መደበኛ የፈለጉትን ርእሰ ጉዳይ ሌላው የቤተሰብ አባል (አባት፣ ባል፣ ልጆች፣ ወይም ሌሎች ቤተሰቦች ውስጥ ያሉ ሰዎች) እንዳያውቁት ከማድረግ ያለፈ ጠቀሜታም አለው። የሳርካዎች ምስጢራዊ ቋንቋ የእፍረት መከለያቸው፣ የወቀሳ መከላከያቸው ነው። የማህበረሰብ ወቀሳን ከመፍራት አንጻር ምስጢራዊ ቋንቋቸው የማፈገፈጊያ ስልት ሆኖ ያገለግላቸዋል። የመግዛት ወይም አለመግዛት፣ የመፈለግ ወይም አለመፈለግ፣ የመሆን አለመሆን ተፈጥሯዊ ነጻነት ቢኖራቸውም ሌሎችን ላለማስቀየምና በሌሎች ላለመቀየም፣ ከአባቶች፣ ከባሎች፣ ከልጆችና ከሌሎችም አብረዋቸው ከሚኖሩ ወገኖች የሚደብቋቸው ሰብአዊና ተፈጥሯዊ ጉዳዮችን ሴቶቹ ብቻ በምስጢር ለመገላለጥ ወደምስጢራዊ ቋንቋቸው ማዘንበላቸው ከማህበራዊ ነቀፋ ለመራቅ ያላቸውን ፍላጎት የሚያሳይ ነው።

ደግሞም ወድደውና ፈቅደው እንጂ ፈርተው ምስጢር ማድረግ በማይፈልጓቸው ጉዳዮች እርስ በርስ ሀሳብ ለሀሳብ ለመለዋወጥና ለመግባባትም ምስጢራዊ ቋንቋቸውን ይጠቀሙበታል። ይህም መደሰቻቸው፣ መዝናኛቸው ነው። በዚህ ረገድ ምስጢራዊ ቋንቋው የዘመን እኩቶች ከሌሎች አምሳያዎቻቸው በተሻለ ሁኔታ ይወዳጁበታል። እርስ በርስ የመተማመን፣ የወዳጅነት፣ የመግባባት፣ የመኳኋን፣ የፍቅር ጉድኝቶቻቸው አርማ አድርገው ይመኩበታል። ከዚህም ጋር በተመሳሳይ ባህልና ማንነት ውስጥ ምስጢራዊ ቋንቋው መግባቢያ፣ መስማሚያ፣ መድመቂያና የሕብረታቸው መለያ አድርገው ይቆጥሩታል።

ብዙዎቹ ሳርካዎች ነጋዴ የመሆናቸውን ያህል የዳበረ የንግድ አስተሳሰብ ያላቸው በመሆናቸው የሚገዙትን ነገር በጥንቃቄ ይመርጣሉ። የሚከፍሉትንም ገንዘብ ተወያይተው ይወስናሉ። የሳርካ ሴቶች ለሚገዙት ነገር ሁሉ ምስጢራዊ ቋንቋቸውን ለእቃው ጥራትም ዋጋ ለመቁረጥም ስራ ላይ ያውሉታል። እርስ በርስ በመግባባትም የተሻለ ጥራት አለው

ብለው የሚያስቡትን ወይም የሚያምኑበትን እቃ በተሻለ ዋጋ ይገዛሉ፤ በጥሩ ትርፋማነት የሚሸጡትንም ይሸጣሉ። ከዚህ አንጻር ሲመዘን የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ ኑሮን ለማሻሻል፣ በህይወት መንገድ አሸናፊ ሆኖ ለመቀጠል፣ የገበያ ፋክክርን ለመርታት እንደሁነኛ ስልት ሲጠቅማቸው ኑሯል። ይህ የንግድ አስተሳሰብ በየትኛውም ህብረተሰብ ውስጥ የሚታይ ጤናማ ክስተት ነው። አትራፊነትን፣ አሸናፊነትንና በላዎኔነትን የማይፈልግ የህብረተሰብ ክፍል የለም። በዚህ ረገድ የሳርካ ሴቶች ሕልውናቸው በአመዛኙ ከንግድ ጋር የተሳሰረ በመሆኑ፣ ምስጢራዊ ቋንቋቸውን ለመተዳደሪያቸው አውለውታል። «ሾይሚው» /ሸምቺው/፣ «ጨግሪው» /ሸጨው/ እየተባባሉ በምስጢራዊ ቋንቋቸው የንግድ ጉዳዮቻቸውን በአትራፊነት ወይም አዎኔነት አስተሳሰብ እንዲቃኙት ረድቷቸዋል። ምስጢራዊ ቋንቋቸው የንግድ አስተሳሰብን ለማሳለጥ ልማዳዊ አገልግሎቱ ሰፊ ያለ መሆኑን ጥናቱ ቃኝቷል።

የፍቅር ጉዳይ በተለይ ለልጃገረዶች የእድሜ ፈርጥ ነው። የፍቅር ገጠመኞች በየትኛውም ማህበረሰብ ውስጥ በሁለት ባለጉዳዮች ወይም ምስጢረኞች መካከል የሚታመቁ እንጂ ለአደባባይ በዘፈቀደ የሚሰጡ አይደሉም። የሳርካ ልጃገረዶች የፍቅር ምስጢሮቻቸውን፣ የወዳጅ /የባል/ ምኞታቸውን፣ መውደድና ጥላቻቸውን፣ እንዲሁም በፍቅር ዙሪያ ያሉ የውሽማነት ሀሜቶች በምስጢራዊ ቋንቋቸው መቋጠራቸው ተፈጥሯዊና ጤናማ ክስተት ነው። ፍቅር፣ ውሽማና ወሲብ ባለብት ሀሜት መኖሩ ስለማይቀር ይህን መሰሉን የራሳቸውን የሴትነት ጉዳዮቻቸውን ለመቆጣጠር የሌሎችን ሴቶች ጉዳዮች ደግሞ ለማማትና ለማሸሟጠጥ ወደምስጢራዊ ቋንቋቸው ማድላታቸው የሚጠበቅ ነው።

ይህም Cazden (2013)፣ ሴቶች በምስጢራዊ ቋንቋ በሰፊው የሚገለገሉት ስለሌሎች ሰዎች የሚያወሩዋቸውን ብዙ ጉዳዮች ሌሎች ሦስተኛ ወገኖች እንዳያዳምጡባቸው ወይም እንዳይረዱቸው ባላቸው ፍላጎት ሲሆን ወንዶች በተቃራኒው ስለተጨባጭ ሁኔታዎች ወይም ጉዳዮች ለመነጋገር ነው። ስለሰዎች ግንኙነቶች ለመግለጽም ማህበራዊ አውዶችንና አዕምሮአዊ ጉዳዮችን አስቀድሞ መረዳት ያስፈልጋል ካሉት ጋር የሚገናዘብ ነው።

ጥናቱ እንዳመለከተው የሳርካ እንስቶች የሰው ነገር ሲያጥላሉ፣ ሲያጣጥሉ፣ ሲተቹ፣ ሲወቅሱ ምስጢራዊ ቋንቋቸውን ከለላ አድርገው ይጠቀሙበታል። ሌሎች ሰዎች ሊረዱ በማይችሉት ወይም በማይገባቸው መንገድ ማሸሟጠጡ ለሳርካ ሴቶች ጥሩ የስሜት ድባብ ይፈጥራቸዋል። በክስተቶች ላይ ምስጢራዊ በሆነ መንገድ ሃሳብ ለሃሳብ መለዋወጣቸው ሌሎች ሰዎችን ሲያስገርም ማየቱ ያስደስታቸዋል። ራሳቸውን የሚመለከቱበት

አይንምየግላቸው የሆነ አንድ ልዩ ተሰጥኦ እንዳላቸው ነው። በዚህ መልኩ ምስጢራዊ ቋንቋቸው ለሳርካዎች የኩራታቸው ምንጭ፣ የማንነታቸው ልዩ መገለጫ ነው ለማለት ይቻላል።

በሳርካዎች ባህል በትዳር ግንኙነት ውስጥ የሚያጋጥሙ አለመግባባቶችንና ቅሬታዎችን ለማንም ሰው መግለጥ እንደነውር (ሃራም) የሚቆጠር ቢሆንም በምስጢራዊ ቋንቋው ከሌላ ሁለት የሚገባቡ ሴቶች ግን ተማምለው ሲያበቁ የሆድ የሆዳቸውን ይገላለጣሉ፤ ይመካከራሉ። በዚህ በኩል፣ Hayash (2014) እንደጠቀሱት፣ በአንዳንድ ማህበረሰቦች ዘንድ በማህበራዊ አመለካከት አይነኬ (taboos) ተደርገው የሚቆጠሩ ጉዳዮች እንዳሉና በነዚህ ጉዳዮች ላይ ትችት ለማንሳት፣ ለመውቀስ፣ ለማንኳሰስ የሚፈልጉ ጥቂት ወገኖች ራሳቸውን ለመሸሸግ እና ሊገጥሟቸው ከሚችሉ ማህበራዊ አነዋወሮች ራሳቸውን ለመከላከል ምስጢራዊ ቋንቋ እንደሚያግዛቸው ጠቁመው፣ በተለይ የዲሞክራሲ አስተሳሰብ ገና ባልደረሰባቸው ወይም ባልሰረጸባቸው፣ ልማዳዊና ባህላዊ ተጽዕኖዎች ስር ሰደው በሚገኙባቸው ማህበረሰቦች ዘንድ ምስጢራዊ ቋንቋ እንደማምለጫ መንገድ እንደሚወሰድ አመለካከተዋል።

የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ የሴቶች መድረክ ማጠናከሪያም ሆኖ ያገለግላቸዋል። ሴቶቹ በሚገናኙባቸው እንደ የቡና ተርቲም፣ ጀሚኦ፣ የታመመ ጥየቃ፣ የወለደች ምረቃ፣ ወዘተ ባሉ መገናኛ መድረኮች ስሜታቸውን፣ ፍላጎታቸውን፣ ደስታቸውን፣ ስጋታቸውን፣ ችግሮቻቸውን ለመገላለጥ ምስጢራዊ ቋንቋው ሰፊ ጠቀሜታ አለው። የቡና ተርቲሙ የሚገባበዙበትና በምስጢራዊ ቋንቋው የሚነጋገሩበት መድረክ ብቻ ሳይሆን አዳዲስ ቃላት ተፈጥረው ከሆነም እርስ በርስ የሚቀባበሉበት አውድ ነው። የሴቶቹ ጀሚኦ በበኩሉ ምርቃትና እርግማን የማስተናገድ ፎክሎራዊ ፋይዳ አለው። የሳርካ ሴቶች በምስጢራዊ ቋንቋቸው ምርቃት፣ እርግማን፣ ሐሜት፣ ሽሙጥ የመሳሰሉትን ያስተናግዳሉ። ከዚህ አንጻር ሲጤን ምስጢራዊ ቋንቋቸው ለሳርካዎች መልካም ምኞት የሚገላለጡበት፣ የሚጠሉትን የሚራገሙበት መድረካቸው፣ በአጠቃላይ ጥልቅ ማህበራዊ ስሜት ማስተናገጃቸው፣ መዝናኛቸው፣ መደሰቻቸው፣ መቀራረቢያቸው፣ ልዩ ሆነው መታያቸውና መኩራሪያቸው ጭምር ነው። የሳርካ ሴቶች በተለያዩ ማህበራዊ አጋጣሚዎችና ሁኔታዎች ውስጥ የሚጠቀሙበት ቋንቋ ሴቶቹ ምስጢር ማድረግ የፈለጉቸውን ጉዳዮቻቸውን በማስጠበቅ ረገድ ሰፊ ድርሻ እንዳለው ጥናቱ ተመልክቷል።

ምስጢራዊ ቋንቋው እንደሴቶቹ ድርጅት (ፓርቲ) ሊታይ የሚችልበት ሁኔታም አለ። ከጥንት ጀምሮ ከእናት ወደሴት ልጅሲወርድ ሲዋረድ ህልውናው በአንደበት ተጠብቆ እዚህ

በደረሰው ምስጢራዊ ቋንቋ ውስጥ ወንዶች (አባት፣ ባል፣ ልጆች) የምስጢራዊቋንቋው አባል እንዲሆኑ በልማድ መሰረት አይፈቀድላቸውም። የምስጢራዊ ቋንቋው አባል ለመሆን የሳርካ ማህበረሰብ አባልነትና ጾታዊ ሴትነት እስከዛሬ ተጠብቀው የቆዩ መስፈርቶች ናቸው። የሳርካ ሴቶች ሌሎች ክርስቲያን የሆኑ የአማራ ማህበረሰብ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋውን እንዲለምዱት ፍቃድ የሌላቸው መሆናቸው የሚያሳዩውም ምስጢራዊ ቋንቋው ምስጢራዊ ሆኖ እንዲዘልቅ ባላቸው ፍላጎት መሆኑን ጥናቱ ቃኝቷል።

በፎክሎራዊ ገጽታው የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ ተሰጥኦ /ፈጠራ/ የሚስተዋልበት በተስተላልፎ ዛሬ ላይ የደረሰ የመግባቢያ ቅርስ ነው። ምስጢራዊ ቋንቋ በባህሪው ተገልጋዮቹን በምስጢር ለማግባባት የሚረዳ ትውፊታዊ መሳሪያ ከመሆኑ አንጻር የሳርካ ሴቶች ለእነሱ ብቻ እንዲያገለግል ባላቸው ፍላጎት ይመስላል፤ ቀለም የቀሰሙት የዘመኑ ልጃገረዶች እንኳ በጽህፈት ፈጽሞ አይጠቀሙበትም። ለመዳና ተስተላልፎውን በተመለከተ የትምህርት መኖር አለመኖር ሳይወስነው ምስጢራዊ ቋንቋው በሳርካ እናቶች አለማግኘት ብቻ ወደ ሴት ልጆች በትውልዳዊ መስኖ ሲረከብ ኖሯል። ልጃገረዶቹ ሳርካዎች በትምህርት ቤት የቀለም ገበታ እየተሳተፉ ባሉበት በዚህ ዘመን በጽህፈት መንገድ በምስጢራዊ ቋንቋው መልእክት እንደማይለዋወጡበት ጥናቱ ቃኝቷል።

ይህም ስለምስጢራዊ ቋንቋ አበይት ባህርያት Bishop (2009)፤... ከጽህፈት ይልቅ በአብዛኛው በንግግር በሚካሄድ ተግባራት ተወስነው ሲያበቁ ያለምንም መሰናክል በአደባባይና ሕዝብ በተሰበሰበበት ቦታ ሁሉ ይነገራሉ። ሌሎች ሶስተኛ ወገኖች የተመሰጠረውን መልዕክት በትክክል ሊረዱት ወይም ሊተረጉሙት አይችሉም። በምስጢራዊ መንገድ ተግባራት እንደተካሄደ ሊገልጹ የሚችሉ ማስረጃዎች አይተውም። ፊደል ባልቆጠሩ /ባልተማሩ/ ማህበረሰቦች ዘንድ ምስጢራዊ ተግባራት የማድረግ ልማድ ይዘወተራል፤ ሲሉ ካቀረቧቸው እውነታዎች ጋር የሚዛመድ ነው።

ካለመሰነዱ አንጻር ሲታይ በምስጢራዊ ቋንቋው ተናጋሪዎች (አይበለውና) አንዳች የተፈጥሮ አደጋ /እልቂት/ ቢያጋጥም ምስጢራዊ ቋንቋው ተናጋሪ ሊያጣ በሚያስችል ሁኔታ ለአደጋ እንደሚጋለጥ መገመት የሚያስችል ነው።

ይሁንና የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ ራሱን ችሎ የማይነገር (ከመደበኛው አማርኛ ቋንቋ ተለይቶ ራሱን ችሎ ያልቆመ)፤ በመደበኛ ፅሁፍ ስር በማይታወቁ ቃላት ላይ የተመሰረተ፤ በመደበኛው የአማርኛ ቋንቋ ላይ ጥገኛ በመሆን ጣልቃ እየገባ የሚነገር የእንስሶች ቡድናዊ

ቋንቋ ነው። ራሱን የቻለ አገባብና ሰዋሰው የሌለው ሲሆን ቃላቶች በአማርኛ ቋንቋ ላይ ብቻ ተገድቦ የሚገኝ አይደለም። በርካታ ቃላትን በተለይ ከአረብኛና በአካባቢው ከሚገኙ የተለያዩ ቋንቋዎች ተውሶ የፍች ለውጥ በማድረግ ለቡድኑ አባላት የተለያዩ ምስጢራዊ ተግባታዊ አገልግሎቶችን የሚሰጥ ነው። በህብረተሰቡ ውስጥ ያሉትን የተወሰኑ ማህበራዊ ክፍሎችን የሚያገናኝ፣ ለወል መግባቢያነት ያልበቃ፣ ቃላትን በመለወጥና በመዋስ የተመሰረተ፣ በጽሑፍ ያለዋለ፣ የሚስጥር መልእክት ማስተላለፊያና መግባቢያመሆኑን ግኝቶቹ አመለካከተዋል።

ለማጠቃለል፣ Ayo እና Mercadillo (2008) ምስጢራዊ ቋንቋ ከማህበራዊ ጉዳዮች ጋር ስላለው ግንኙነት እንዳቀረቡት፣ ቋንቋ ከሰው ልጆች ማህበራዊ፣ ባህላዊ፣ ስነልቦናዊ፣ ወዘተ ጉዳዮች ጋር በተያያዘ መልኩ የሚያበረክታቸው ጠቀሜታዎች በተወሰነ ይዘታ በምስጢራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ላይም የሚንጸባረቅ እንደሆነ ጠቁመው የምስጢራዊ ቋንቋ ማህበራዊ ፋይዳ እንደየቋንቋው ተገልጋዮች ጾታ፣ እድሜ፣ ባህል፣ ልማድ፣ አውድ፣ ማህበራዊ ስርዓት፣ ማህበረሰባዊ ግንኙነትና ተመሳሳይ ፍላጎትና ምኞት እንደሚገለጹ ከጠቆሙት ጋር ተዛማጅ ነው።

5.2 አስተያየት

ይህ ጥናት ለወደፊት በዚህ የምስጢራዊ ቋንቋ ጥናት መስክ ጥልቀት ያለው ምርምር ለማካሄድ እንዲቻል መነሻ የሆኑ ጉዳዮችን አካቷል። የምስጢራዊ ቋንቋው ቃላት ከየት መጣነት፣ በጽሁፍ ሳይሆን በቃል ብቻ እየተላለፉ መቆየታቸው በስነልቦናም ሆነ በፎክሎር የጥናት መስኮች ስፋትና ጥልቀት ባለው ሁኔታ ቢጠኑና ቢሰነዱ መልካም መሆኑን በመጠቀም ጥናቴን አጠቃልያለሁ።

ዋቢ መጻሕፍት

- ቢያዝን መለስ። /1991/። የኪስዩ ሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም (Argot) በሚል ርዕስ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ባችለር ድግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናታዊ ፅሁፍ።
- ብቅአለ ስዩም። (1994)። የኢትዮጵያ ቋንቋዎች ቅኝት። አዲስ አበባ፣ ኩተቤ መምህራን ኮሌጅ። (ያልታተመ)
- ዳውድ አብደላ። (1995)። በአዲስ አበባ ዋናዋና ጎዳናዎች የሚኖሩ ጎዳና ተዳዳሪዎች ሚስጥራዊ መግቢያ ቃላት አጠቃቀም። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ። ባችለር ድግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናታዊ ጽሁፍ።
- አበበ እስጢፋኖስ። (1992)። የቅዳሴ ማሪያም ዘአባ ህሪ ያቆብ የይዘትና ሚስጥራዊ ቋንቋ አጠቃቀም ትንተና። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ። ለባችለር ድግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናታዊ ጽሁፍ
- እሱባለው አበጃ። (1978)። ክላመኛ የሞጣ ነጋዴዎች የቡድን ቋንቋ አጠቃቀም በሚል ርዕስ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ባችለር ድግሪ ማሟያ የቀረበ ጽሁፍ።
- ያለው እንዳወቀ። (2004 ዓ.ም.)። የምርምር መሰረታዊ መርሆዎችና አተገባበር (ሦስተኛ እትም)። ባህርዳር ዩኒቨርሲቲ።
- Ayo, Marina Balandrazo & Mercadillo, Enrique. (2008). *The Secret Language of Intimacy and the Values Connection*. <https://techcrunch.com/2017/09/06/the-secret-language-of-chatbots>. (retrieved on 22 November, 2017).
- Bakker, P (2007). "Autonomous Language of Twins". *Acta Genet Med Gemellol (Roma)*. **36** (2): 233–8. *doi:10.1017/s0001566000004463*. PMID 3434134.
- Bishop, S. (2009). "A risk factor for language impairment?". *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*
- Cazden, Courtney B. "Play and metalinguistic awareness: One dimension of language experience." *The Urban Review* 7.1 (1974): 28-39. Web. 12 Mar. 2013.
- Crane, R. J. (2009). *The Politics of International Standards: France and the Color TV War*, Ablex Publishing Corporation.
- Davids, A. (1998), 'Words the Slaves Made: a Socio-historical-linguistic Study', *South African Journal of Linguistics* 8(1): 1–24.
- Explorable.com (Jul 8, 2015). *Universalism in Anthropology*. Retrieved Jan 21, 2018 from Explorable.com: <https://explorable.com/universalism>
- Foley, W.A. (2012). *Anthropological Linguistics*. *The Encyclopedia of Applied Linguistics*, Blackwell Publishing Ltd.
- Goldschneider, D. (1994). *The Birth Day Book*.
- Holiday, M. (1978). *Language and social semiotic*. C. London, <http://dx.doi.org/10.1080/00437956.1971.11435641> (retrieved on August 22, 2017).
- Hartmann, Peter. (2016). *The Secret Languages You Speak*. Huffington Post UK: <https://t.co/kzHCFkxVDu> [pic.twitter.com/DczVDGQ9N7](https://t.co/kzHCFkxVDu) (retrieved on 26 July, 2017).

- Hauser M.D.; Chomsky N.; Fitch W. (2002). "The faculty of language: what is it, who has it, and how did it evolve?". *Science*. **298** (5598): 1569–79. doi:10.1126/science.298.5598.1569. PMID 12446899.
- Hayashi, C. (2014). *The Relationship Between Language and Social Relations*. <https://www.cambridge.org/.../the-relationship/between/language/social/1212AF251>. (retrieved on 22 November, 2017).
- Houston, D.M.; Jusczyk, P.W. (2000). "The Role of Talker-Specific Information in Word Segmentation by Infants" (PDF). *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*. **26** (5): 1570–1582. doi:10.1037/0096-1523.26.5.1570. Archived from the original (PDF) on 5 October 2013. Retrieved 1 January 2018.
- Katz, J.J. and Portal, P.M. (1991). Realism and Conceptualism in Linguistics. *Journal of Linguistics and Philosophy*, 1991, Vol.14, No. 5, page 515.
- Lackman, Jon. (2011) "Dugon, Haus You Dinikin, Du-Ah", *Slate*. Aug 24, 2011
- Leslow, w. 1964. "Ethiopian Argots." Addis Ababa University.
- Mayries, J. and Gross, S. (2013). Linguistic Intutions. *Journal of Philosophy Compass*, 2013, Vol. 8, No.8, page 174.
- Nefdt, R.M. (2017). Infinity and Foundations of Linguistics. *Journal of Synthesis*, Vol.11, No.4, Page 431.
- Nenola, K. (2002). Language cultivation and language planning IV: Iceland. In B. Oskar, K. Braunmu"ller, E. H. Jahr, A. Karker, H. Naumann, & U. Telemann (Eds.), *The Nordic languages: An international handbook of the history of the north Germanic languages*. Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- Nunan, David, and Julie Choi, eds. "Negotiating Multiple Language Identities." *Language and Culture: Reflective Narratives and the Emergence of Identity*. New York: Routledge, 2010. 74-82. Web. 12 Mar. 2013.
- Packard, Jerome L (2000). "Chinese words and the lexicon." *The Morphology of Chinese: A Linguistic and Cognitive Approach*. Cambridge: Cambridge University Press. pp. 284-309.
- Pennycook, A. (2013). Language policies, language ideologies and local language practices. In L. Wee, R. Goh, & L. Lim (Eds.), *The politics of English: South Asia, Southeast Asia and the Asia Pacific* (pp. 1–18). Amsterdam: John Benjamins.
- Read, Allen W. "Exuberance, A Motivation for Language." *Word Ways* 21.2 (2012): 71-74. Web. 12 Mar. 2013.
- Singh, Howell & Rhoads (1990). Adaptive designs for Likert-type data: an approach for implementing marketing surveys. *Journal of Marketing Research*, 27, pp 304-21.
- Shame, F. (2000). Relationship between Language and Society. www.bris.ac.uk/Depts/DeafStudiesTeaching/bslsoc/Sessions/s1.htm (retrieved on 22 November, 2017).
- Spolsky, B. 1998. *Sociolinguistics*. London, Oxford University Press.
- Susan, Hunston. (2009). What is Applied Linguistics? Retrieved from <http://www.scribd.com/doc/16212220/What-is-Applied-Linguistics>

- Suzan E.T. (1995). *The Development of Sociolinguistics*. San Francisco.
- Thomas, J.G. (2006). "The early parenting of twins". *Military Medicine*. **161** (4): 233–235. PMID 8935514.
- Thomason, Sarah G. "Language Contact and Deliberate Change." *Journal of Language Contact* 22 (2007): 41-62. Web. 12 Mar. 2013. University press.
- Tucker, G. Richard. (n.d). *Applied Linguistic*. Retrieved from <http://lsadc.org/info/ling-fields-applied.cfm>
- William, D.k.(1996). *contemporary linguistics an introduction*. Longman
- Yule, G.(2006). *The study of language*. (3rd edition.) Cambridge
- Zani, Bruna. "*Communicative Skills in Childhood: The Case of Twins*". *Discourse Processes*. (Retrieved 20 February 2017).

አባሪ 1

የምስጢራዊ ቃላት ምንጭና ፍቺ

<u>ሳርክኛ</u>	<u>አማርኛ</u>
ጨገደ	ነገደ
ይሌ	ይሄ
ናዘ	ያዘ
ኸለደ	ሄደ
መጓሪያ	ጠበንጃ
ወዝግ	ዘሀ
መንቴ	ወንድሜ
ቸወለ	ቻለ
አመና	እናት
አቡና	አባት
ለሚ	ሳም
ታጁ	ጥጁ
በጎት	በግ
በቅሊ	በቅሎ

<u>ሳርክኛ</u>	<u>አማርኛ</u>
ተይሙ	አፈር
አለሊ	ድንጋይ
አጉራ	ተራራ
አራት	ት/ቤት
ጣቢ	ክሊኒክ

ጠቢባን	ሆስፒታል
አሰሳ	እንስሳ
ለሚ	ላም
ጣጁ	ጥጃ
ውዲ	አሀያ
ሙዳቂ	ሚዳቂ
እንጠጧቅ	ደሮ
በጎት	በግ
መላኪ	ድመት
ርኩሲ	ውሻ
ይቴው	እሱ
ይቴዎ	እሷ
አቡና	አባት
እንጎ	እናት
ቤህሙ	ቤት
ወልይ	ዘመድ
ራይዎ	ባዕድ
ኡመት	ሙስሊም
ጉፍታ	ሻርፕ
ካፊር ታጅ	ቤተ ክርስቲያን
ደጀ	መጣ

ከለደ

ሄደ

ተጎበል

ተቀመጥ

ደቀሰ

ተኛ

መሀረት

መብላት

መሸረብ

መጠጣት

በሰር

ስጋ

አጦረ

ሰጠ

ቶበት

መረጋጋት

ፉዳ

ገንዘብ

መሪሳ

ጠላ

ጠሊሙ

ቡና

ሀርቾ

እንጀራ

ከስብ

ስራ

ማንጀት

ማየት

ሱቅሳን

ዝምብል

ሀፍሊስ

ነዝናዛ

ወሰና

አስተዋይ

ሸባሊ

መስማት

መክለም

መናገር

ረቆደ

ሞተ

አይሾለውም

አያውቀውም

ይቴ

እሱ

መጨገር

መሸጥ

ሸይመት

መግዛት

ለሀድ

ቀብር

መስተር

መሸሸግ

መናፊት

የተጠላ

ሃላሊ

የተወደደ

ካሚወል

መኪና

ጀልባኒ

መርከብ

በበር

ባቡር

አይካ

መሮጥ

መሳፊር

ስደተኛ

ፈቁር

ድሀ

ጊና

ሃብታም

መራ

መምህር

ጠቢብ

ሀኪም

ሷሂብ

ወዳጅ

መንዱግ

ጠበንጃ

ሀረተ

በላ

ይምጠዋል

ይመታዋል

ኸበር

ወሬ

ተፈረጆች

ወለደች

ፈረጃ

ደስታ

ቂያማ

ክፉ ቀን

ለባሾ

ልብስ

አገደረ

አመሰገነ

ኮፈ

ፈራ

የኸረበ

የተበላሸ

ፈርሽ

መኝታ

ማንጃ

አይን

ተመሽ

ሂድ

ኒካ

ሰማኒያ

አሁራጅ

ሌባ

ውጆ

ልጅ

ከቢር

ባል

ሀሲድ

ጠላት

ጭሪብ

ጅል

ተጊሯል

ተቀብሯል

ለበን

ወተት

ላቃ

ቅቤ

በውል

ሽንት

ሰቂር

ትንሽ

መሊሀ	ብዙ
በክራ	ቆንጆ
አዳ	ደንብ
ረአሰ	ሹም
ዘወጀች	አገባች
በዚህ ሂሮ	በግልጽ
ፈጅሮ	ንጋት
ለይል	ለሊት
ኑሮ	መብራት

ከአረብኛ የተወሰዱ

አረብኛ	ሳርክኛ	አማርኛ
ከላማ	ከለመ	ተናገረ
ታማሽ	ተመሽ	ሄደ
ኸፋ	ኮፊ	ፈራ(ደነገጠ)
ፋዳ	ፋዳ	ገንዘብ
ካፊሮ	ኩፋሮ	ክርስቲያን
ኡማ	እመት	እስላም
ሙዋላድ	ሞሪድ	አገልጋይ
ሀቅ	ሀቄ	እኔ
ወሂድ	ዋህድ	አንድ
ሸረብ	ሸረብ	ጠጣ
አሸረ	አሸረ	አስር

አረቁድ	ረቆደ	ሞተ
ተይሙም	ተይሙ	አፈር
ከሰብ	ከሰብ	ስራ
ፈቂር	ፈቂር	ድሀ

ከአማርኛ ውጭ የሆኑ የኢትዮጵያ ቋንቋዎች

<u>አደሪኛ</u>	<u>ሳርክኛ</u>	<u>አማርኛ</u>
ሰቻ	ሰቸ	ጠጣ
ደጃ	ደጀ	መጣ
ተጌበለ	ተጎበለ	ተቀመጠ
ሮጃ	አሆረጃ	ሰረቀ
በሰር	በሰር	ስጋ
ዊጅ	ውጅ	ልጅ
ልባሻ	ልባሽ	ልብስ

<u>አርጎብኛ</u>	<u>ሳርካ</u>	<u>አማርኛ</u>
ሀንጃ	አንጀ	አየ
ትግረኛ	ሳርክኛ	አማርኛ
ደቀሰ	ደቀሰ	ተኛ

አባሪ 2

የቡድን ተኮር ውይይት የመወያያ ነጥቦች

- 1) የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ ለምን ይጠቀማሉ?
- 2) ምስጢራዊ ቋንቋን መጠቀም በሳርካ ሴቶች ዘንድ ያለው ማህበራዊና ስነልቦናዊ ፋይዳ ምንድን ነው?
- 3) ምስጢራዊ ቋንቋ የሚጠቀሙትስ በየትኛው እድሜ ላይ ያሉ ሴቶች ናቸው?
- 4) በምስጢራዊ ቋንቋ የሚገባቡት በተለመዱትና በመደበኛ መንገድ ህብረተሰቡ በሚገባባቸው የአማርኛ ቋንቋ መዋቅሮች ላይ ምን አይነት ለውጦችን /መዛባቶችን/ በመፍጠር ነው?

አባሪ 3

የቃለመጠይቅ የትኩረት ነጥቦች

- 1) የሳርካ ሴቶች ምስጢራዊ ቋንቋ ለምን ይጠቀማሉ?
- 2) ምስጢራዊ ቋንቋን መጠቀም በሳርካ ሴቶች ዘንድ ያለው ማህበራዊና ስነልቦናዊ ፋይዳ ምንድን ነው?
- 3) ምስጢራዊ ቋንቋ የሚጠቀሙትስ በየትኛው እድሜ ላይ ያሉ ሴቶች ናቸው?
- 4) በምስጢራዊ ቋንቋ የሚገባቡት በተለመዱትና በመደበኛ መንገድ ህብረተሰቡ በሚገባባቸው የአማርኛ ቋንቋ መዋቅሮች ላይ ምን አይነት ለውጦችን /መዛባቶችን/ በመፍጠር ነው?

አባሪ 4

የመረጃ አቀባዮች ዝርዝር

ተ.ቁ	የጥናቱ አቀባይ ስም	መረጃ	የመጡበት ቀበሌ	ሥራ	እድሜ	መረጃ የሰጡበት ቀን
1	ኑሪት ባህሩ		ጋዝጌ	ኅጋዴ	72	15/06/2010
2	መሪም ሁሴን		ጋዝጌ	የቤት እመቤት	58	15/06/2010
3	እህት-ትሁን መሀመድ		ጋዝጌ	ኅጋዴ	43	16/06/2010
4	ጡባ አህመድ		ጋዝጌ	የቤት እመቤት	60	16/06/2010
5	ዘነቡ አስናቀው		ሙስና ሰፈር	የቤት እመቤት	38	15/06/2010
6	ፋጡማ ያሲን		ሙስና ሰፈር	ኅጋዴ	36	15/06/2010
7	ከዲጃ ያሲን		ሙስና ሰፈር	ኅጋዴ	44	16/06/2010
8	ዚነት ሰአድ		ሙስና ሰፈር	የቤት እመቤት	35	16/06/2010
9	ፋጡማ ዳውድ		ድኩልካል	የቤት እመቤት	50	15/06/2010
10	ዘይኑ ዳውድ		ድኩልካል	ኅጋዴ	46	15/06/2010
11	ፈለግ አህመድ		ድኩልካል	ኅጋዴ	47	16/06/2010
12	ውድዬ ሼ/ ይብሬ		ድኩልካል	የቤት እመቤት	55	16/06/2010
13	እታለም ዳውድ		አራዳ	ኅጋዴ	28	15/06/2010
14	ወለላ ዳውድ		አራዳ	የቤት እመቤት	32	15/06/2010
15	ፋጤ ሀሰን		አራዳ	የቤት እመቤት	45	16/06/2010
16	ሃድያ እንድሪስ		አራዳ	የቤት እመቤት	64	16/06/2010
17	ዳሳሽ ደጉ		ግብርና ሰፈር	የቤት እመቤት	65	15/06/2010
18	ታንጉት ሞላ		ግብርና ሰፈር	ኅጋዴ	38	15/06/2010
19	ብርቁ ውሴ		ግብርና ሰፈር	ኅጋዴ	58	16/06/2010
20	ሞሚናት ሀሰን		ግብርና ሰፈር	የቤት እመቤት	30	16/06/2010
21	እታገኝ ሀሰን		አዲስ አለም	የባህል ቢሮ ኃላፊ	50	17/06/2010
22	አንሻ ለጋስ		አዲስ አለም	አዛውንት	70	18/06/2010
23	ሻሽ ወሰን		አዲስ አለም	የሴቶች ጉዳይ ቢሮ ኃላፊ	45	19/06/2010
24	አሻገሩ ዳውድ		አዲስ አለም	ማህበራዊ ጉዳይ ቢሮ ኃላፊ	40	19/06/2010
25	መዲና ኑር		አዲስ አለም	ወረዳ አስተዳደር ሰራተኛ	52	20/06/2010
26	ሞሚና አብዲ		አዲስ አለም	አዛውንት	73	20/06/2010
27	ሀብስት መኮንን		አዲስ አለም	አዛውንት	70	21/06/2010
28	ገበያ ተገኘ		አራዳ	አዛውንት	71	21/06/2010
29	ነቢያት ሸኩር		አራዳ	ወጣት	18	22/06/2010
30	አልጋነሽ ተሰማ		አራዳ	ወጣት	19	22/06/2010

አባሪ5
የመረጃ አቀባቾች ፎቶ

1 ወ/ሮ ነጩ ባህረ

2 የሴቶች ጀሚአ አውድ

3. ወ/ሮ ከተሰም ዳዉድ

4. ወ/ሮ ታንጉት ሞላ

5. የስብሰባ ስራዎች